

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTES
POLITIKAS ZINĀTNES NODAĻA

**MARIHUĀNAS DEKRYMINALIZĀCIJA EIROPAS
SAVIENĪBĀ KĀ SOCIĀLĀ KUSTĪBA 21.GADSIMTĀ**

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Karīna Černobrova**

Studenta apliecība Nr.: kc14018

Darba vadītājs: asociētais profesors Dr. sc. pol. Daunis

Auers

RĪGA 2016

ANOTĀCIJA

Maģistra darbs „Marihuānas dekriminalizācija Eiropas Savienībā kā sociālā kustība 21.gadsimtā” ir veltīts Eiropas iedzīvotāju uzskatu un tendenču attīstības novērošanai. Juridiskais statuss marihuānas personiskai lietošanai ir viens no pretrunīgākajiem politiskajiem jautājumiem, kas iezīmē demokrātijas kontekstā pastāvošo konfliktu starp veselības aizsardzības un vienlīdzības principiem. Darbā ir izpētīts, kā attīstījusies marihuānas politika ASV, Nīderlandē un Latvijā, un kas sekmēja stingrākas marihuānas politikas veidošanu Eiropas Savienībā. Pētniecības metode ir gadījuma analīze, kuras rezultātā tiek izprasta Eiropas Pilsoņu Iniciatīvas tendence sociālās kustības perspektīvā.

Atslēgas vārdi: Eiropas Pilsoņu Iniciatīva, marihuānas dekriminalizācija, sociālā kustība.

ABSTRACT

Master thesis „Cannabis decriminalization in European Union as 21st century social movement” is devoted to analyze the development of European people views and tendencies. The legal status of marijuana for personal use is one of the most controversial political issues which describe democracy in the context of the present conflict between health and equality policy. The analytical subject of paper is existent tight marijuana policy in the European Union and particularities of the marijuana policy development in the Netherlands, USA and Latvia. Case study has been used as the research method in order to understand of the European Citizens’ Initiative in the perspective of the social movement.

Keywords: European Citizens’ Initiative, marijuana decriminalization, social movement.

SATURS

Apzīmējumu un saīsinājumu saraksts.....	5
Ievads.....	6
1. Sociālo kustību teorijas.....	9
1.1. 20.gs. sociālo kustību dinamika.....	9
1.2. Sociālo kustību teorētiskās pieejas	13
1.3. Sociālo kustību attīstību cēloņi.....	18
1.4. Individu motivācija dalībai sociālajās kustībās	23
1.5. Sociālo kustību tipoloģija	27
1.6. Sociālo kustību stadijas	31
1.7. Narkotisko vielu lietošanas teorētiskā izpratnes.....	34
1.8. Sociālo kustību analīzes struktūra	37
2. Marihuāna un tās lietošanas parādība.....	41
2.1. Marihuānas dekriminalizācijas ietekme un sekas ASV.....	50
2.2. Marihuānas dekriminalizācijas ietekme un sekas Nīderlandē.....	53
2.3. Latvijas gadījums.....	57
2.4. Situācija Eiropas Savienībā	62
3. Marihuānas dekriminalizācijas Eiropas savienības Pilsoņu iniciatīva kā sociālā kustība.....	69
3.1. Eiropas Pilsoņu Iniciatīva	69
3.2. Marihuānas dekriminalizācijas iniciatīva sociālās kustības perspektīvā	72
Secinājumi	83
Izmantotās literatūras saraksts	86

APZĪMĒJUMU UN SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

ASV Amerikas Savienotās Valstis

EMCDDA Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs

EPI Eiropas Pilsoņu Iniciatīva

ES Eiropas Savienība

IEVADS

Vēsturē ir daudz piemēru cilvēku kolektīvās kustības mobilizācijai ar mērķi panākt sociālās pārmaiņas. Sociālā kustība ir komplekss un ilgstošs fenomens salīdzinoši ar pārejošu kolektīvo uzvedību. Tās mērķis ir veikt ilgstošas sociālās izmaiņas un mainīt pastāvošo kārtību. Globālās mobilitātes dēļ, 20.gs. sabiedrība attīstījusies dažādi. Amerikas Savienotās Valsts (ASV) tiecās demokrātijas attīstībai ar resursu mobilizācijas palīdzību, laikā, kad Eiropā valdīja stingrā kapitālisma un komunisma režīms. Tajā pat laikā, sociologu uzmanību tika vērsta uz konfliktu attīstību starp sabiedrību un varu. Jaunās sociālās kustības konteksts veidojās 1960.-1970. gadā, kas dominēja Eiropā līdz ar krasām sabiedrības pārmaiņām, kad demokrātija kļuva par sabiedrības nepieciešamību un prasību pret valsti.

Mūsdienās politikas zinātnē nepastāv vienota sociālo kustību teorija. Līdz ar to literatūrā nav arī viennozīmīgas atbildes uz jautājumu, kā un kādos apstākļos sabiedrība veido kustību pret valsts politiku vai politisko lēmumu. Savukārt pastāv priekšnoteikumi, kas skaidro kustību rašanos. Šajā darbā tiek apskatīti sociālo kustību rašanās un pastāvēšanas iemesli, kas meklējami gan mainīgajā makrovidē un mikrovidē, gan sabiedrības psiholoģiskā un socioloģiskā labklājībā. Pamatojoties uz teoriju atziņām, darbā tiek identificēti vairāki faktori, ko var izmantot kustību rašanās analizē. Darbā izmantotā literatūra sniedz plašu ieskatu sociālo kustību attīstībai, to aizsākšanās iemeslus,- kolektīvās uzvedības mērķus, reakcijas, kā arī sabiedrības uzskatu maiņas cēloņsakarības,- demogrāfija, mobilizācija, tehnoloģijas, mobilitāte un marginalitāte.

Tā kā jebkuras sociālās kustības darbības pamatā ir sociālas pārmaiņas, darba aktuālā tēma ir apreibinošo vielu esamība tirgū un sabiedrības pieprasījums tās brīvai pieejai. Marihuānas dekriminalizācija aizsākusies līdz ar jauno sociālo kustību vilni 1960. un 1970. gadā. Mūsdienās, marihuāna ieņem pirmo vietu pēc kopējās nelegālo narkotisko vielu apgrozījuma. Valsts marihuānas dekriminalizēšana Nīderlandē palīdzēja atdalīt tirgu no smago narkotiku lietošanas. Šī tendence Eiropā uz šodien rada spraigas debates par visu Eiropas pilsoņu vienlīdzību un marihuānas pieeju tirgū. ASV sabiedrības uzskatu maiņai bija nepieciešami 45 gadi, lai marihuānas dekriminalizācijas “nē” pārtaptu par “jā”. Eiropas Savienības (ES) politika veicina marihuānas apkarošānu, katru gadu izstrādājot ziņojumu par pastāvošo situāciju, pieņem jaunas normas, direktīvas un stingrākas prasības šīs vielas ierobežošanai. Pēc Eiropas narkotiku un narkomānijas uzraudzības centra datiem (*European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction*, - EMCDDA), vidēji puse ES iedzīvotāju,

kaut reizi dzīvē, ir mēģinājuši marihuānu. Respektīvi;- stingrās likuma prasības nespēj pilnvērtīgi ierobežot šo tirgu, kā arī tas pierāda vielas pieejamību tajā.

No 2014.gada Eiropā notiek spraigas debates sakarā ar marihuānas tirdzniecības, lietošanas un uzglabāšanas regulējumu iespējamiem grozījumiem, tādējādi notiek sabiedrības *sacelšanās* pret pastāvošo kārtību un tieksme mainīt to pēc saviem ieskatiem, ņemot par paraugu citas valstis un tajās pastāvošo regulējumu. Juridiskais statuss marihuānas personiskai lietošanai, ir viens no vispretrunīgākajiem politikas jautājumiem Eiropas Savienībā. Marihuāna (arī kaņepju ekstrakti- hašišs un kaņepju eļļa) ir klasificēta kā narkotiska viela un pakļauta Apvienoto Nāciju Organizācijas un visu ES dalībvalstu kontrolei. Marihuānas legālā prakses ierobežošana aizsākās 1961. gadā ar Narkotisko vielu Konvenciju un 1971. gadā ar Psihotropo vielu Konvenciju, kas noteica publiskās labklājības un veselības aizstāvību. ES ietvaros pavisam nesen tika klasificēta lietošanas prakse un tiesību akti par marihuānas izmantošanu medicīnas un farmakoloģijas jomā (Direktīva 2001/83/EEC 2001. gada 6. novembris). Marihuāna medicīnas jomā arī ir ļoti aktuāla tēma Eiropā, kas raisa spraigas debates gan politiskā, gan zinātnes jomā. Cik ātri marihuānas legālo praksi pārņems citas valstis ar medicīnas iniciatīvu, zinātniskos nolūkos vai arī plašas auditorijas tirdzniecībai. Darbā izmantotā literatūra sniedz plašu ieskatu marihuānas dekriminalizācijas procesam ASV, Nīderlandē, kā arī sniedz ieskatu marihuānas atbalstītāju situācijai Latvijā.

Eiropas Komisijai tika iesniegts Eiropas pilsoņu iniciatīvas aicinājums par marihuānas legalizēšanu Eiropas Savienībā. Pilsoņu iniciatīvai jāatbalsta vismaz vienam miljonam ES pilsoņu no vismaz septiņām dalībvalstīm (kopā-28). Turklāt katrā no šīm septiņām valstīm jāsavāc noteiktais minimālais skaits parakstu. Eiropas Pilsoņu iniciatīvas reģistrācijas datums ir 19.08.2013. Interneta vietnē parakstu vākšana sākusies no 20.11.2013., savācot 173 540 paziņojumu par atbalstu. Šīs iniciatīvas mērķis bija pieņemt kopēju politiku attiecībā uz marihuānas kontroli, ražošanu, izmantošanu un tirdzniecību. Iniciatīva nespēja savākt nepieciešamo atbalsta skaitu gada laikā un 19.08.2014. tika slēgta un arhivēta Eiropas pilsoņu iniciatīvas oficiālā reģistra arhīvā.

Pašlaik ir neviendabīga juridiska attiecība uz marihuānas politiku visā ES. Iniciatīvas pamatideja bija nodrošināt vienlīdzību likuma priekšā un visu ES iedzīvotāju ne diskrimināciju. Darba empīriskā daļa sastādīs marihuānas dekriminalizētās prakses tipisko valstu izpēti, praktisko iemeslu un sabiedrības reakcijas analīzi, likumdošanas maiņas izpēti; EMCDDA pētījumu analīzi par marihuānas legālo praksi Eiropā; Eiropas iniciatīvas par marihuānas dekriminalizācijas izpēti un analīzi pēc teorētiskā daļā iekļautiem sociālo kustību raksturīpašībām un stadijām. Darbā tiek izskatīta marihuānas legalizēšanas iniciatīva jaunās

sociālās kustības robežās, kas apvieno domātājus un izvirza skaidri noteiktus mērķus savas stratēģijas īstenošanai.

Pētījuma objekts ir sašaurināts līdz iniciatīvas izpētei kā sociālā kustība, lai spētu veikt gadījuma analīzi iniciatīvas sociālām stadijām. Maģistra darba pētījuma objekta padziļinātai izpratnei ir izvēlēta ASV, jo šis kontinents ietver visvairāk dekriminalizētās marihuānas politiku (13 štatos); Nīderlandi – tā kā šī ir vēsturiskākā valsts Eiropā, kura dekriminalizējusi un radījusi publiski pieejamu marihuānu; kā arī Latviju, – jaunattīstītās valsts status ES un pašmāju piemērs ar iesniegto iniciatīvu Saeimai par marihuānas dekriminalizāciju.

Maģistra darba teorija sniedz ieskatu, kas īsti ir sociālā kustība, tos labvēlīgos rašanās apstākļus un indivīdu raksturīgā līdzdalība, kā arī kopēju narkomānijas un marihuānas situāciju Eiropā. Darba praktiskā nozīme ir Eiropas Pilsoņu Iniciatīvas gadījuma aplūkošana, lai spētu secināt mūsdienu sabiedrības tendences un uzskatu maiņas vektoru. Empīriskajā daļā tiks izmantoti dažādi literatūras avoti – ES pētnieciskie darbi, raksti no interneta izdevumiem un ziņu dienestiem. Darba mērķis ir izskatīt marihuānas dekriminalizācijas iniciatīvu sociālās kustības perspektīvās un izprast, kas ir šī parādība uz doto brīdi.

Maģistra darba **temats** ir “Marihuānas dekriminalizācija Eiropas Savienībā kā sociālā kustība 21. gadsimtā.” **Hipotēze:** Marihuānas dekriminalizācijas iniciatīva Eiropas Savienībā ir jaunās sociālās kustības parādība. **Pētniecības jautājums** ir: Vai marihuānas dekriminalizācijas Eiropas Savienības Pilsoņu iniciatīva ir sociālās kustības parādība?

Maģistra darbs sastāv no divām daļām – teorētiskās un empīriskās daļas. Lai sasniegtu pētījuma mērķi, atbildētu uz tā problēmjautājumu un pārbaudītu izvirzīto hipotēzi, pētījuma laikā jāveic vairāki **uzdevumi**. Pirmkārt, iepazīties un apkopot teorijas, kas aplūko sociālo kustību un tās praksi. Otrkārt, nepieciešams salīdzināt valstu marihuānas legālo praksi, attīstību un vēsturi. Treškārt, praktiskā marihuānas legalizēšanas iniciatīvas salīdzināšana un pielīdzināšana jaunās sociālās kustības teorētiskiem cikliem.

Pētījumā izmantota **metode** ir gadījuma analīze, kas salīdzina teoriju un datus ar mērķi veidot empīriski pamatotu teoriju. Šī metode tika izvēlēta pateicoties izvēlētai konkrētai Eiropas Pilsoņu Iniciatīvas analīzei. Darba secinājumos tiks apkopoti pētījuma rezultāti. Tiks secināts, vai hipotēze apstiprināsies vai tiks noraidīta.

1. SOCIĀLO KUSTĪBU TEORIJAS

1.1. 20.gs. sociālo kustību dinamika

Vēsturiskā sociālo kustību materiālisma forma ir **Marksisms**, kas uzsver vēsturisko specifiku cilvēku lietās un sociālo veidojumu mainīgo raksturu. K. Marks (ang., Karl Marx, 1961), vācu filozofs, ekonomists un revolucionāru sociologs, apgalvoja, ka pirmā cilvēka prioritāte ir viņa iztikas līdzekļu ražošana, ar sava darbaspēka palīdzību. Attiecības saistītas starp cilvēku un organizāciju. Viņš analizē kapitālisma dinamiku un atklāj, ka būtisks kapitālisma sadalījums ir starp tiem, kam pieder ražošanas līdzekļi (buržuāzija) un tiem, kas ir proletariāti (pārdot savu darbu, lai izdzīvotu).¹ Marksisms, vai vēsturiskais materiālisms, ir filozofija, kas mēģina saistīt ražošanu un reproducēšanu kultūras organizācijai būtiskajiem nosacījumiem uz dzīvi. Kultūra ir ķermenisks spēks saistīts sociāli organizētā ražošanā ar būtiskajiem nosacījumiem. Konceptija attiecas uz sociālās eksistences determinētiem vēsturiskiem apstākļiem. Sociālo kustību pamatā, visos literatūras avotos tiek pieminēta marksisma ietekme uz sociālo kustību attīstību.²

19.gs. nogalē, Eiropā dominēja kapitālistiskais ražošanas veids, kura laikā cilvēki uzsāka aktīvu darbību par viņiem svarīgām izmaiņām sabiedrībā, attīstīja savas idejas un noteiktus mērķus. Eiropā sociālo kustību sākotnējā nozīme bija „cilvēki kustībā (tautas kustība),” kas tika interpretēta kā darbība pret apstākļiem sabiedrībā.³ Baltijas valstīs 1940-1990.g., atrodoties Padomju Savienībā, valdīja kolektīvais darba stils un visa izglītības sistēma balstījās uz komunisma ideoloģiju. Tomēr parādījās arī personības, kas uzturēja nacionālo pašapziņu un izplatīja modernās zinātnes, mākslas un tehnoloģiju idejas, kā arī veicināja protesta attīstību pret komunismu.⁴

ASV sociālo kustību attīstība aizsākās ar prezidenta F. Kenedija nākšana pie varas 1961.gadā, kurš vēstīja jaunu ideoloģiju, par “Jauno amerikāņu paaudzi,” aicinot cilvēkus piedalīties demokrātijas radīšanā. Iespējams šis vēstījums arī radīja ASV sociālās grupas uztveres maiņu ar individualitāti un brīvību uzmanības centrā. Vēsturnieki saista šīs uztveres maiņu ar pretreakciju 1950.gada konservatīvajām sociālajām normām. Varas struktūras vēl

¹Barker, C. (2003). Cultural Studies. Theory and practice. Second edition. Oxford: SAGE publications Ltd, 12.p.

²Turpat, 69.p.

³Zināšanas par tautas kustībām. (2016). Balticsea academy. Projekts ar Eiropas Kopienas atbalstu. (9-13.lpp). Izgts no <http://www.baltic-sea-academy.net/documents.htm>

⁴Turpat, 25. lpp

arvien pārstāvēja Otrā Pasaules kara paaudzes cilvēki, kas nebija pieņēmuši jaunās sociālās pārmaiņas. Attīstība viņu izpratnē saistījās ar militarizāciju un tradicionālām, konservatīvām vērtībām un jaunās paaudzes brīvdomība nebija izprotama. Jaunā paaudze vēlējās novērst manipulācijas ar cilvēkiem, novērst “masu cilvēka” veidošanos. Šeit, arī izveidojās hipiju kustība, kā protesta pamatā bija noliedzoša attieksme pret dažādām sabiedrības normām. Šī protesta kustības ideja bija nicinājums pret pilsonisko, kas Rietumos izpaudās kā protests pret pastāvošo darba ētiku un patērētāja filozofiju. Kā vienu no sabiedrības izpausmēs, ASV hipiju kustība lietoja narkotikas. 1960.-1970.gadi krasi mainīja cilvēku uztveri visā pasaulē. Rietumu valstis piedzīvoja ekonomisko uzplaukumu, zinātnes un tehnoloģiju attīstību.⁵

Sieviešu atbrīvošanās kustība, no 1960.gada aģitēja kampaņas par sieviešu tiesībām (arī juridiskām-līgumtiesības, īpašuma tiesības, vēlēšanu tiesības), par tiesībām uz abortu, kontracepcijas līdzekļu pieejamību, grūtnieču aprūpi, pret vardarbību ģimenē, pret seksuālu uzmācību un izvarošanu, par darba tiesībām, dzemdību atvaļinājumiem, līdzvērtīgu darba samaksu. Feminisms mainīja valdošos uzskatus Rietumu sabiedrībā daudzās dzīves sfērās, no kultūras līdz pat likumdošanai. Feminisma ideoloģija daudzās sabiedrībās ir pretrunīgas, ko var skaidrot ar dažādu vēsturisko attīstību, sieviešu stāvokli sabiedrībā, kultūras un reliģijas īpatnībām, kā arī atšķirīgu izpratni par to kā risināt esošās problēmas. Šīs kustības pārliecība bāzējās uz to, ka visiem dzimumiem pienākas vienādas politiskās, sociālās, seksuālās, intelektuālās un ekonomiskās tiesības. Feminisma pētnieki iedala šo kustību trijos lielos vēsturiskos “viļņos.” Pirmais vilnis (1918) attiecas uz sieviešu kustību par vēlēšanu tiesību piešķiršanu, kas aizsākās Lielbritānijā un ASV. Ideoloģija galvenokārt vērsta uz politisko tiesību iegūšanu, t.i., par sieviešu vēlēšanu tiesībām. Šī viļņa sekas,- ASV sasniedz Savienoto Valstu konstitūcijā 19.izmaiņas, piešķirot sievietēm vēlēšanu tiesības visos štatos. Savukārt Lielbritānijā šie panākumi parādījās nedaudz vēlāk,- 1928.gada likumā piešķīra balsis tiesības visām sievietēm, vecākām par 21.gadu. Otrais vilnis aizsākās 1960.gadā, ka saistīta ar sieviešu juridisko un sociālo līdztiesību. Šī viļņa ideoloģija bija sieviešu kulturālās un politiskās nevienlīdzības atspoguļojums pastāvošā dzimumu hierarhijā. Trešais feministu vilnis sākās 1990.gados kā otrā viļņa turpinājums.⁶ Vispārējs pārskats un diskusija par feminisma aizsākumu ir pierādīšana, ka „sievietes ir cilvēki.” Laika gaitā feminisma ideoloģija dalījās dažādos apakšvirzienos, piem., sociālistiskais/marksistiskais feminisms,

⁵ Barker, C. (2003). Cultural Studies. Theory and practice., 77.p

⁶ Melanie, P. (2004). The ascent of woman: a history of the suffragette movement and the ideas behind it. London: Abacus, 84.p.

radikālais, liberālais, postkoloniālais, postmodernais utt. Katrs no virzieniem iedalās ar kādu specifisku nozīmi.⁷

Studentu nemieri Francijā, 1968.gada maijā traktējās ar studentu sacelšanos Francijas augstskolās. ASV studenti organizēja un izveidoja kustību "Studenti Demokrātiskai Sabiedrībai" (*SDS – Students for a Democratic Society*). 1964.gadā izveidojās "Vārda Brīvības kustība" (*Free Speech Movement*). Iemesls šiem nemieriem bija augstskolu stingrās prasības, pārpildītās auditorijas un studentu beztiesība. Šie nemieri izvērtās globāli (kopā ar citām kustībām un Vjetnamas karu). Radās studentu laikraksti, kas iedvesmoja pievienoties kustībai aizvien plašākas cilvēku auditorijas. Plašā mēroga sadursmes radīja masveida sacelšanos ar ēku ieņemšanu, pievienošanu strādnieku demonstrācijām, arestiem, varas iestāžu iejaukšanos un vispārējiem streikiem dažādos Eiropas augstskolu centros (Parīzē, Lionā, Strasbūrā). Demonstrācijas un streiki pārauga no augstskolu kārtības uz pastāvošo varu. Studenti sevi dēvēja par ekstrēmistiem. Studentu nemieri pārauga no pilsētām, aptverot visu valsti, un pat visu Franciju. Strādnieki, atbalstot studentu protestus ieņēma rūpniecības ēkas un turpināja streikot, pārstājot strādāt. Polija ar ostu un lielu rūpniecības pilsētu Gdaņsku pārvērtās par strādnieku kustības centru, kad 1970.gadā notika strādnieku nemieri. Panākums bija acīmredzams – valsts pārvaldes demokratizēšana. Tika panāktas arī plašas pārmaiņas Rietumeiropas valstu ekonomikā, valsts pārvaldē, kultūrā un izglītībā. Nostiprinājās vienlīdzības un brīvības ideoloģija. ASV arī noritēja studentu nemieri un protesti, tomēr tie tik ļoti neietekmēja valsts politisko sistēmu.⁸

Zviedrijā, sociālā kustība 1990.gadu vidū, tika izprasta kā indivīdu ideoloģiskās saknes (skar cilvēku dzīves un sabiedrības pārveidošanu), biedrošanās brīvību, integritāti (kustība neatkarīga no biznesa struktūras un varas), ilglaicīgumu (nepārtraukts fenomens par tautas interesēm), iekšējo demokrātiju, raksturojās ar lielu biedru skaitu, ģeogrāfisku izplatību visā valstī, sociālo būtību (biedru tikšanās un jautājumu pārrunāšana), sociālām izmaiņām (griba izmainīt sociālos apstākļus sabiedrības interešu labā). Zviedrijā tautas attīstība notika bez īpašām revolūcijām, kaut arī sekas joprojām ietekmē sabiedrības attīstību. 19.gs. valstī bija vērojamas krasas šķiru atšķirības. Radikālās idejas sociālām izmaiņām, ienāca no Anglijas un Vācijas. Kustības aizsākās no Baznīcas, iestājoties par aktīvāku reliģisko dzīvi.

⁷ Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design. Choosing among five approaches*. Third edition. California: SAGE publication Inc., 29.p.

⁸ Hanisch, C. (2006). New intro to "Personal is political." *Women and Social Movements in the United States, 1600-2000: The second wave and beyond. The personal is political.* (64.-83.p.) Izgūts no <http://scholar.alexanderstreet.com/pages/viewpage.action?pageId=2259>

Atturības kustība parādījās laikā, kad trūcīgie sociālie apstākļi noveda pie plašas atkarības no alkohola. Strādnieku kustība, līdz ar urbanizāciju, industrializāciju un kapitālisma ekspansiju uzturēja neapmierinošus darba apstākļus un iedzīvotāju neapmierinātību ar sociālām vajadzībām. Kustību biedri pulcējās studiju grupās, saprotot, ka izglītība ir kā bruņojums šķiru cīņā un, lai iegūtu lielāku ietekmi sabiedrībā, ir jāuzlabo zināšanas.⁹

Socioloģi H. Goodwin un J.M. Jasper, sociālo kustību salīdzina ar kolektīvās uzvedības formām. Kolektīvo uzvedību mērķus, autori pamato ar tieksmi pārspēt pastāvošo institucionālo modeli un, kas tiek panākts pateicoties kolektīvai sadarbībai (nevis individuālai). Autori uzsver, ka sociālā kustība ir komplekss un ilgstošs fenomens salīdzinoši ar pārejošu kolektīvo uzvedību. Sociālās kustības mērķis ir veikt ilgstošas sociālās izmaiņas un kustības nozīme ir mainīt pastāvošo kārtību ar jau ieskicēto jeb vēlamo alternatīvo sistēmu. Cilvēki kooperējas un uztur masveida ideoloģiju ar stipru ticību iespējamām pārmaiņām. Šī ticība, par netaisnīgās sistēmas izmaiņām, paļaujas uz sabiedrības kritiku un kopēju atbalstu, fokusējoties uz pastāvošo neapmierinātību. Pie tam, autori piemin, ka pastāvošās kārtības maiņu, kustība panāk ar sociālo manipulāciju palīdzību. Kustības ideoloģija nāk no līdzīgas sociālās izcelšanās sabiedrības, kas ļauj tās dalībniekiem redzēt kustību kā vienu veselumu.¹⁰ Kolektīvās uzvedības pazīmes un mērķi pēc sociologu domām:

1. Iespēja gāzt un pārspēt pastāvošo institucionālo modeli; sociālā kustība ir komplekss un ilgstošs fenomens salīdzinoši ar pārejošu kolektīvo uzvedību. No šejienes arī izriet radušās pastāvošās normas, kuras uzsver obligāto kustības misiju un koncepciju, izstrādātu tieši sociālai kustībai;

2. Izskaidro uztveri, jūtas, idejas darbībā; papildinot uzskatu, jūtu un emociju saistību ir iespējamības (*feasibility*) un laicīguma (*timeliness*) jēga. Iespējamība dveš iespēju mainīt un labot pastāvošo netaisnīgo situāciju. Laicīgums ietver sevī simbolisko piemērotību un situācijas neatliekamību;

3. Darbības, kuras tiek panāktas ir ietekmīgas, pateicoties kolektīvai nevis individuālai darbībai.¹¹

⁹ Zināšanas par tautas kustībām. (2016). Balticsea academy. Projekts ar Eiropas Kopienas atbalstu. (9-13.lpp). Izgūts no <http://www.baltic-sea-academy.net/documents.htm>

¹⁰ Goodwin, H., Jasper, M. J. (Ed.), (1987). *Social Movements. Critical concepts in sociology*. Volume 1. New York: Prentice-Hall. , 96.p.

¹¹Turpat, 97.p.

1.2. Sociālo kustību teorētiskās pieejas

Sociālo kustību kolektīvās uzvedības pamatā ir strukturālās pārmaiņas, sociālās kontroles maiņa, esošās varas vilšanās un agresija. Šādā veidā, kolektīvā uzvedība izdzīvo savu sociālo ciklu (cēloņsakarību analīze, spontāna pūļa rīcības veidošanās un sociālā kustība). Visi kolektīvās uzvedības teorētiķi uzsver psiholoģisko reakciju uz kustības sadalījumu, komunikāciju un mērķiem, kas norāda, ka kolektīvā uzvedība ir racionāla vai iracionāla reakcija pārmaiņām. Kolektīvās rīcības un modernās sabiedrības sadalījums izriet no pilsoniskās sabiedrības. Hanna Ārente (ang. Hannah Arendt), ebreju izcelsmes vācu publiciste un politikas teorētiķe, aktīvi kritizēja pilsonisko sabiedrību. Viņas teorija interpretē, ka "sabiedrība" ir indivīdu aktivitāšu un interešu kopums, savukārt valsts iestādēm jāuzņemas privātās mājsaimniecības funkcijas. H. Ārente apņēma aizstāvēja klasisko politiskās sabiedrības modeli kopā ar tās nošķiršanu no privātās sfēras. Pret mūsdienu valsts birokrātiju un mūsdienu masu sabiedrību. Viņas kritika ir normatīva, pamatojoties uz klasiskās sabiedrības vērtībām (politiskā vienlīdzība, publiskais diskurss, gods) un privāto dzīvi (unikalitāte, starpība, individualitāte).¹² Turpretī 1960. un 1970. gadā notiekoši procesi ASV un Eiropas kustībās nebija atbildes uz ekonomisko krīzi vai pastāvošo normatīvo sadalījumu. Šī laika posma kustībām piemita mērķtiecīga ideoloģija, stratēģija, skaidras vērtības un intereses. Sociologi šo divu kontinentu sociālās kustības parādības iedalīja divās paradigmās, ASV kustību pieeja,- resursu mobilizācijas paradigma un Rietumeiropā,- jaunās sociālās kustības paradigma (uz identitāti-orientēts raksturs). Abas paradigmas pieņem, ka sociālās kustības pamatā ir konflikts starp masu grupām un varu. Kolektīvām rīcībām šajā gadījumā, raksturīga masu informācijas līdzekļu un preses izmantošana, pārstāvība politiskās iestādēs un autonoma tiesību sistēma.¹³

Resursu mobilizācijas paradigma

Kustību pieeja noraida jūtas un aizvainojumus, fokusējas uz kolektīvās uzvedības sadalījumu. Šīs pieejas teorētiķi (Mancur Olson, amerikāņu ekonomists un sociologs; Robert H. Salisbury, amerikāņu politiķis; un vēsturnieki George Rude, Eric Hobsbawm, Albert M. Soboul, Harry Wolff) uzsver organizatoriskās intereses, resursus, iespējas, stratēģijas un, liela mēroga mobilizācijas. Pieeja analizē kolektīvo rīcību saistībā ar stratēģiskās mijiedarbības

¹²Glasius, M., Levwis, D., and Seckinelgin, H. (Ed.). (2004). *Exploring sicil society. Political and cultural context*. London: Taylor and Francis group, 15.p.

¹³Cohen, L. J., Arato, A. (1995). *Civil Society and Political Theory*. London: THE MIT PRes, 492.p.

loģiku, izmaksām un ieguvumiem. Teorētiķu atzinumi,- sociālās kustības ir jāsaprot saistībā ar konflikta teorijas kolektīvu rīcību; nav atšķirības starp institucionālām un ne-institucionālām kolektīvām darbībām; kustības veiksmē ir politiskā līdera atzīšana vai materiālu labumu saņemšana.¹⁴

Jaunās sociālās kustības paradigma

Eiropas teorētiķi iegriež sociālās integrācijas dimensiju kolektīvajā kustībā. Viņi apzinās Marksisma analīzes nepilnības un arī apgalvo, ka kolektīva rīcība ir ne tikai politisko attiecību un varas apmaiņa, sarunas un stratēģiskā izrēķināšanās ar pretiniekiem. Šodien, kolektīvie dalībnieki koncentrējas galvenokārt uz jautājumiem par sociālajām normām un kolektīvo idenitāti kā par stratēģiska vai instrumentālo racionalitāti. Mūsdienu kolektīvā, dalībnieki var manīt, ka, identitātes veidošanos ietver sociālo konfliktu un izaicinājumus sociālajai esamībai un pastāvēšanai, tās veidošanai starp publisko, privāto un politisko darbības jomu. A. Turena (ang. Alain Touraine), franču sociologs attiecina šo pieeju no hermeneitiskās uztveres uz sevis izpratni un mūsdienu kustību ideoloģiju. Koncentrējas uz kultūras jautājumiem un viņa darbs pārceļas uz diviem analītiskiem līmeņiem: strukturālās teorijas izstrāde un kultūras mūsdienu sabiedrības un rīcības teorētiskā analīze. J. Habermas (ang. Jurgen Habermas), vācu sociologs un filozofs, šajā ziņā pievieno teorijas par komunikatīvām darbībām.¹⁵

Jāpiemin arī divas citas pieejas: Neila Smelzera (ang. Neil J. Smelser), un Alena Turena (ang. Alain Touraine) teorijas.

N. Smelzers, amerikāņu sociologs, interpretē sociālās kustības kā reakciju uz pastāvošo kārtību. Jebkuras kolektīvās kustības pamatā (arī sociālās kustības), izceļot sešus apstākļus: 1) Strukturālais atbalsts (no krievu val., *Структурное благоприятствование*) - kopējie sociālie faktori, stimulējošie dažāda veida kustību veidošanos. Piem., N. Smelzers uzskata, ka ASV atstāj attiecīgās jomas neizveidotas un neizrunātas, lai skaidras valsts regulēšanas trūkuma dēļ, sabiedrībai būtu iespēja atvērtai mobilizācijai. Piemēram, ASV neeksistē valsts reliģijas, respektīvi indivīdi paši izvēlās sev tīkamāko reliģiozo grupu. Politiskie spēki izturas iecietīgi pret visām reliģijām un to kustībām, līdz ko tās nepārkāpj likumu un civiltiesības. 2) Strukturālās nesaskaņas (no krievu val., *Структурные напряжения*) - vai arī, pēc K. Marksa terminoloģijas – pretrunas, - rodas sabiedrībā interešu

¹⁴ Cohen, L. J., Arato, A. (1995). *Civil Society and Political Theory*. 498.p.

¹⁵ Turpat, p.499-563

konflikta rezultātā. Nenoteiktība, neapmierinātība, divdomība vai mērķu konflikti ir ļoti raksturīgi nesaskaņu gadījumā. Piem., pastāvīgā nevienlīdzības situācija starp etniskajām grupām var izsaukt kopējas nesaskaņas, kā arī nofokusēt personiskos konfliktos (afroamerikāņi sāk dzīvot rajonā, kurā dzīvo tikai baltie cilvēki). 3) Vispārējo pārliecību sadale (no krievu val., *распространение обобщенных верований*) - sociālās kustības ir ne tikai atbildes reakcija uz pastāvošo draudu vai situāciju, bet gan formējās konkrētu ideoloģiju ietekmē, kurās savukārt izkristalizējas neapmierinātība ar pastāvošo kārtību kopā ar priekšlikumu, kādā veidā šo situāciju mainīt. Piem., revolucionāru kustību pamatā ir netaisnīguma ideju meklējumi, kā arī politisko cīņu metode, kas palīdz atbrīvoties no tās. 4) Paātrinošie iemesli (no krievu val., *Ускоряющими факторами*) - tie ir apstākļi vai notikumi, kuri kalpo par kustības idejas aizsākšanos mehānismu, dalībnieku apvienošanās utt. Piem., 1955.gadā ASV, Alabamā, Roza Parke atteicās pāriet uz to autobusa daļu, kurā sēdēja afroamerikāņu, tādā veidā aizsākot amerikāņu kustību par civiltiesībām. N. Smelzers apgalvo, ka šo četru faktoru kombinācija, spēj izraisīt nemierus un vardarbību. Tomēr šie incidenti nenovedīs pie sociālās kustības rašanās, ja netiks: 5) Organizēti grupā, kura ir gatava mobilizācijai. Ir nepieciešams līderis un konkrēta persona, kura izpilda šo lomu. Regulāra komunikācija grupas dalībnieku starpā, kā arī ir nepieciešami finansiālie un materiālie resursi grupas uzturēšanai un motivēšanai. Tieši uz sociālās kustības formēšanos ļoti iespaido: 6) Sociālās kontroles process - valdība, kura atrodas pie varas aparāta var iejaukties strukturālo nesaskaņu procesu, kas stimulē kustības veidošanos. Piem., gadījumā ar etnisko nesaskaņu, var tikt pieņemts lēmums novērst acīmredzamākās etnisko nevienlīdzību grupas, kuras veicināja šo neapmierinātību un konfliktu. Otrs sociālās kontroles procesa aspekts ir saistīts ar policiju un bruņoto spēku reakciju.¹⁶

N. Smelzera modelis var būt ļoti lietderīgs veicot sociālo kustību attīstības stadiju analīzi. Saskaņā ar viņa uzskatiem, katrs procesa posms ir papildinājums kopējam rezultātam un kļūst par nākošā soļa apstākli. Tomēr šī teorija nav viennozīmīga pēc A. Giddensa (ang. Anthony Giddens), britu sociologa viedokļa. Dažkārt, kustība pieņemamas spēkā un ieņem vērā ņemamas pozīcijas sabiedrībā. Piem., vairākārt atkārtotie incidenti kļūst par nepieciešamību organizēt sociālo kustību, kas savukārt mainītu nosacījumu, kurš arī radīja šo kustību. Vai arī kustība var veikt pretdarbību pret nosacījumu, kura dēļ radās. Piem., sieviešu kustība aktīvi darbojās par dzimumu līdztiesībām un vienlīdzību, kaut arī iepriekš šādas

¹⁶Гидденс, Э. (2005). *Социология*. Москва: Едиториал УРСС, Изгүтс по <http://yanko.lib.ru/books/sociology/giddens-sociology-ru-a.htm>

problēma nebija radusies. N. Smelzera teorija interpretē sociālās kustības kā "reakciju" uz situāciju, nepieļaujot iespēju, ka kustības dalībnieki var spontāni apvienoties, lai paveiktu kādu sociālo izmaiņu. Šajā gadījumā, teorija kontrastē ar A. Turena teoriju.¹⁷

A. Turens, franču sociologs, sociālās kustības atspoguļo no vēsturiskās perspektīvas. Respektīvi, mūsdienu sabiedrībai raksturīga esošo sociālo procesu uztvere tādā veidā, lai spētu mainīt pastāvošo sabiedrības būtību. A. Turenu interesēja ne tik ļoti kustību nosacījumi, kā mērķi, kurus šī kustība tiecās sasniegt. Franču sociologs izcēla, ka sociālās kustības ir nevis iracionāla reakcija sociālai nevienlīdzībai, bet gan kustības attīstās pēc stratēģijas, kura savukārt dod iespēju mainīt šo nevienlīdzību. Sociālās kustības nevar tikt saprastas kā izolētas asociāciju formas. Kustību attīstība notiek kopā ar citām grupām, organizācijām, kā arī konkurējošām kustībām. Katrai kustībai ir savas intereses un mērķi, par kuriem viņa cīnās, kā arī uzskati un idejas, kuras viņi noraida. Pēc A. Turena domām, sociālo kustību teorijas (tai skaitā N. Smelzera koncepcija), nesniedz pilnīgu nozīmi kādā veidā cīņa ar konkurentu, kontrkustībām (pretkustības) un kustībām ar citādiem uzskatiem,- ietekmē kustības mērķus, kā arī kādā veidā pašas kustības maina savu oponentu uzskatus un darbības. Piemēram, sieviešu kustības mērķi un ideāli formējas institūtu opozīcijai, kuras vadīja vīrieši. Mērķi mainījās līdz ar kustības veiksmīgām un neveiksmīgām darbībām un rezultātiem. Savukārt sieviešu kustības mērķi ietekmēja arī vīriešu uztveri. Galarezultātā, šī perspektīva izsauca oziācijas un orientācijas maiņu pašā sieviešu kustībā – līdz ar to, process turpinājās. A. Turens uzskata, ka sociālās kustības ir jāizskata no "nulle kustības" konteksta (нолей действий). Dotais termins apzīmē sociālās kustības saikni ar spēkiem vai kustībām, pret ko viņi ir vērsti. Savstarpējo "pārrunu" process spēj mainīt apstākļus un pat apvienot pozīcijas. Gan vienā, gan otrā gadījumā, kustība var pārtraukt savu darbību vai arī institucionalizētiem, pārtopot par organizāciju. Piemēram, arodbiedrības pārtapa formālā organizācijā pēc tam, kad kustība ieguva tiesības streikot un tika izstrādātas pārrunu formas, kuras bija pieņemamas gan strādniekiem, gan uzņēmējiem. Tādā veidā vienošanās mainīja konfrontāciju un savstarpējo vardarbību. Gadījumā, kad konflikta cēlonis saglabājas (darbinieka un darba devēja savstarpējās attiecībās), pastāv jaunu kustību rašanās iespēja.¹⁸

A. Turena teorija neizskaidro N. Smelzera pieeju, savukārt vērtīgs atzinums,- sociālo kustību attīstība ir neatņemams process un notikums no pārējiem sabiedrības dalībniekiem (pretkustības, opozīcijas, konkurenti, atbalstītāji, valsts organizācijas, atbalstošās

¹⁷Гидденс, Э. (2005). *Социология*. Москва: Едиториал УРСС, Izgūts no <http://yanko.lib.ru/books/sociology/giddens-sociology-ru-a.htm>

¹⁸ Turpat,

organizācijas utt.). Šāda veida pieeja var tikt izmantota un attiecināma tādu kustību analīzē, kuras ir orientētas uz indivīdu rehabilitāciju un uzskatu maiņu (pēc D. Eberla sociālo kustību klasifikācijas, kas tiks izskatīta turpmāk). Piem., anonīmo alkoholiķu klubs, bāzējās uz medicīnas pētījumiem par kaitīgo vielu ietekmi (alkohols) uz sabiedrības veselību. Kustība izveidojās kā opozīcija reklāmai, kura atbalsta kaitīgo vielu lietošanu.¹⁹

Sociālo kustību rašanās iemeslus pauž arī citi sociologi, analizējot to no sava skatu punkta un rada svarīgus atzinumus. E. Djurkgeims (ang. David Emile Durkheim), franču sociologs un filozofs, izceļ fizisko savienojumu lielu cilvēku masu starpā, vienā ierobežotā teritorijā (pilsētas rajons, ciemats utt.), kas industrializācijas un urbanizācijas rezultātā sasniedz augstu "morālo blīvumu" sabiedrībā. F. Teniis (ang. Ferdinand Tonnies), vācu sociologs, izceļ indivīdu izolāciju bezpersoniskā sabiedrībā (t.i., vientulības sajūta pūlī), kad vientulība un atsvešinātība veicina tiekšanos pie sabiedrības, solidaritātes un vienotības. K. Markss (ang. Karl Heinrich Marx), vācu filozofs, sociologs un ekonomists, izceļ sociālās neapmierinātības (bezprecedenta) pieaugums sabiedrībā. Pastāvošā hierarhija sabiedrībā un bagātības līmenis rada cilvēku ekspluatāciju, apspiešanu, nevienlīdzību, kā arī veicina cilvēku atsvešinātību viena no otra. M.Vēbers (ang. Maximilian Carl Emil Weber), vācu sociologs, filozofs un jurists, izceļ demokrātiskās reformas, kas veicina un rada politiskās iespējas kolektīvām darbībām un lielām cilvēku masām. Šo parādību raksturo dažādu cilvēku uzskatu un viedokļa paušanu un interešu apvienošanos aktīvā darbībā, kas sabiedrības aizsardzībā kļūst gan par likumīgu darbību, gan atbildīga pilsoņa pienākumu. Sen-Simon (ang. Comte de Saint-Simon), franču politiķis un ekonomists un O.Konts (ang. Auguste Komte), franču socioloģijas filozofs, izceļ secīgu iekarošanu un uzvaru, kontroli un dominēšanu pār dabu un sabiedrību, veicinot ticību, ka sociālās izmaiņas un progress ir atkarīgs no cilvēku darbības un, ka sabiedrība spēj formēties savā labā. Brīvprātīgums veicina sociālās kustības, savukārt fatālisms to (sociālās kustības) iznīcina.²⁰

Pētnieki jo īpaši uzsver masu informācijas līdzekļu nozīmi mūsdienu sociālo kustību parādīšanās un funkcionēšanas procesā. Respektīvi, mediji formē sabiedrības viedokli, kuras rezultātā kanāls ļauj iedzīvotājiem izzināt pasauli ārpus pastāvošās uztveres un vērsties pie citu grupu pieredzes. Mēdiji veicina salīdzināšanas iespēju starp savu personīgo un citu dzīvi, kas ļauj pārliecināties un atklāt, ka ir zaudējuši kādas priekšrocības, rezultātā - sabiedrība un

¹⁹Гидденс, Э. (2005). *Социология*. Москва: Едиториал УРСС, Izgūts no <http://yanko.lib.ru/books/sociology/giddens-sociology-ru-a.htm>

²⁰ Cohen, L. J., Arato, A. (1995). *Civil Society and Political Theory*. 563.p.

tās dalībnieki sasniedz psiholoģisko gatavību piedalīties un veicināt sociālās kustības. Caur medijiem, sabiedrība uzzina par politiskiem uzskatiem un citu cilvēku vēlmēm, pateicoties šim kanālam formalizējas solidaritāte, kas iziet ārpus šauriem lokāliem rāmjiem. Mēdiji ir nozīmīgi kustības mobilizācijai. Informācijas kanālu kontrole ļoti nozīmīgs varas resurss, nosakot realitātes ainu. Kustību jaunie sekotāji piedalās meklējot iespējas radīt neatkarību vai meklējot, kas iekāro varu. Demonstrantus var iedalīt trīs kategorijās: kas nevēlas pārkāpt likumus, tic pilsoniskās nepakļaušanās iespējām (Mahatma Gandi un Martina Lutera Kinga domnieki), noteicošā demonstrācijās grupa (iedragā uzticību starp valdību un sociālā protesta grupu).²¹

1.3. Sociālo kustību attīstību cēloņi

Sociālo kustību mērķis ir veikt ilgstošas sociālās izmaiņas, kur kustības nozīme un jēga ir iespēja mainīt pastāvošo, neattīstīto kārtību ar jau ieskicēto alternatīvo sistēmu. Cilvēku darbības pamatā ir veiksmes garša par iespējamām izmaiņām un vēlamu mērķu sasniegšanu. Bilde par netaisnīgās sistēmas izmaiņām paļaujas uz sabiedrības kritiku un kopēju atbalstu. Sociālās kustības izraisa pastāvošais sociālais stāvoklis, kurš ir nepietiekami pieņemams un, kas fokusē kolektīvās rūpes. Pie tam, viens no svarīgākajiem aspektiem ir uzskats, ka pastāvošā kārtība var tikt mainīta ar sociālo manipulāciju palīdzību. Kustībai ir neticami svarīga nozīme par to, ka jebkas, kas jau tiek pielietots praksē ir nepareizs un jābūt mainītam. Kustības normas nāk klajā no līdzīgām sociālām sabiedrībām, kas ļauj tās dalībniekiem redzēt kustību kā vienu veselumu. Sieviešu kustības ilgstošā dažādība starp vīriešu un sieviešu lomu tika pārvērtēta kā netaisnīga, nelīdzsvarota tiesībās un pienākumos. Kolektīvai darbībai nepieciešamie resursi un ārējs atbalsts nāk no kustības atbalstītājiem un piekritējiem, līdz ar to, kustību, kuru atbalsta pie varas esošie cilvēki, ir lielāka priekšrocība nekā tām kustībām, kuras runā bezpersoniski.²² Jauno sociālo kustību sākuma pamatā nav organizācijas, tomēr ilglaicīgai izdzīvošanai, tāda tiek izveidota. Politiskā partija arī var pārņemt kustības idejas un pat tās biedrus. Tas, kas apvieno jauno kustību aktīvistus, ir metodes un prasības pēc tūlītējas rīcības.²³ Tolerance veicina kustību izmiršanu. Kad kustības mērķi tiek panākti, tā dalībnieki zaudē interesi virzīties tālāk un pāriet pie citiem darbiem un interesēm. No vienas puses, valsts opozīcija ir nepieciešama, lai stiprinātu un saglabātu

²¹ Cohen, L. J., Arato, A. (1995). *Civil Society and Political Theory*. 565.p.

²² Goodwin, H., Jasper, M. J. (Ed.). (1987). *Social Movements. Critical concepts in sociology*. Volume 1., 98.p.

²³ Zināšanas par tautas kustībām. (2016). Balticsea academy. Projekts ar Eiropas Kopienas atbalstu. (25-28.lpp).

Izgūts no <http://www.baltic-sea-academy.net/documents.htm>

kustības un tās dalībnieku kaujas spējas. No otras puses, pārāk agresīva opozīcija no varas puses spēj iznīcināt kustību. Valdība, daļēji ignorējot kustības darbības, spēj vājināt kustību un arī iznīcināt to vispār. Bet tas arī spēj panākt kustības spēku pieņemšanos un, kļūst par īstu draudu valsts spēkiem. Sociālās kustības ir viens no sabiedrības izmaiņu iespējām. Gandrīz katra kustība rada kontrkustību (pretkustību), kuru mērķis ir pretdarbības un pretestība jau izveidotai kustībai. Piem., patērētāju kustība radīja kapitālistisko kontrkustību, kas aizsargāja privāto uzņēmēju intereses. Sabiedrība nav statistiska parādība, jebkurā laikā sabiedrība – ir kompleksa un sarežģīta parādība ar savu sistēmu kustību un pretkustību.²⁴

Pateicoties jaunām tehnoloģijām, automatizācijai un datoru izmantošanai, mūsdienu ekonomiskā produktivitāte ievērojami palielinājās, kā arī politiskā vara kļuva daudz centralizētāka. Kopumā ir vērojamas arī vispārējās izmaiņas sabiedrībā un sociālajā sistēmā. 21.gs., izmaiņas sociālajā vidē kļuva par sociologu rūpīgas izpētes uzmanības centru. Galvenā uzmanība tiek veltīta iemeslu analīzei, t.i., kas īsti izsauc sociālās pārmaiņas. Pēc otrā pasaules kara un 60./70.gadu izpētes, nāca klajā vairāki iemesli: iedzīvotāju skaita pieaugums, apkārtējā vide (zaļo kustība un atbalsts par tīru dabu), tehnoloģiskās vides pārmaiņas, kā arī kultūras izmaiņas un sociālās kustības.²⁵

Demogrāfija un kultūras tendences

Kad sabiedrība sāk pielāgoties veselīgam dzīves veidam, uzturā biežāk parādās veselīgā pārtika, pārtika bez konservantiem, bio-pārtika utt., kā labvēlīgā dzīves ritma vešanas sekas kļūst kopējais iedzīvotāju skaita pieaugums. Turpretī, palielinoties iedzīvotāju skaitam vienas, ierobežotas teritorijas ietvaros, kļūst nepieciešams meklēt jaunas iespējas nodrošināt pārtiku. Pēdējās desmitgades iedzīvotāju skaita palielinājums kļuva par nozīmīgu draudu izdzīvošanai. Šī situācija daļēji izraisīja medicīnisko pakalpojumu, dzīves apstākļu un pārtikas preču kvalitātes uzlabošanu. Šie iemesli veicina mirstības līmeņa samazināšanos un dzīves ilguma palielināšanos.²⁶ Sabiedrības pārmaiņas veicina arī jaunu iemaņu un zināšanu iegūšana, indivīdu vērtību maiņa. Zinātniskie atklājumi kļuva par jauno tehnoloģiju attīstības iemesliem. Piemēram, fizikas attīstības panākumi 19.gs. veicināja telegrāfa un telefona

²⁴ Goodwin, H., Jasper, M. J. (Ed.). (1987). Social Movements. Critical concepts in sociology. Volume 1., 96.p.

²⁵ Смелзер, Н. (1994.) Социология. Москва: Феникс. Izgūts no <http://scibook.net/obschaya-sotsiologiya-kniga/teorii-sotsialnyih-peremen-22048.html>

²⁶ Turpat,

parādīšanos.²⁷ Kolektīvā uzvedība, protesti, panika, masveida debātes spēj krasi mainīt sociālo vidi. Rasu nemieri 60./70. gados Amerikā vērsa uzmanību uz afroamerikāņu nabadzību, kas paredzēja uzlabot to dzīves apstākļus, nodrošinot pārstāvjus ar darba vietām un iespēju izglīties. Šie pasākumi tika pieņemti kā reakcija uz krīzi.²⁸ Labvēlīgie priekšnoteikumi sociālās kustības izveidei

Kultūrvērtību maiņa un cilvēku uzvedības normu izmaiņas mūsdienās tiek vērojamas visās civilizētās sabiedrībās. M. Gerskovitch, amerikāņu sociologs, nāca klajā ar šo koncepciju, nosaucot šīs izmaiņas par kultūras tendencēm. Tas ir sabiedrības process, kurā notiek nelielas deformācijas, lēni mainot sabiedrības raksturu, stilu un dzīvesveidu. Līdzdarbojoties ar kultūras tendencēs, lielākā daļa cilvēku attīsta jaunas idejas par sabiedrības modeli, kurš viņus visvairāk apmierinātu un kā tai būtu jāreaģē uz esošiem dalībniekiem. Ilgtermiņa demokrātiskās sabiedrības attīstība ir šo kultūras tendenču piemērs. Katra jauna kultūras tendence parādās un attīstās pateicoties dažādiem faktoriem, kas ietver sevī arī sociālo kustību rašanos. Kā arī, katra sociālā kustība spēj sekmēt kultūras tendenču rašanos. Tādējādi, kultūras tendences rada sociālām kustībām labvēlīgu vidi, kā arī paātrina to attīstību. Pagājušā gadsimtā, sociālās kustības pēc savas noslieces sakrita ar kultūras tendencēm. Kultūras tendences attīstījās vienlīdzīgu tiesību sfērā ar mērķi veicināt vienlīdzīgas tiesības visām grupām – gan sievietēm, gan vīriešiem, - reliģiozā vienlīdzība, minoritāšu un politiskā vienlīdzība.²⁹

Katrā sabiedrībā parādās stipri līderi, kas vada kādu no sabiedrības daļām. Savukārt, pirms līdera parādīšanās, ir jāpastāv tautai vai sociālai grupai, kurai šis līderis ir nepieciešams. Stabīlā sabiedrībā tādi līderi parādās ļoti reti, jo sabiedrības dalībnieki atrodas labklājībā un izjūt drošību. Viņi neizjūt diskomfortu, izturas vienaldzīgi pret sabiedrības izmaiņām līdz ar to arī reti pievienojās kādai no sociālām kustībām. Nestabīlā un mainīgā sabiedrībā, var manīt sociālo kustību uzplaukumu. Jebkura mainīgā sabiedrība (sabiedrība, kura pakļaujas izmaiņām vai kurā notiek izmaiņu tendences) ir pakļauta dezorganizācijai. Tomēr sabiedrības atšķiras savā starpā pēc izmaiņu ātruma un pēc dezorganizācijas līmeņa, kurš ietekmē un veic kultūras izmaiņas. Dezorganizētā sabiedrība un tās indivīdi zaudē kultūrvērtības un tās pamatus. R. Metons uzskata, ka jūtu un motīvu kompleksu, kas tiek novērots sociālā dezorganizācijā, raksturīgs atbalsta zudums no valsts puses un vispārējā bezjēdzības izjūta (*anomia*). Vēl viena cilvēka deformētās integrācijas koncepcija dezorganizētā sabiedrībā ir

²⁷ Turpat,

²⁸ Turpat,

²⁹ Фролов , С. С. (1994). Социология. Учебник для высших учебных заведений. Москва: Наука, 54.с.

izslēgšanas teorija. Izslēgšana – ietver sevī bezpalīdzību, normatīvo orientieru neesamību, sociālā izolācija, kas apzīmē pilnīgu indivīda emocionālo atdalīšanos no sabiedrības. Izslēgšana un *anomia* kļūst par visai izplatītu parādību dezorganizētā sabiedrībā. Tas raksturojas ar nenoteiktību, sociālām bailēm, uztraukumu un augstu ietekmes līmeni, mērķi šķiet nerasniedzami un iepriekšējās darbības šķiet bezjēdzīgas. Turpretī cita veida darbības vai pienākumi neeksistē un jaunie mērķi netiek izvirzīti, jo šķiet nav to pūliņu vērti. Šāda veida vide kalpo par ideālu sociālās kustības aizsākšanos pamatu. Nenoteikti mērķi un normas visbiežāk izsauc sociālās kustības nekā nabadzība. Cilvēce spēj būt ļoti pārliecināta nākotnes plānos un emocionāli stabila, neskatoties uz zemo sabiedrības hierarhijas līmeni un materiālo labklājību. Kaut arī šāda veida vide spēj pastāvēt tikai ar priekšnoteikumu, ka šī sabiedrība tic noteiktai vērtību sistēmai un uztver šo vidi kā normālu dzīves apstākļiem.³⁰

Korupcija un sociālā nevienlīdzība ne vienmēr kalpo par pamatu protesta kustības attīstībai. Tāda veida sociālā kārtība spēj pastāvēt visai labvēlīgi līdz brīdim, kamēr sabiedrība sasniedz savus mērķus. Cilvēks ir iedvesmojoša būtne, kura jebkurā sociālā sistēmā spēs atrast kaut ko labu priekš sevis, ja šī sistēma ir pašpietiekama, stabila un indivīds spēj socializēt savu dzīvi tajā. Tādējādi, tradicionālā sabiedrība visbiežāk ir stabila līdz brīdim, kad tajā nenotiek izmaiņas. Kad normas un vērtības tiek apšaubītas, cilvēki sāk izjust savu vīziju un nākotnes plānu strauju vērtību kritumu. Šādu situāciju vairāki pētnieki sauc par „pieaugošo gaidu revolūciju” (no krievu val., *революцией растущих ожиданий*). Revolūcijas notiek nevis tur, kur cilvēki ubago, bet gan tur – kur dzīves apstākļi sāk uzlaboties. Līdz ar dzīves līmeņa uzlabošanos, krasi palielinās cilvēku vēlmju saraksts un vajadzības.

Sociālā neapmierinātība tā ir kopējā sabiedrības neapmierinātība ar pastāvošiem dzīves apstākļiem un sociālo attiecību sistēmu. Pastāv trīs pamatkomponenti, no kuriem sastāv sociālā neapmierinātība: uzskatu neapmierinātība (no krievu val., *относительная неудовлетворенность*), nevienlīdzības sajūta (no krievu val., *ощущение несправедливости*) un lomu/statusa nenoteiktība (no krievu val., *статусная неопределенность*).³¹ Sociālās neapmierinātības koncepcija tika izstrādāta ar angļu sociālo psihologu S. Stoffersu, izpētot šo parādību atklāja, ka cilvēki izjūt neapmierinātību tad, kad veic analīzi starp to kas ir viņu īpašumā un to, ko viņi varētu iegūt. Piem., aukstā kara laikā, kad tika sagrauts Dzelzs Priekškars, cilvēki redzēja daudz labāku dzīves līmeni citās valstīs, kas radīja lielu neapmierinātību ar pastāvošo kārtību, jo saprata, ka varētu dzīvot daudz

³⁰ Фролов, С. С. (1994). Социология. Учебник для высших учебных заведений. Москва: Наука, 54.с.

³¹ Turpat,

labvēlīgākos apstākļos. Jo lielāka starpība starp cerībām un gaidām un to realizāciju, jo stiprāka kļūst sociālās neapmierinātības izjūta.³²

Sociālā neapmierinātība plaši izplatīta mazattīstītajās valstīs, kur sabiedrība ir stipri dezorganizēta. Sabiedrība kāro pēc automašīnām, datoriem, ledusskapjiem, un citiem materiāliem labumiem, kaut arī neizprot, ka šos labumus ir arī jāražo. Resursu trūkums novērojams izglītībā, apmācībā, attīstībā un ražošanas neesamībā, kas noved pie cilvēku neapmierinātības un sociālo revolūciju attīstības, kā arī citu sociālo kustību rašanos. Nevienlīdzīga resursu sadale var tikt izmantota par svarīgu un objektīvu sociālo kustību rādītāju tikai tad, kad sabiedrības dalībnieki kļūst vīlušies un uzskata pastāvošo kārtību par netaisnīgu.³³

Apkārtējā vide un tehnoloģijas

Dabas katastrofas spēj izraisīt nozīmīgas un radikālas izmaiņas sociālajā struktūrā. Kā piemērs var kalpot situācija 30. gados, Oklahomā, sausums gandrīz iznīcināja visu zemkopības saimniecību. Šī situācija, izraisīja zemnieku nespēju maksāt kredītus un aizdevumus, zaudējot savas mājas un zemi, rezultātā pārceļoties uz blakus štatiem. Sausums stipri degradēja Oklahomas un Kalifornijas ekonomiku, izraisot sociālos konfliktus abos štatos.³⁴ Mašīnbūve visā pasaulē masveidā veicināja nozaru attīstību, transports veicināja ģimenes atpūtu un ceļošanu. Savukārt, transporta rūpniecība stipri izlietoja dabas resursus. Analogiski izmaiņas attīstījās ar lauksaimniecības tehniku, datoriem un telefoniem, kas ietekmēja arī medicīnisko metožu uzlabojumus (piem., antibiotiku izgudrošana).³⁵

Analizējot sociālo kustību priekšnoteikumus, kas labvēlīgi ietekmē un attīsta sociālās kustības, var izvirzīt pamattēzes un to rašanās kārtību. Amerikāņu sociologs un sociālo kustību pētnieks D. Stokdeils apkopoja šīs pamattēzes un nosauca par sociālo kustību rašanās priekšnoteikumiem: 1) sociālā uzskatu neapmierinātība; 2) sociālo struktūru barjeras, kas rada, motivē un attīsta sociālo neapmierinātības rašanos; 3) neapmierinātās sabiedrības mijiedarbība; 4) pārliecība par kolektīvām darbībām un, ka tās spēj mazināt sociālo neapmierinātību un uzlabot pastāvošo situāciju; 5) ideoloģija, kas attaisno iespējamās kolektīvās darbības sociālajā kustībā. Līdz ar to, kolektīvo darbību neapmierinātības rašanās

³² Turpat,

³³ Фролов, С. С. (1994). Социология. Учебник для высших учебных заведений. Москва: Наука, 54.с.

³⁴ Смелзер, Н. (1994.) Социология. Москва: Феникс. Izgūts no <http://scibook.net/obschaya-sotsiologiya-kniga/teorii-sotsialnyih-peremen-22048.html>

³⁵ Turpat,

un sociālo kustību rašanās ir praktiski neizbēgama. Sabiedrība, kurā tās dalībnieki izjūt stabilitāti un integritāti, ar maznozīmīgām sociālām neapmierinātības pazīmēm, maz interesējas par sociālām kustībām, visdrīzāk šie dalībnieki būs pārāk aizņemti ar savām personīgajām darīšanām un sevis pilnveidošanu sakarā ar savu apmierinātību ar dzīvi. Šie dalībnieki uztver sociālās kustības kā lielu laika tēriņu vai tukšu izklaidi. Savukārt dezorganizētā sabiedrībā, pilnīgi apmierinātus indivīdus var atrast ļoti reti, pārāk daudzi izjūt neapmierinātību un nevienlīdzību. Neuzticība valsts aparātam un vērtību zudums rada savstarpēju vienaldzību, naidu un neuzticību. Pie tam, acīmredzami parādās vēlme stāties PRET šādas dzīves apstākļiem. Šāda vide kalpo par ideālu sociālo kustību rašanās parādību, kopā ar citiem indivīdiem, vienmēr parādās personības, kuras ir motivētas līdzdarboties sociālās kustībās un aktīvi veicināt apkārtējās vides izmaiņas.³⁶

1.4. Indivīdu motivācija dalībai sociālajās kustībās

Mobilitāte

Indivīdi, kuri veic migrāciju un pārvietojas starp teritorijām diez gan reti veic integrāciju jaunos dzīves apstākļos un pieņem jauno kultūru. Šo indivīdu mobilitātes dēļ, tiek mainīta viņu emocionālā apmierinātība ar reālo piederību pie jebkādas sociālās grupas. Indivīda atšķelšanās no dzimtās sociālās kultūras un nespēja integrēties jaunajā apkārtnē, apvieno sev līdzīgos cilvēkus sociālajā kustībā. Indivīdi ienāk kustībā ar mērķi realizēt sevi, mainīt pastāvošos nosacījumus un kārtību sev tīkamākajā veidā. Migranti, kuriem nav dzimtes sakņu sabiedrībā, cenšas mainīt to pēc saviem noteikumiem un pēc savām interesēm, neņemot vērā pastāvošās kultūras tradīcijas. Šādā veidā indivīdi uztver sociālās kustības kā emocionālu patvērumu.³⁷

Pētniekiem izpētot utopiskās kustības viduslaiku Eiropā, noteica, ka šīs kustības fantāzijas visvairāk tika izplatītas starp bijušajiem kristiešiem, kuri tika izdzīti no savas dzimtenes, kļūstot par pilsētas strādniekiem, bezdarbniekiem vai ubagiem. Šie cilvēki tika iekļauti ģeogrāfiskā, horizontāla, kā arī vertikālā mobilitātes procesā. Tika konstatēts, ka kombinētā mobilitāte, aptverot lielu masu cilvēku,- vienmēr rada sociālās kustības. Mobilitāte kā sociālo kustību parādīšanās process var būt gan kā cēlonis, gan tā sekas. Tas nozīmē, ka daudzi cilvēki kļūst mobili un zaudē savas dzimtenes un kultūras saites, kā arī daudzi cilvēki zaudējot savu sociālo piederību un tās kopējo izjūtu mobilitātes dēļ.³⁸

³⁶ Turpat,

³⁷ Фролов, С. С. (1994). Социология. Учебник для высших учебных заведений. Москва: Наука, 54.с.

³⁸ Turpat,

Marginalitāte

Marginalitātes koncepts pirmo reizi tika izstrādāts R. Parks (ang. Robert Ezra Park), amerikāņu sociologs, kultūru asimilācijas pētījuma procesā. Viņš izcēla, ka margināla personība ir kultūras hibrīds,- cilvēks, kurš pēc savas iekšējās izjūtas un piederības dzīvo pēc divām kultūras tradīciju grupām, pieder pie divām dažādām tautām un sociālām grupām. Šāds indivīds atrodas starp divu kultūru un sabiedrības robežām, nespējot sevi pilnīgi identificēt ne ar vienu no tām. 1940.gadā D. Kubers (ang. John Kuber) piedāvāja izmantot terminu “margināla personība” (no krievu val., *маргинальная личность*) attiecībā pret indivīdiem, kuri ieņem perifēriju starp diviem dažādiem institūtiem, kultūras kompleksiem un citiem, dažādiem kultūras segmentiem. Visbiežāk sastopamo terminu un skaidrojumu marginālam indivīdam izstrādāja G. Šibutani (no krievu val., *Г. Шибутани*), kad indivīds atrodas starp divām vai vairākām sociālām robežām un pilnvērtīgi neizjūt sevi par piederīgu nevienai no viņām.³⁹

Ļoti lielu cilvēku skaitu var identificēt par marginālām personībām. Tie ir emigranti, kuri ātri iemanto sociālo statusu, bērni no jauktām laulībām, indivīdi, kuri pārņem jaunu reliģiju. Marginalitāte kopumā rada apjukuma un uztraukuma sajūtu, kas palielina novirzes iespējas no grupas normām kā rezultātā parādās neuzticība. Sabiedrībā, kurā pastāv daudz dažādu subkultūru, praktiski katrs indivīds ir margināla personība. Šīs personības visbiežāk izjūt nemieru un sociālas bailes, tā kā viņi atrodas nenoteiktā pozīcijā un jūtas sveši attiecībā pret sociālām grupām un to saitēm, normām un vērtībām, savstarpējām attiecībām. Jo ilgāk indivīds atrodas šādā vidē, jo vairāk viņš izjūt un saskata atšķirības starp sevi un šo kultūru, tās locekļiem un grupām, kas rada indivīdā neapmierinātību un pat agresiju. Bieži vien, marginalitāti uztver kā indivīda iespēju pielāgoties jaunai kultūrai, kā rezultātā nāk klajā indivīda pārlietu liels patriotisms un reliģiskā neiecietība. No otras puses, var novērot kā marginālas personības pieņem opozīciju idejas un pievienojas nepopulārām kustībām, tādā ziņā cenšoties izteikt “vismaz šeit mani kāds novērtēs.”⁴⁰

Sociālo kustību izpētes rezultātā tika konstatēts, ka daudzi kustību aktīvisti un līderi ir marginālas personības. Tomēr tas nenozīmē, ka visas sociālās kustības sastāv tikai no marginālām personībām. Kustības, agrajās attīstības stadijās, visbiežāk papildinās ar marginālām personībām, viņi daudz jutīgāk uztver apkārtējo vidi, tā kā ir norūpējušies par sabiedrības nespēju viņus pieņemt. Savukārt vēlākās kustības attīstības stadijās, kustība

³⁹ Turpat,

⁴⁰ Фролов, С. С. (1994). Социология. Учебник для высших учебных заведений. Москва: Наука, 54.с.

papildinās ar nemarginālām personībām, kas turpina kustības darbību sekojot saviem individuālajiem mērķiem.⁴¹

Sociālā izolācija

Sociologu pētījumi ir pierādījuši, ka personības, indivīdi un grupas, kuri ir izolēti no sabiedrības ir jutīgāki un uztver masu kustības asāk nekā tās sabiedrības grupas, kuru statuss, loma un darbība ir integrēta sabiedrībā. Tā, U. Kornhauzers (*У. Корнхаузер*) pētot masu kustības starp intelektuāļiem izcēla, ka intelektuāļi, kuri strādā atsevišķi un izolēti no citiem, izrāda lielāku noslieci uz darbībām masu kustībās, nekā tie, kas strādā universitātes grupās. Visvairāk jutīgi sociālām kustībām ir tie indivīdi un kolektīvi, kuru darbs izolē viņus no lieliem sabiedrības pulkiem: jūrnieki, ogļrači utt. Tas notiek specifiskās sociālās struktūras dēļ, jo tāda veida profesijām ir mazāks kontaktēšanās laiks ar citām sociālām grupām.⁴²

Sociālā statusa izmaiņas

Nav pierādījumu tam, ka indivīdu piederība pie viena vai otra sociāla līmeņa ir cēlonis un uzrāda lielāku vai mazāku aktivitātes pakāpi sociālās kustībās. Toties ir pierādīts tas, ka sociālajā statusa izmaiņu dēļ, palielinās un saasinās indivīda sociālās nevienlīdzības sajūta. Sociālā statusa zaudēšana vai tādas iespējamības pastāvēšana, palielina indivīda nestabilitātes sajūtu vairāk nekā viņa sociālās grupas maiņu, kur viņa pozīcija būtu margināla un nestabila. Tieši tāpēc, neveiksmīgas mobilitātes rezultātā, indivīds izjūt agresiju un naidu pret citām grupām, līdz ar to parādās tieksme uz vardarbību. Tādā veidā, darba grupas, inteligenti un uzņēmēji uzsāk aktīvu darbību par savām tiesībām tad, kad viņu status un to grupai draud statusu pazemināšana vai arī tā zaudēšana. No šī gadījuma secinot, nav svarīgāka iemesla iekļauties sociālajās kustībās par pastāvīgu ekonomisku nestabilitāti un sociālo statusu, sabiedrības dažādos segmentos.⁴³

Ģimenisko saišu zaudēšana

Cilvēka labklājība un ģimene rada labvēlīgu atmosfēru un vidi indivīdam, lai to nepārņemtu kustību interese un nepieciešamība uzdarboties tur. Kad indivīds dzīvo labiekārtotā dzīvoklī, ir sieva un bērni, kad ģimenes atmosfēra ir harmoniska – viņam nerodas vēlme doties uz barikādēm, viņu vienīgā vēlme ir piepildīt savu ģimenes dzīvi. Jo vairāk ir

⁴¹ Turpat,

⁴² Turpat,

⁴³ Фролов, С. С. (1994). Социология. Учебник для высших учебных заведений. Москва: Наука, 54.с.

ekstrēmisma sociālajā kustībā, jo biežāk kustība rada ģimeniskās saites ka nepopulāru vienību. Uzdarboties sociālajās kustībās prasa daudz laika un spēkus, kļūstot par nopietnu draudu un traucēkli ģimenes dzīvei. Individīda vienatne un vientulības sajūta rada emocionālu tieksmi aizpildīt šo vakuumu, kur viens no veidiem ir pievienoties sociālai kustībai. Sociālo kustību dalībnieku izpēte pierāda, ka visvairāk aktīvi dalībnieki ir tie, kuriem nav savas ģimenes vai arī viņi ir ļoti attālināti no tās. Tas ir ļoti pamanāms ekstremālās un radikālās kustībās. Daudzi pētījumi ir pierādījuši, ka stabila, mierīga un laimīga ģimenes dzīve samazina indivīda aktivitātes iespējamību un pašu darbību sociālās kustībās, tieši tāpēc, lielākoties revolucionārās kustībās, no kristiešu aizsākumiem līdz pat komunismam, tiecās mazināt ģimenes nozīmi sabiedrībā.⁴⁴

Personības traucējumi

Runājot par personisko jutību un uztveri, indivīda neapmierinātība ar sevi vai savu personisko dzīvi, bieži vien rezumējas ar iekļaušanos sociālās kustībās. Individīdi, kuri piedzīvoja pilnveidošanās vai realizācijas neveiksmi personiskajā dzīvē un plānos, nav apmierināti ar savu statusu un lomu sabiedrībā vai tās grupā, savā ziņā apzināti vai neapzināti sāk izjust iespējas sociālās kustībās šo neveiksmju pilnveidošanu vai rekonstrukciju, iespēju panākt savu plānu izpildi, savu ideālu piepildījumu un labāka sociālā statusa iegūšana. E. Hoffers (ang. Eric Hoffer), amerikāņu sociālo kustību pētnieks un filozofs, izceļ pagaidu un pastāvīgos neveiksminiekus. Pagaidu - cilvēki, kuri nevar atrast savu vietu dzīvē, bet cer un tiecas to atrast. Piem., jaunieši, kuri vēl nav pieņēmuši lēmumu ko darīt tālāk, demobilizētie karavīri; cilvēki, kuri strādā pagaidu darbu. Trauksme, samulsums, nestabilitāte var būt tikai laikus un ieņemt nelielu laika sprīdi viņu dzīvē, kamēr tie aktīvi meklē labvēlīgākus apstākļus un iespējas, lai uzlabotu savu dzīvi. Tāda veida cilvēki var kalpot par sociālās kustības "papildinājumu", kas palielina to ietekmi un spēkus. Savukārt gadījumā, kad sabiedrība ātri apmierinās ar savām vajadzībām, viņi drīz zaudē interesi šīm aktivitātēm un kustībai kopumā. Pastāvīgie neveiksminieki – ir cilvēki, kuru realizācijas iespējas ir ierobežotas ar nepietiekamiem talantiem un dotībām. Viņi uz visiem laikiem ir atturēti un attālināti no viņiem vēlamām lomām un statusiem, ko kavē sabiedrības ierobežojumi un barjeras. Neveiksmīgi aktieri un mākslinieki; rakstnieki un žurnālisti, kurus neviens nepublicē; augsti kvalificētas profesijas, kuru darbs netiek pienācīgi atalgots vai novērtēts; nenovērtētie ģēniji; vientuļas sievietes, kuras kāro pēc vīra, mājas un bērniem. Šiem cilvēkiem piemīt emocionāla vajadzība pēc tukšuma aizpildes, aizpildīt viņu pastāvēšanas būtību. R.Heberle (P. Хеберле),

⁴⁴ Turpat,

pētot sociālo sastāvu, to vidi un iekšējo mikroklimatu, kā arī ekstrēmistu sociālās kustības, iezīmēja, ka „neirotiķiem, nestabilām personībām un psihopātiem, piesaista nevis kustību idejas, bet gan kopības sajūta pēc sevis līdzīgajiem meklējumiem, sociālās grupas piederība, kas mazina baiļu sajūtu, bezpalīdzību un izolāciju.”⁴⁵

1.5. Sociālo kustību tipoloģija

Sabiedrības kopējā reakcija uz pastāvošo kārtību, atstāj izšķirošo veiksmes vai neveiksmes iespaidu uz kustību. Pētījumi apliecināja, ka ja sabiedrība uztver kustību kā protestu, kustības atbalsta iespējas palielinās. Savukārt, atbalsts krītas, ja tā dalībnieki uztver kustību kā pārkāpēju grupu. Daudzas sociālās kustības radās kapitālisma attīstības posmā. Industrializācija izraisīja patērētāju kustības, par bērnu nodarbināšanas atcelšanu un kompensācijas izmaksām darbiniekiem. Sociālās pārmaiņas bieži vien rada sociālās kustības, kas savā ziņā ir cēlonis panākt jaunas pārmaiņas. Sociālā kustība rosina un veicina pozitīvu dinamiku modernā sabiedrībā. “Sabiedrība pret valsts varu” – attiecināms mūsdienu kolektīvai dalībai, kas cīnās par neatkarīgu un demokrātisku pilsonisko sabiedrību.⁴⁶ Motivācijas sasniegt izmaiņas sabiedrībā ir sociāls vai kultūras konflikts, kas bieži ietver izaicinājumu pašreizējām sociālajām vai politiskām nostādnēm.

Ekspresīvās kustības

Mūsdienās, ekspresīvās kustības visredzamāk sastopamas jauniešu vidē. Hipiju un rokeru mode ir tikai mazs jauniešu izpausmes mēģinājums izveidot personīgo subkultūru un norobežoties no viņiem svešās sabiedrības. Ekspresīvās kustības rodas ierobežotā sociālā sistēmā, kuru indivīdi nav spējīgi mainīt. Kustības dalībnieki piekrīt kustības realitātei un modificē savu attieksmi pret to ar sapņu, vīziju, rituālu, deju, spēļu un cita veida emocionālām izpausmju palīdzību, indivīds rod gaidīto emocionālo atvieglojumu, kas padara tā dzīvi vieglāku. Ļoti bieži, šādas kustības ir saistītas ar ticību labākai pagātnes dzīvei. Kustības ignorē un noraida pastāvošos dzīves apstākļus un to esamību un, vērš savu uzmanību brīnišķīgam pagātnes laikam un senču varonīgajiem darbiem. Šīm kustībām ir raksturīgas kara veterānu kustības, monarhistiskās un pagātnes rituālu un simbolu kustības, kuru dalībnieki rod mieru un emocionālu apmierinātību ar atgriešanos pie vecām tradīcijām un pagātnes uzvedības stila. Šīs kustības bieži tiek saistītas ar pasīvu uzvedību un tieksmi norobežoties no

⁴⁵ Tarrow, S., (1998). *Power in movement*. Econd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 46.p.

⁴⁶Cohen, L. J., Arato, A. (1995). *Civil Society and Political Theory*. 523.p.

realitātes ar atmiņu palīdzību. Šajā pašā laikā, ekspresīvās kustības spēj veicināt turpmāko reformu attīstību un sacelšanos. Tās veicina arī pagātnes notikumu idealizēšanu. Šādas kustības var kļūt par starpposmu nepolitiskā un aktīvi politiskā kustībā.⁴⁷

Utopiskās kustības

Pēc Tomasa Mora rakstiem, “utopija” nozīmēja sabiedrības izpratnē ”pilnību”, kas varēja pastāvēt tikai cilvēka iztēlē. Pirmās utopiskās kustības bija mazas, reliģiozas kopienas, tādas kā agrīnā kristiešu kustība un reliģiozās austrumu sekas. Šādas kopienas, izrādījās dzīvotspējīgas, tā kā tās dalībnieki netiecās pie individuālās un personīgās labklājības, bet gan viņu labklājība ierobežojās kopējā ticība Dieva spēkam. Pēc D. Eberla (ang. David Eberle), franču sociologa, šāda tipa kustības ideoloģija cenšas norobežot cilvēci, pēc viņu domām, no nepareizā dzīves veida, cenšoties pāraudzināt sabiedrību pēc saviem uzskatiem.⁴⁸

Pretošanās kustības

Raksturīgas opozīciju grupas un kustības, kas rodas pret jebkura veida pastāvošo kustību sabiedrībā. Šāda veida opozīcija veidojas starp neapmierināto sabiedrības daļu, kura uzskata, ka izmaiņas sabiedrībā notiek pārāk ātri. Respektīvi, pretošanās kustība ir noteiktas grupas centieni, kas tiek vērsti uz notikušo izmaiņu bloķēšanu, novēršanu un izkaušanu. Šādas kustības vienmēr pavada reformu kustības un revolucionārās kustības.

Sociālās kustības bieži uzdarbojas kā spiediena grupas (*группы давления*). Kuru mērķis ir ietekmēt institūtu un valsts aparātu un tās darbību sabiedrībā. Savukārt politiskās cīņas analīze parāda, ka liela daļa spiediena grupu – nav politiskās kustības. Tās cenšas izpildīt vispārpieņemtās normas un panākt vērtības, nepieciešamās sabiedrībai no vislielākās lietderības puses.⁴⁹

Reformu kustības

Reformu kustības piemēri ir nāvessoda atcelšana (pret jebkāda likuma atcelšanu), feministu kustība (par vienlīdzīgām tiesībām), aizliedzošās kustības (pret pornogrāfiju, atomelektrostaciju būvēšanu). Šādas kustības nespēj attīstīties totalitāro režīma apstākļos, tā kā jebkāda veida iespēja sociālās uzvedības maiņa vērtējās kā drauds pastāvošai valsts sistēmai. Reformu kustības var uzskatīt par mēģinājumu mainīt vai veikt izmaiņas sociālās

⁴⁷ Tarrow, S., (1998). *Power in movement*. Econd edition. Press, 51.p.

⁴⁸ Turpat,

⁴⁹ Tarrow, S., (1998). *Power in movement*. Econd edition. Press, 53.p.

dzīves konkrētos aspektos jeb nozarēs un sfērās un, tās struktūru bez pilnīgas tās transformācijas. Lai dalībnieki un atbalstītāji apvienotos kustības cīņai, nepieciešami dalībnieki, kas pozitīvi izturas un uztver pastāvošo sabiedrisko kārtību un koncentrējas tikai uz dažiem negatīviem aspektiem. Viņiem ir nepieciešama iespēja izteikt savus uzskatus un veicināt aktīvas darbības reformas atbalstīšanai, kā arī veikt tās atbalsta pasākumus. Respektīvi, reformu kustības rodas tikai demokrātiskās sabiedrībās, kur indivīdi sajūt brīvību un viņiem ir ļauts kritizēt, kā arī paust savu viedokli par pastāvošo sabiedrības kārtību un tās institūtiem, respektīvi, veicināt to izmaiņas un pilnveidot, sakarā ar vairākuma vēlmēm. Pēc D. Eberla, reformu un revolucionārās kustības veicina pārmaiņas visas sabiedrības dzīvē, salīdzinoši ar diviem iepriekšējiem kustību tipiem – kā mērķi, šī un revolucionāru kustības, pozicionē paradumu un uzskatu maiņu.⁵⁰

Revolucionāras kustības

Visas revolucionāras kustības attīstās pakāpeniski pateicoties visaptverošai sociālai neapmierinātībai noteiktā teritorijā. Revolūcijas dotajā kontekstā nozīmē negaidītu, strauju un vardarbīgu, pilnīgas sociālās sistēmas maiņu, daudzu institūtu, struktūru un funkciju izmaiņas. Revolucionāras kustības cenšas gāzt un iznīcināt pastāvošo sociālo sistēmu un nodibināt jaunu sociālo kārtību, kas krasi atšķiras no iepriekšējās. Bieži vien, pārmaiņas var būt pat ļoti radikālas un, pēc D. Eberla klasifikācijas, veicina sabiedrības transformācijas. Amerikāņu pētnieki, L. Edvards un K. Britons, izcēla veiksmīgas revolucionāru kustības attīstības stadijas: 1) daudzu gadu neapmierinātības un dziļu sociālo nemieru uzkrāšanās; 2) intelektuāļu nespēja kritizēt pastāvošo kārtību un noteikumus tādā veidā, lai sabiedrība un pārējā masa tos saprastu; 3) aktīva darbības izpausme un motivēšana uz rīcību, uzskatu sistēmu sacelšanos; 4) revolūcijas sprādziens, ko izraisa varas bezspēks vai nespēja kontrolēt situāciju; 5) mēģinājumi kontrolēt revolucionāru grupas, panākt koncesiju un nodzēst kaislīgo iedzīvotāju sacelšanos; 6) ekstrēmistu un radikāļu iznācies, sagūsta varu un iznīcina opozīciju; 7) terora periods; 8) atgriešanās pie mierīgas dzīves, stabilitātes varā un dažiem pirms-revolūcijas dzīves aspektiem. Saskaņā ar šo shēmu, noritēja franču, ķīniešu un krievu revolūcijas.⁵¹

⁵⁰ Turpat,

⁵¹ Tarrow, S., (1998). *Power in movement*. Econd edition. Press, 55.p.

Masu kustības

Masu kustības nedaudz atšķiras no sociālām kustībām, to rada masu sabiedrība, to skaits, sasniedz tūkstošus un miljonus dalībnieku gan apvienojoties dažādām valstīm, gan apvienojoties vairākiem kontinentiem. Šāda parādība tiek novērota no 20.gs. Masu kustības parādības cēloņi meklējami industriālajā revolūcijā, urbanizācijā, izglītības līmeņa izplatībā un iedzīvotāju pilsonības izjūtas attīstības dēļ, piederības un masu mediju attīstībā, tiesību attīstībā un izplatībā, materiālo un garīgo vērtību nozīmes pieauguma indivīdu ikdienā, utt.⁵² Masu kustības izpildījuma formas:

1) baumas – grūti pārbaudāma informācija, kas ātri izplatās starp sabiedrības locekļiem. Šāda veida informācija rodas sakarā ar patiesas informācijas deficītu;

2) mode – paradumi un vēlmes, kas ir spēkā īsu laika periodu, turpretī saņem ļoti plašu izplatību sabiedrībā. Mode skar un ietver ne tikai ģērbšanās stilu, bet arī praktiski visas dzīves sfēras, no seksuālo uzvedības līdz pat politiskās līdzdalības formai;

3) masu histērija – ātra uztraukuma sajūtas izplatība, ko izraisa reāla vai izdomātas briesmas un tiek pavadīta ar noteiktu uzvedības modeli. Pastiprināta līdzdalība, tiekšanās nokļūt drošā vietā utt.;

4) panika – iracionāli masu sabiedrības darbība un uzvedība, izraisīta ar kādu draudu. Panika, kas aptver lielu sabiedrības skaitu jeb masu, padara to izpausmes tik manāmas un stīpras, kuras jau nav iespējams kontrolēt.

Masu kustības visbiežāk ir destruktīvas, tās spēj pilnīgi pakārtot indivīdu apziņu un veicināt viņu darbībām un tādai uzvedībai, ko indivīds viens pats nekad nedarītu.⁵³

A. Giddens, piedāvā vienkāršāku sociālo kustību tipoloģiju: 1) demokrātiskās kustības, vērstas uz politisko spēku saglabāšanu vai aizstāvēšanu; 2) darba kustības (*профсоюзные*), mērķis ir darba vietu kontrole, aizstāv un aizsargā ekonomiskās darbinieku intereses, lai notiktu vienlīdzīga ekonomiskās varas sadale; 3) ekoloģiskās kustības, vērstas uz rūpniecības piesārņojuma ierobežojumiem un dzīvnieku, augu saglabāšanu; 4) kustības par mieru pasaulē, vērstas uz masu iznīcināšanas līdzekļu atteikšanos un to iznīcināšanu, atteikšanās no spēku pielietojuma starptautisko konfliktu risināšanas laikā. Savukārt A. Giddens tipoloģija izslēdz kustību aizsākšanos tematikas un neiekļauj tās savā klasifikācijā, piem., sieviešu kustības, par bērnu tiesībām, homoseksuāļu kustības, konservatīvās un fundamentālās kustības.⁵⁴

⁵² Turpat,

⁵³ Фролов, С. С. (1994). Социология. Учебник для высших учебных заведений., 64.с.

⁵⁴ Tarrow, S., (1998). *Power in movement*. Econd edition. Press, 79.p.

Mūsdienu Nevaldības Organizācijas (NVO) arī darbojas kā kustības, gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī. Rīcības grupu raksturo tas, ka piesaista cilvēkus, kuri dedzīgi cīnās par specifisku organizācijas mērķu sasniegšanu. Mērķi ir skaidri definēti un visbiežāk, tie ir īstermiņa. Kad mērķis sasniegts – grupa beidz pastāvēt.⁵⁵

Organizācijām ir liela ietekme uz politiskiem procesiem. Problēma ir sabiedrības spējā sekot organizācijas iespējām darboties. Starp organizāciju biedriem un varas dalībniekiem ir trīs veidu attiecības: dominējošas (lemj organizācija, tai pieder īstā vara politiskajā sistēmā), pakļautas (valdība un politiskās partijas kontrolē organizācijas), un savstarpēji atkarīgas (ja organizācijām un partijām ir noteikta savstarpējā ietekme). Kāda veida attiecības dominē sabiedrībā atkarīgs no tā, kādā veidā organizācijas ir izveidojušas.⁵⁶

1.6. Sociālo kustību stadijas

M. Vēbers pirmais izteica domu par sociālo kustību ciklu, kad kustības aizsākumi vērojami sociālā uztraukuma procesā, kas saglabājas vispārpieņemtā uzbudinājuma stadijā un pāriet formālā organizācijā, kas izbeidzas ar institucionalizāciju. M. Vēbers pauda uzskatu, ka gadījumā, kad kustība paliek pašpietiekama un vērā ņemama - tā zaudē savu kaujas spēku. Tās kustība ieiet ikdienas rutīnā. Taču ne visas sociālās kustības institucionalizējas. Viss ir atkarīgs kā kustību vērtē paši tās dalībnieki. Savukārt, dalībnieku attieksme atkarīga no tā, cik ļoti kustības vērtības atbilst viņu personiskajām vērtībām. Kā arī kustības novērtējums plašākā cilvēku mērogā - tās noraidījums vai atbalsts.

Pētniecības gaitā ir vēlams ņemt vērā, ka neeksistē divu pilnīgi vienādu sociālo kustību, kas sakrīt pēc visiem raksturlielumiem, cēloņiem un sekām. Tomēr, visbiežāk visas sociālās kustības iet cauri četriem posmiem: uztraukums, uzbudinājums, formalizācija un institucionalizācija. Sociālā kustība savā attīstības gaitā var pārtapt par sociālo institūtu vai sociālo organizāciju ar formālu pieeju un iekšējiem noteikumiem. Sociālā kustība var izpausties arī kā spiediena izraisīta grupa, piem. atbalstot politisko partiju, ar mērķi panākt ietekmi uz valdības institūcijām.⁵⁷

⁵⁵Zināšanas par tautas kustībām. (2016). Balticsea academy. Projekts ar Eiropas Kopienas atbalstu. (30-33.lpp). Izgūts no <http://www.baltic-sea-academy.net/documents.htm>

⁵⁶ Turpat, 40-45.lpp

⁵⁷ Фролов, С. С. (1994). Социология. Учебник для высших учебных заведений., 78.с.

1. Uztraukuma stadija

Sociālā uztraukuma stadija, kad cilvēku kopums neizjūt pārliecību par rītdienu, kad tiek izplatīta sociālās nevienlīdzības sajūta, vai, kad kādas sociālās izmaiņas pilnīgi maina un lauž ierasto dzīves ritmu. Cilvēki sāk uztraukties, parādās baiļu izjūta par nestabilitāti un savu statusu sociālā vidē, ko arī sauc par sociālo uztraukumu, kas arī rada sociālās kustības parādīšanos ar mērķi uzlabot vai mainīt pastāvošo, nestabilo kārtību, ieviešot kustības ideoloģiju un veicināt izmaiņas pārvaldē vai uzdarbojoties pret to. Rodas neformāla saite starp kustības indivīdiem, atbalstītājiem, grupām un/ vai organizācijām. Šāds tīkls veicina informācijas un pieredzes apmaiņu grupā. Potenciālie kustības dalībnieki var būt neapmierināti ar kāda politiķa darbību vai pastāvošo sociālo kārtību, bet neskatoties uz to, neveic nekādas konkrētas darbības savu pretenziju labā. Darbības netiek organizētas un kolektīvas.

2. Uzbudinājuma stadija

Sociālais uzbudinājums sabiedrībā pētnieki interpretē kā ne nofokusētu un kopēju sajūtu, kas aptver daļu sabiedrības. Parādība veidojas, kad uztraukums fokusējas uz konkrētiem apstākļiem/nosacījumiem, un neveiksme identificējas ar reāliem sociāliem objektiem, tā kā rodas motivācija aktīvai rīcībai, notiek uzbudinājuma stadija. Kustības atbalstītāji kopīgi pulcējas un apspriež pastāvošo kārtību un, parādās kustības aģitatori. Tālākā kustības attīstība atkarīga no līderu popularitātes, veiksmīgiem lēmumiem un darbībām, sociālo institūtu efektivitātes. Ļoti svarīgi kā tiek vērsta neapmierināto kustības atbalstītāju spēki un, kā līderis ar savu meistarību spēj panākt to ietekmi nepieciešamajā vektorā. Šis “saplūšanas” posms interpretējams kā interaktīvais savienojums starp ideoloģijas piekritējiem ar tā piederības sajūtu un kopīgu ticību kustības spēkiem. Kustības piekritēji pieņemas spēkā un spēj virzīt konkrētas prasības.⁵⁸ Šis process veicina kolektīvās identitātes rašanos. Visbiežāk sastopams, kad uzbudinājuma stadija ietver sevī nelielu laika posmu un beidzas ar aktīvām darbībām vai arī atbalstītāju intereses zudumu kustībai.

3. Formalizācija

Praksē ļoti daudzas kustības iziet visu dzīves ciklu bez formalizācijas organizācijās. Tomēr tās kustības, kuras tiešām cenšas panākt krasas un nozīmīgas izmaiņas sabiedrībā, jābūt organizētām. Uzbudinātās kustības un atbalstītāju masas, nespēj neko veidot un darīt, ja viņu darbības netiek strikti iegrozītas strukturētās mērķos. Formalizācijas stadijā parādās dalībnieki, kuri sistematizē kustības aktivitātes un ideoloģiju, veido to skaidru un noteiktu.

⁵⁸Gusfeld, J., Kriesberg, L. (Ed.). (1981). *Social Movements and Social Change: Perspectives of Linearity and Fluidity*. Research in Social Movements, Conflict and Change. , Vol.4, Greenwich: CT:JAI Press, 317. p.

Ideoloģija tiek veidota tā, lai cilvēkiem visu laiku atgādinātu par viņu neapmierinātību, noteikt neapmierinātības iemeslus, veicināt stratēģijas izveidošanos un kustības taktiku optimālai mērķu sasniegšanai un, mērķtiecīgi censties sasniegt un morāli attaisnot, kustības rīcību. Formalizācija veicina uzbudinātās masas un tā atbalstītāju disciplinētību, savukārt nedefinēto kustības cēloni – reālā un redzamā mērķī. Kolektīvā rīcība koncentrējas uz konfliktiem un sociālās kustības dalībnieki tiek iesaistīti politiskajās un/vai kultūras konfliktos, lai veicinātu vai iebilst pret sociālām pārmaiņām. Dalībnieki drīkst paļauties tikai uz kvalificēto personālu organizācijas funkciju izpildē. Formalizē stratēģiju izpildi.⁵⁹ Formalizācijas stadija formējās īsā laika periodā un diezgan ātri pāriet institucionalizācijas stadijā.

4. Institucionalizācija

Institucionalizācija notiek praktiski visās kustībās, kas darbojās pietiekoši ilgi. Pie tam, kustībā izkristalizējas noteikta kultūra, ietverot tajā tradīcijas, atbalstu, un atbalstītāju interešu aizstāvību. Šajā stadijā efektīvos birokrātus nomaina spēcīgi agitatori, lai līderi un atbalstītāji izjustu, ka darbojās un atbalsta spēcīgu, cienīgu un nozīmīgu organizāciju ar konkrētu ideoloģiju, kurā viņi izpilda konkrētas darbības vai darbus un spēlē attiecīgas sociālās lomas. Institucionalizācija piedāvē sociālai kustībai strukturētību un precizitāti. Šajā stadijā, kustība ir tik ļoti organizēta, ka tās vadībā ir izstrādā simbolika, kodeksi un ideoloģija. Bieži vien šī stadija ir kustības mobilizācijas beigas. Šīs beigas var notikt dažādos veidos: ar galveno līderu darba turpināšanu kādā no organizācijām; neveiksmi vai, - ideoloģijas izveidi, kad kustības virzītā ideja un mērķi tiek pieņemti un īstenoti un, nav nepieciešams turpināt cīņu.⁶⁰

Sociālās organizācijas ir mākslīgi veidotas sociālās biedrības, ko var dēvēt arī par sociālo institūtu kategoriju. Organizācijas tiek bāzētas hierarhiskā struktūrā. Sociālo organizāciju galvenais uzdevums ir izpildīt konkrētas darbības un uzdevumus, kuri ir orientēti uz sociālās esamības izmaiņām. Uz komercdarbību vērstās organizācijas ir organizācijas, kuras rada gan materiālās, gan garīgās vērtības. Savukārt uz apvienību jeb savienību vērstās organizācijas savu darbību un organizāciju vērš uz sabiedrības sociālo dzīvi un tās stāvokli, piem., partijas un fondi. Pateicoties šādai darbībai sabiedrība ne tikai kļūst organizēta, bet arī spēj funkcionēt. Sociālo organizāciju funkcijas iedalās sabiedrības saliedēšanā un vajadzību apmierināšanā. Tieši tāpēc, sociālās organizācijas pauž interesi dažādām sabiedrības grupām,

⁵⁹Tourine, A. (1981). *The Voice and the Eye. An Analysis of Social Movements.* Cambridge: Cambridge University press., 80. p.

⁶⁰Фролов, С. С. (1994). *Социология. Учебник для высших учебных заведений.*, 98.с.

jo šādu grupu ir vairāk, jo spilgtāk tiek izrādīts interešu spektrs sabiedrībā. Liels skaits apvienību un savienību, rada sociālo grupu pastāvēšanas impēriju noteiktā teritorijā, savukārt konflikti rada šo apvienību funkcionēšanas traucējumus un problēmas. Piem., zvejniecības un mednieku apvienības konfliktē ar dzīvnieku aizstāvju apvienību; musulmaņi terorizē kristiešus; sievietes piketē pret klīnikām, kas piedāvā aborta pakalpojumus utt.

5. Kustības sairšanas stadija

Daudzi socioloģi uzskata, ka līdz ar institucionalizāciju pienāk beigas sociālai kustībai. Realitātē, daudzām sociālām kustībām tās vēl nav beigas. Kustības var sairt jebkurā savas attīstības stadijā. Apkārtējās vides ietekmē, iekšējo spēku ietekmē vai pēc definēto mērķu sasniegšanas, daudzas kustības sairst un izbeidz savu darbību vai arī pārvēršas sociālos institūtos vai organizācijās. Sairšanas gadījumā, kustības dalībnieki var sākt piedalīties dažādās savstarpēji konfliktējošās apvienībās vai grupās, kuras konkurē savā starpā. Šāda situācija noved pie sociālā efekta, kurš visbiežāk tiek izkaisīts vairākās nozarēs un spēkiem izstīkstot, noved ne pie kāda rezultāta. Kustības, kuras pārvēršas sociālos institūtos, gluži otrādāk, nostiprina savas pozīcijas sabiedrībā.

1.7. Narkotisko vielu lietošanas teorētiskā izpratnes

Psiholoģiskie savienojumā ar bioloģiskiem pamatojumiem grāmatā “*Drugs and Society*”, izskaidro, kāpēc viens indivīds lieto narkotiskās vielas vairāk nekā citi.⁶¹ Psiholoģiskie skaidrojumi tiek vērsti uz personības iezīmēm, kas ietver zemu pašvertējumu, zemu pašapziņu un neuzticību citiem. Faktiski, narkotiku lietotāji ir neadekvātas personības, personības ar traucējumiem, kas padara to tieksmi lietot narkotiskās vielas, kuras savukārt uztur viņu personību problēmas. Viens no metodiskiem jautājumiem pētniecības stadijā rodas, vai personības ar problēmām (šīs problēmas) izraisa narkotiku lietošanu vai, narkotiku lietošana izraisa personības problēmas? Vēl viens psiholoģiskais skaidrojums balstās uz klasisko uzvedības psiholoģiju – cilvēki un dzīvnieki biežāk iesaistās notikumos vai atbalsta tos, kad viņi tiek atalgoti par to. Šeit, tas apzīmē, ka indivīds lieto narkotikas, jo narkotikas pozitīvi ietekmē tā pašsajūtu, kā arī indivīdi bieži vien lieto to kompānijās (piem., kā alkoholu), tādējādi baudot sociālās aktivitātes.⁶²

⁶¹ Hanson, G. R., Venturelli, P. J., and Fleckenstein, A. E. (2012). *Drugs and society* (11th ed.). Burlington: Jones & Bartlett, 62. p.

⁶² Schmitz, A. (2012). *A primer on social problems*. Izgūts no <http://2012books.lardbucket.org/books/a-primer-on-social-problems/s10-04-explaining-drug-use.html>

Socioloģiskie skaidrojumi balstās uz sociālo vidi, to struktūru, atmosfēru ģimenē un skolā, sociālo mijiedarbību un, kultūru, kā arī narkotiku veida,- ko indivīds lieto. Tādas narkotikas kā heroīns, mēdz izmantot galvenokārt lielajās pilsētās, lielās sociālās struktūrās vai, precīzāk – sociālās nevienlīdzības rezultātā. E. Currie (Elltiott Currie), sociologs, novērojis, ka pilsētu iedzīvotāju tendence uz narkotikām ir tie, kuri dzīvo nelabvēlīgos apstākļos, nabadzībā, iespējams izjūt rasu nevienlīdzību vai diskrimināciju.⁶³ Šo faktoru labi izskaidro ASV situācija 1960.gados, kad heroīna lietošana kļuva ļoti izplatīta neskatoties uz ekonomiskās situācijas augšupeju. Iekšpilsētu jaunieši piesaistījās heroīnam fizioloģiskā iemesla dēļ, kas palīdzēja tiem aizmirst viņu statusu un sociālo vietu, lietojot narkotikas ar draugiem bija tādā laikā aizraujošā alternatīva no pastāvošās nevienlīdzības sabiedrībā.

Sociālās saites ar ģimeni un skolu arī ieņem vietu psiholoģiskajā skaidrojumā. Pusaudži ar vājām ģimenes saitēm, piederību pie tām un iesaisti skolās, visdrīzāk noslieksies narkotiku lietošanā nekā pusaudži, kuriem ir siltas un tuvas attiecības ar ģimeni, vecākiem un skolotājiem.⁶⁴

Socioloģi tomēr uzsver, ka sociālā nevienlīdzība, mijiedarbība un narkotiku kultūra ļoti ietekmē indivīda paradumus un, tikai pēc indivīda psiholoģiskā un bioloģiskās problēmas, nav iespējams noteikt narkotiku lietošanas paradumus. Kaut arī šīs problēmas spēlē noteiktu lomu indivīdu analizē, narkotiku lietošana ir jāskata kopā arī ar sociālo vidi un ir jāizprot kā sociālā problēma nevis kā individuāla indivīda problēma.

Sociologu diskusija par narkotiku lietošanas skaidrojumiem turpinās un, atspoguļo trīs socioloģiskās perspektīvas jeb teorijas sociālo problēmu izpratnē: – funkcionālisms, konfliktu teorija un simboliskais interakcionisms.

Funkcionālisms

Funkcionālisma teorija akcentē sociālās stabilitātes nepieciešamību, dažādus sabiedrības aspektus, kas kalpo sabiedrības labklājībai, kā arī iespējamus draudus. Saskaņā ar šo teoriju, socioloģi uzsver funkcionālu narkotiku lietošanu sabiedrībā. Legāliem vai nelegāliem narkotiku dāļiem, tirdzniecības veikšana ir funkcionāla no ienākumu avota puses. Nelikumīgu narkotiku lietošana ir funkcionāls pasākums krimināltiesību sistēmai, jo tas palīdz nodrošināt policistu, tiesu amatpersonu, cietuma darbinieku darbavietas. Kā arī tiek nodrošinātas sociālo pakalpojumu un citu organizāciju darbs, kuri palīdz tikt galā ar narkotisko atkarību. Narkotiku lietošana nodrošina tā lietotājiem pozitīvo fizioloģisko

⁶³ Currie, E. (1994). *Reckoning: Drugs, the cities, and the American future*. New York: Hill and Wang, 104. p.

⁶⁴ Hanson, G. R., Venturelli, P. J., and Fleckenstein, A. E. (2012). *Drugs and society* (11th ed.), 115. p.

ietekmi, notiek legāla un/vai nelegāla narkotiku pārdošana un tā veido ienākumu avotu melnajam tirgum, nodrošina darba vietas krimināltiesību sistēmā. Tajā pašā laikā, legālās un nelegālās narkotikas veicina disfunkciju sabiedrībā.

Konfliktu teorija

Konfliktu teorija uzsver sociālās nevienlīdzības negatīvo ietekmi, eliti un sabiedrības hierarhiju. Pirmkārt, narkotiku lietošana tiek izplatīta nabadzīgo pilsētu nostūros, rasu nevienlīdzības dēļ utt. Individīdi sāk lietot narkotiskās un apreibinošās vielas, lai justies labāk, kā arī nelegālo narkotiku tirdzniecība ir labs ienākumu avots bez augstākās izglītības. Otrkārt, rasu un etniskie aizspriedumi palīdz izprast dažāda līmeņa sodu un kriminālatbildību par dažāda veida narkotisko vielu tirdzniecību, uzglabāšanu vai lietošanu. Kas arī sekmē opija nelikumību 19.gs., par kokaīna un marihuānas aizspriedumu, ko sekmēja Ķīnas imigranti, afroamerikāņi izraisīja kokaīna aizspriedumu un meksikāņu dēļ,- marihuāna.⁶⁵ Treškārt, starptautisko organizāciju ar mārketinga un pārdošanas palīdzību sekmē legālo vielu tirdzniecību (alkohols un tabaka, kā arī daudzas recepšu zāles),- kas bieži vien ir kaitīgas un paredz sociālas sekas. Kā arī veicina lobēšanu partijām, kongresam par labu sev. Visi šie priekšnoteikumi ir saistoši mūsdienu sabiedrībā. Narkotiku lietošana izplatīta nabadzīgākajā pilsētu apkaimēs, izriet no nabadzības un rasu nevienlīdzības, kā arī citiem, nelabvēlīgajiem sociāliem faktoriem. Daudznacionālās korporācijas, kas nodarbojas ar alkohola, tabakas u.c. kaitīgo vielu tirdzniecību, ir ieinteresētas mainīt valdības/ valsts juridiskos priekšnoteikumus un lobēt regulējuma mazināšanos.

Simboliskais interakcionisms

Simboliskais interakcionisms koncentrējas uz indivīdu mijiedarbību un kā indivīdi interpretē šo mijiedarbību. Respektīvi teorija skaidro, ka narkotiku lietošana kā uzvedība izriet no indivīdu mijiedarbības ar tādiem cilvēkiem, kuri iesaistās narkotiku lietošanā. No šādas sabiedrības, indivīds iemācās lietot šo vielu, uzzina dažādas attieksmes un attaisno savu darbību ar sasniedzamo eiforijas efektu. Narkotiku lietošana izriet no indivīda mijiedarbības ar sabiedrību, kura lieto narkotiskās vielas. No šādas sociālās mijiedarbības, indivīds iemācās kā lietot narkotikas, uztver esošo attieksmi pret to (pārsvarā sabiedrība ir par un saskata tikai

⁶⁵ Tonry, M. (2011). *Punishing race: A continuing American dilemma*. New York: Oxford University Press., 49. p.

pozitīvas sekas narkotiku lietošanā), kā arī rezultātā definē priekš sevis narkotikas kā patīkamu laika pavadīšanu.⁶⁶

1.8. Sociālo kustību analīzes struktūra

Sociālo kustību analīzes struktūra

Sociālo kustību raksturo pēc dažādiem kritērijiem: 1) dalībnieku skaita; 2) mērķiem vienotībā un darbību stratēģijas: instrumentālie (tiecas iemantot politisko varu un ar tās palīdzību veikt vēlamās izmaiņas, sabiedriski-politiskās kustības) un ekspresīvie (tiecas panākt autonomiju, kultūras un politisko vienlīdzību (ētiskie, feminisms, homoseksuāļi)); 3) formālā organizācijas līmeņa un paredzamā izmaiņu lieluma, reģionālā apjoma un iedalījuma; 4) spontānām rīcībām; 5) attiecināmības, socio-politiskie ar mērķi veikt izmaiņas politikā vai ekonomikā. Sociokulturālie, ar tieksmi mainīt pastāvošās vērtības, normas. Mistiskie jeb reliģiozie, ar mērķi panākt reliģiozitāti. Veselības jeb par veselīgu dzīvesveidu, tiecas pilnveidoties; 6) pēc izmaiņu vektora: pozitīvie, negatīvie un alternatīvie; 7) pēc vēsturiskā tipa: vecie - orientēti uz ekonomiskajām interesēm, apvieno cilvēkus pēc principiem: strādnieki, fermeru kustības. Un jaunie,- akcentē savu darbību uz jaunajām tendencēm un interesēm, kultūras un tiesību raksturs; 8) pēc darbības rakstura un mijiedarbības kustībā – antagonistiskie (nesamierināmas kontrkustības jeb pretkustības), konkurējošās (republikāņi-demokrāti ASV), kooperācijas.⁶⁷

Saskaņā ar pētnieku viedokli, sociālās kustības pastāv ilgāk nekā masas un pūļi un, ir daudz vairāk integrēti sabiedrībā. Turpretim kustības nav tik ļoti organizētas kā politiskās partijas un citas asociācijas.

Sociālo kustību struktūru analizē pēc divām pastāvošām pieejām:

1. **Funkcionālais** (struktūras elementu analīze no kustības funkciju izpildes), sakarā ar šo pieeju var identificēt:

1) vērtību, normu, ideju un principu sistēmu, kas formē atbalstītāju ideoloģiju un viņu pasaules uzskatu (humānisms, feminisms);

2) stratēģiju un taktiku, kas nosaka vispārējo sociālo izmaiņu virzienu (revolūcija, reforma);

3) līdzekļi un metodes, izvirzītā mērķa sasniegšanai (resursi un instrumenti, mītiņi, streiki, piketi);

⁶⁶ Becker, H. S. (1953). Becoming a Marihuana User. American Journal of Sociology. Izgūts no <http://www.sfu.ca/~palys/Becker-1953-BecomingAMarihuanaUser.pdf>

⁶⁷ Фролов, С. С. (1994). Социология. Учебник для высших учебных заведений., 159.с.

4) apjoms-štābs, uz kādas bāzes tiek veicinātas vadības idejas un teorijas, kā arī darbības;

5) nozares organizācijas, kas realizē kustības stratēģiskos un taktiskos mērķus;

6) komunikācijas sistēma un informācijas apmaiņa, kas nodrošina visu kustības dalībnieku saikni un komunikāciju (no vadības līdz pat atbalstītājam atpakaļ), kā arī horizontālā komunikācija (starp kustības atbalstītājiem reģionālajā līmenī, valsts un pasaules līmenī);

2. **Organizatoriskais** (struktūras elementu analīze no dalībnieku lomas organizācijas kustības procesā), sakarā ar šo pieeju var identificēt:

1) "vārda cilvēks" – kustības intelektuāļi, veidotāji un ideologi;

2) aģitatori-aktīvistu, kas veicina konstruktīvo ideoloģiju un kopējo atmosfēru masā un to darbībās;

3) "darbības cilvēki" – praktiķi, kas nodarbojas ar kustības organizāciju un tā konsolidēšanu;

4) nelokāmie atbalstītāji – tie, kuru mērķi un intereses pilnīgi identiski atbilst kustības mērķiem (piem., afroamerikāņi atbalsta kustības par savām pilsoņu tiesībām);

5) biedri – tie, kas pieder pie kustības, bet nepārdzīvo par kustības saikni kā pirmās vajadzības nepieciešamību (piem., afroamerikāņi, kuri ir apmierināti ar saviem dzīves apstākļiem);

6) kreisie biedri – tie, kam nav sakara ar kustību, bet izsaka līdzjūtību kustības mērķiem (piem., baltie amerikāņi, kas ir pret rasu diskrimināciju);

7) gadījuma biedri/atbalstītāji – cilvēki, kas piedalās kustības procesos ar mērķi un cerībām iemantot vai iegūt kaut ko sevis labā (prestīžu, statusu, labklājību), kustības mērķu sasniegšanas rezultātā.

Secinājumi

20.gs. sabiedrība ASV un Eiropā attīstījās dažādi. Ņemot vērā socioloģijas attīstību, šo divu kontinentu atšķirība bija gan sabiedrības uztverē, gan valdības nostājā. Laikā, kad ASV publiski pavēra durvis demokrātijai ar “Jaunās paaudzes” motivāciju un resursu mobilizāciju, Eiropā stingrā kapitālisma un komunisma roka pretojās sabiedrības demokrātiskai nostājai. Šeit, krasi atšķiras sabiedrības attīstības vēsture. ASV sabiedrība saņēma valdības atbalstu uz vēlmju piepildījumiem un “darām ko gribam,” tikmēr, kad Eiropas sabiedrībai bija nepieciešams rīkot sacelšanās, protestus un uzturēt stingru opozīciju pret pastāvošo varu, lai sasniegtu ūdens lāses demokrātijas attīstībai. Sociologu uzmanību vērta sabiedrības un varas konfliktu attīstība, ko nozīmē sabiedrības rīcība pret valsts iekārtu un pie kādām sekām šāda uzvedība var nonākt. Pētot un izziņot dažādās sabiedrības un valdības uzvedības formas, pie vienota pieņēmuma, kas ir “sociālā kustība”, - neviens arī nav nonācis, kas nozīmē vienotas teorijas neesamība. Neskatoties uz to, ir sīki un detalizēti pieņēmumi, kāpēc rodas šādas kustības, kas ir to atbalstītāji un, kas veicina kustību rašanos kā tādu un kādi priekšnosacījumi ir nepieciešami. No augstāk aprakstītā teorētiskā ietvara, sociālo kustību rašanās un pastāvēšanas iemesli ir meklējami gan mainīgajā makrovidē, gan mikrovidē, gan indivīda psiholoģiskā un socioloģiskā statusā. Demogrāfijas un vides izmaiņas, tehnoloģiju attīstība un pašas kultūras tradīciju maiņa, sociālā dezorganizācija un attīstību tendences. Indivīda piederība, mobilitāte, mijiedarbība sabiedrībā un personības traucējumi. Visi šie priekšnosacījumi spēlē lielu lomu konkrētas kustības rašanās pamatā, tās attīstībā un mērķu sasniegšanā. Darba procesā tika konstatēts, ka sociālo kustību parādība visbiežāk tiek novērota attīstības valstīs un nabadzība nemaz nav reformu un revolūciju galvenais iemesls. Kustības nevarētu pastāvēt bez valsts, bez aparāta PRET KURU vērst neapmierinātību un pieprasīt savu vajadzību izpildi. Respektīvi, sociālā kustība spēj pastāvēt tikai mijiedarbībā starp sabiedrību un valsti. Šis ir attiecību risināšanas veids starp divām pastāvošām iekārtām. Salīdzinot aprakstu par indivīdiem, kuri ir piedalās sociālās kustībās un indivīdiem, kuri izjūt narkotisko vielu atkarību vai tieksmi, ir caurspīdīga paralēle ar līdzīgiem raksturojumiem. Šos divus indivīdus apvieno psiholoģiskie skaidrojumi: personīgās dzīves mikroklimats, statuss, apmierinātība ar dzīvi, ģimenes saites, gan arī socioloģiskie skaidrojumi: mijiedarbība vidē, grupas atbalsts, piederība utt. Sakarā ar izvēlēto tematu „Marihuānas dekriminalizācija kā sociālā kustības 21.g.” bija nepieciešams izskatīt esošās sociālās kustības teorijas, definējumu, dinamiku un to attīstību, vispārējam iespaidam un veicināt šīs socioloģijas virziena izprašanu. Darbā izmantotā literatūra, sniedza plašu ieskatu sociālo kustību attīstībai, izkristalizēja tās aizsākšanās iemeslus un sabiedrības uzskatu maiņas cēloņsakarības. Darba empīriskā daļa

sastādīs marihuānas dekriminalizētās prakses tipisko valstu izpēti, praktisko iemeslu un sabiedrības reakcijas analīzi, grupu viedokļu un likumdošanas maiņas izpēti; EMCDDA pētījumu analīze par marihuānas legālo praksi Eiropā; Eiropas iniciatīvas par marihuānas dekriminalizācijas izpēti un analīzi pēc teorētiskā daļā iekļautiem sociālo kustību raksturīpašībām, stadijām un tipiem.

2. MARIHUĀNA UN TĀS LIETOŠANAS PARĀDĪBA

Kaņepju dzimta (*Cannabaceae*) ir divdīgļlapju augi. **Kaņepes** ir no latīņu valodas pārņemts termins *Cannabis* (ko plaši izmanto starptautiskā terminoloģijā). Dzimtā ietilpst 11 ģintis un 270 sugas. Aug galvenokārt mērenajā joslā. Latvijā sastopami šīs dzimtas lakstaugi. Pārstāvji ir **Sējas kaņepes** jeb *Cannabis Sativa* (sk. 2.1. att.) – viengadīgs augs ar dobru virsu, šķiedraugs, izmanto papīra rūpniecībā, sēklas satur 35% eļļas un ļauts lietot uzturā. **Indijas kaņepes** jeb *Cannabis Sativa Indica* – ziedi izdala sveķveidīgu vielu, kas satur vairākus kanabinoīdus, austrumos lietojams nosaukums *hašišs*, kas nozīmē “zāle.” **Savvaļas kaņepe**, trešā kaņepju pasuga jeb nezāļu kaņepe, kas aug brīvā dabā un sliktos laikapstākļos ir *Cannabis Ruderalis*. Parastais apini jeb *Humulus Lupulus* (sk. 2.2. att.) arī ir kaņepju dzimtas pārstāvis – satur lupulīnu, ko lieto medicīnā kā nomierinošu līdzekli, arī alus rūpniecībā, ar kura palīdzību uzlabo alus aromātu un darbojas kā konservants, viegli narkotisks līdzeklis, parada alu rūgtu un atspirdzinošu.⁶⁸

2.1. att. Sējas kaņepe (*Cannabis Sativa*)⁶⁹

2.2. att. Parastais apini jeb *Humulus Lupulus*⁷⁰

⁶⁸Cannabaceae. (2011). In *Encyclopedia Britannica*. Izgūts no <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/92644/Cannabaceae>

⁶⁹Herbs natura. (2011). *Superfoods today*. Izgūts no <http://www.herbsnatura.com/superfoods/hemp-benefits>

⁷⁰ Climbers. (2006). *Humulus lupulus*. Izgūts no <http://climbers.lsa.umich.edu/?p=465>

Kaņepes Eiropā ir plaši pieejamas divos veidos: kā kaņepju augs (marihuāna) un kaņepju sveķi (hašišs). **Marihuāna** (sarunvalodā saukts arī par *zālīti, kanabisu, kandžu, stafu*) ir psihotrops preparāts, ko gatavo no izzāvētiem kaņepju-sējas kaņepju (*Cannabis Sativa*), Indijas kaņepju (*Cannabis Indica*) un retāk sastopamo, - savvaļas kaņepju (*Cannabis Ruderalis*) – virszemes daļām, kas ir samalts vai arī nesamalts kaņepju ziedu maisījums (sk. 2.3. att.).

2.3. att. Žāvēti kaņepju ziedi (marihuāna)⁷¹

2002. gadā Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs (turpmāk - EMCDDA) publicēja salīdzinošu pētījumu par kaņepju lietošanu medicīnas nolūkos (medical cannabis).⁷² Medicīnas kaņepes apzīmē jebkura, auga daļa no Cannabis Sativa, vai sveķu ekstrakts iegūtas no auga galotnēm. Kaņepju ekstrakts ir jebkurš ekstrakts, kurš tiek iegūts no auga, parasti tā ir eļļa, arī jebkāda veida izstrādājums, kura sastāvā ir hašiša eļļa. Šīs vielas var sastapt dažādos veidos, kā spireja jeb iztvaicēja veidā, kapsulās, acu pilienos, kā arī smēķējot.⁷³ Kaņepju preparātu iedarbību un apreibinošo efektu nosaka augu koncentrācijas psihoaktīvais komponents, tā galvenās aktīvās un dabīgās sastāvdaļas ir THC un kanabinoīds (CBD). Marihuāna satur aptuveni 4-20% THC, savukārt speciāli selekcionētās kaņepju šķirnēs, THC var sasniegt pat 30% (hašišs satur 15-60% THC un hašiša eļļa 70-99% THC, kas izsauc daudz ilgstošāku apreibinošo efektu⁷⁴). CBD auga sastāvā vairāk ir Indijas kaņepēs, kuras rada miegaināku pašsajūtu un stāvokli. Dažādās valstīs, dažādiem kaņepju preparātiem un ģenētiskām variācijām ir novērotas ļoti atšķirīgas iedarbības pakāpes. No THC

⁷¹ Konop. (2014). Канабис. Izgūts no <http://www.konop.bg/article/329/princ-charlz-preporychva-kanabis-za-stradashti-ot-mnojestvena-skleroza>

⁷²National Institute on Drug abuse. (2014). Medical cannabis. Izgūts no http://eldd.emcdda.org/databases/eldd_comparative_analyses.cfm

⁷³ Turpat,

⁷⁴ Joy, J. E. , Watson, S. J. , and J. A. Benson. (1999). *Marijuana and Medicine: Assessing The Science Base*. Washington : National Academy of Sciences Press, 43. p.

un CBD kopējā satura (ģenētiskā celma, augšanas vides, apstrādes metodēm, iepakojumu, transportēšanu un glabāšanu), mainās kaņepju auga ietekme uz cilvēka organismu un blakusparādībām. CBD ir pazīstama kā atipsihiska viela, tāpēc jebkāda veida CBD līmeņa samazinājums var sekmēt kopējo auga negatīvo ietekmi uz cilvēka veselību.⁷⁵

19.gs. beigās, marihuāna tika pielīdzināta opiumam un kokaīnam kā trešais nelegālais narkotiku veids. Marihuāna bija populāra kā zāles pret galvassāpēm, migrēnām, menstruāliem krampjiem un zobu sāpēm. Kaņepes medicīniskajiem mērķiem tika izmantotas vēl pirms mūsu ēras, ko apliecina arheoloģiskie izrakumi 3000 gadu p.m.ē. Senajā Indijā un Tuvajos austrumos. Pēc Meksikas revolūcijas 1910.gadā, meksikāņi pārcēlās uz ASV paņemot līdzi savu ieradumu lietot marihuānu. Amerikāņi uztraucās, ka meksikāņi pārņems viņu darbus, līdzīgi kā Ķīnas migranti, 1870.gadā ar opiumu, līdz ar to, meksikāņus, kuri lietoja marihuānu, sāka apvainot vardarbībā, izvarošanā un slepkavībā. Pieauga rasu aizspriedumi un bažas par marihuānas lietošanu, kas sekmēja 1937.gada Marijuana Tax Act izstrādi, kas aizliedza tās izmantošanu.⁷⁶

Marihuānai ir zems atkarības risks un lielākā daļa "lietotāju" var viegli atradināt sevi no tām. Līdz ar to, maz ticams, ka padarot to pieejamu būtu ievērojams pieaugums tās lietošanā. Dati ir parādījuši, ka tikai neliela daļa no kaņepju auga lietotājiem ir pieprasījuši pēc ārstniecības pakalpojumiem saistībā ar psihiskām slimībām un depresiju.⁷⁷ Marihuāna tiek pieskaitīta pie halucinogēnu klases, kur psihoaktīvā iedarbība veicina aktīvo vielu darbību uz neironu membrānu receptoriem, kas izsauc nervu darbības palēnināšanos. Pamats informācijai par kaņepju iedarbību galvenokārt ir tiesu ekspertīze, kas veikta konfiscēto kaņepju paraugiem. Tas, ciktāl analizētie paraugi atspoguļo tirgu kopumā, nav skaidrs, tāpēc dati par iedarbību ir interpretējami piesardzīgi. Ir pierādījumi produkta jauninājumam attiecībā uz pārtikā lietojamiem produktiem, eļļas un kaņepju preparāti, kas paredzēti lietošanai. Kas ļoti ietekmē potenciālās vielas lietošanu nākotnē un tās kaitīgo ietekmi, tomēr

⁷⁵ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2016). *EU drug markets report. In-depth analysis*. (20.-35.lpp.) Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/start/2016/drug-markets>

⁷⁶ Schmitz, A. (2012). *A primer on social problems*. Izgūts no <http://2012books.lardbucket.org/books/a-primer-on-social-problems/s10-04-explaining-drug-use.html>

⁷⁷ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2016). *EU drug markets report. In-depth analysis*. (56.lpp.) Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/start/2016/drug-markets>

informācijas šajā jomā pašlaik ir maz. Marihuāna savā dabiskajā formā ir efektīva medicīnā. Pētījumi ir pierādījuši, ka marihuāna atvieglo dzīvi AIDS un vēža slimniekiem.⁷⁸

Lietojot marihuānu, cilvēkam rodas labsajūtas izmaiņas, eiforija un apziņas izmaiņas, pastiprinās humora izjūta un interese par garīgām vērtībām. Var justies laika izjūtas traucējumi, paaugstinās skaņu, garšas un krāsas uztvere. Var rasties arī baiļu jeb paranojas sajūta, taču paškontrolē gandrīz vienmēr saglabājas. Negatīvi efekti no marihuānas lietošanas ir atmiņas traucējumi un koncentrēšanās grūtības. Var palielināties ēstgriba, rasties sausums mutē, kā arī sirdsdarbības paātrināšanās un asinsspiediena pazemināšanās. Taču visas parādības izpaužas dažādi un ne uzreiz. Regulāra marihuānas lietošana var samazināt plaušu tilpumu, taču tā neizraisa hroniskas slimības (astmu, bronhītu utt.). Marihuānā nav konstatētas atkarību izraisošas vielas, taču cilvēkam rodas psiholoģiskā atkarība. Savukārt pārmērīga vai ilgstoša marihuānas smēķēšana var radīt motivācijas zudumu, smēķēšana pusaudžu gados var samazināt intelektuālās, atmiņas un uzmanības spējas, taču pētījumi nav pierādījuši marihuānas negatīvo ietekmi uz šiem aspektiem pēc 18 gadu vecuma. Pastāv vispārējs pieņēmums, ka kaņepju lietošanas radītie riski cilvēka veselībai ir mazāki nekā tie, kas saistīti ar heroīnu vai kokaīnu. Tomēr, tā kā kaņepju lietošana ir plaši izplatīta, tās ietekme uz sabiedrības veselību var būt ievērojama.⁷⁹ Ir apzinātas daudzas akūtas un hroniskas veselības problēmas, kas saistītas ar kaņepju lietošanu. Nelabvēlīga akūta ietekme var būt slikta dūša, traucēta koordinācija un darbības spējas, nemiers un psihozes simptomi, par kuriem biežāk var sūdzēties tie, kuri lietojuši narkotiku pirmo reizi. Epidemioloģiski novērojumu pētījumi apstiprināja, ka kaņepju lietošana autovadītāju vidū arī palielina risku, ka viņi varētu tikt iesaistīti transportlīdzekļu sadursmē.⁸⁰ Hroniska kaņepju lietošanas ietekme var būt atkarība un elpošanas orgānu slimības. Regulāra kaņepju lietošana pusaudža vecumā var nelabvēlīgi ietekmēt gados jaunu pieaugušo iedzīvotāju garīgo veselību, un ir pierādījumi par psihozes simptomu un traucējumu riska paaugstināšanos, ja palielinās lietošanas biežums un daudzums.⁸¹

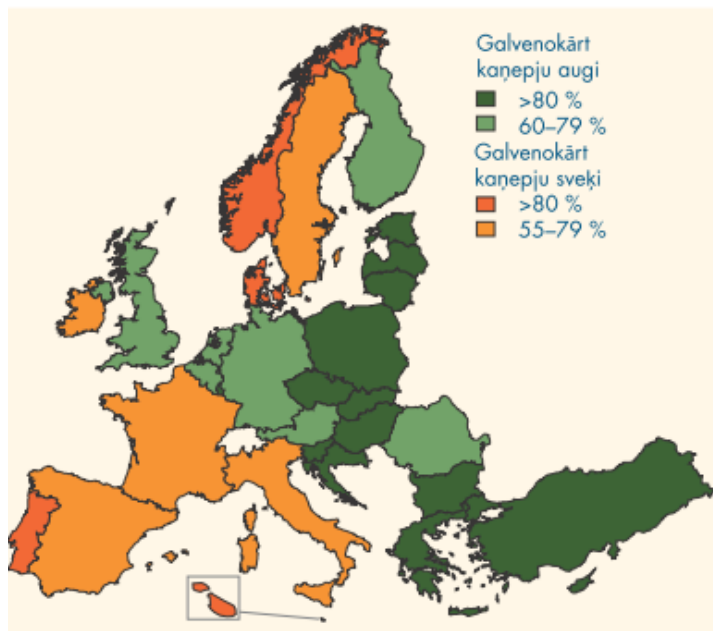
⁷⁸ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2010). *Annual report on the state of the drugs problem in Europe*. (15.-45.lpp.) Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/publications/annual-report/2010>

⁷⁹ Iversen L. L., (2000). *The Science of Marijuana*. London: Oxford University Press, 154. p.

⁸⁰ Asbridge, M., Hayden, J. A. and Cartwright, J. L. (2012). *Acute cannabis consumption and motor vehicle collision risk: systematic review of observational studies and meta-analysis*. Izgūts no <http://www.biblioteca.cij.gob.mx/articulos/Accidentes/Cannabis-MotorVehicleCollision.pdf>

⁸¹ Hall, W. and Degenhardt, L. (2009). *Adverse health effects of non-medical cannabis use*. Izgūts no [http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736\(09\)61037-0.pdf](http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736(09)61037-0.pdf)

Ar dažādiem kaņepju preparātu un to lietošanas veidiem var būt saistīti dažādi riski. Kaņepju lietošanas ievirzes, kas saistītas ar lielām patēriņa devām, var radīt lietotājam lielāku atkarības veidošanās risku vai citas problēmas⁸². Piemēram, tas attiecas uz tādu kaņepju lietošanu, kurās ir ļoti augsts THC saturs, vai to lietošanu lielos daudzumos, kā arī ieelpošanu no ūdens pīpes. Lai gan aptuveni vienāds skaits kaņepju lietotāju ziņoja par kaņepju augu lietošanu dzīves laikā (50 %) un kaņepju sveķu lietošanu (49 %) dzīves laikā, tiem, kuri lietoja šo narkotiku pēdējā gada laikā, lielāka varbūtība bija lietot kaņepju augus (71 %), nevis kaņepju sveķus (38 %) (sk. 2.4. att.).⁸³

2.4. att. Aptuvenās tirgus daļas, ko veido Eiropā patērētie kaņepju preparāti, 2008./2009. gads⁸⁴

Nesen veiktais pētījums “Psihosociālie faktori, kas saistīti ar smadzeņu darbības traucējumiem Eiropā” (projekta nosaukums - PARADISE) pierādīja, ka vielu lietošanas izraisīti traucējumi ir saistīti ar lielu slodzi un ietekmi ikdienas dzīvē. Visbiežāk sastopamās

⁸² European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2008). *A cannabis reader: global issues and local experiences*. (35.-67. p.). Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/publications/annual-report/2008>

⁸³ Hoare, J. and Moon, D. (2010). *Drug misuse declared: findings from the 2009/10 British Crime Survey*. (60.-65.p.). Izgūts no https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/116321/hosb1310.pdf

⁸⁴ Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs. (EMCDDA). (2012). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. Luxemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs., 40.lpp

grūtības bija vērojamas izziņas funkcijās, emocionālajās funkcijās, pašaprūpē, attiecībās ar citiem, nodarbinātībā un ekonomiskajā dzīvē.⁸⁵

Kāds cits Eiropas projekts 2011. gadā apstiprināja, ka smadzeņu darbības traucējumi, ko mēra pēc invaliditātes koriģētajiem dzīves gadiem, ir vislielākais Eiropas Savienības kopējo slimību slogu veicinošais faktors, veidojot 26,6 % no kopējā sloga. Šajā pētījumā narkotiku un alkohola atkarība tika ierindota starp visbiežākajiem smadzeņu darbības traucējumiem, atpaliekot tikai no nemiera traucējumiem, bezmiega, smagas depresijas un somatoformiem traucējumiem.⁸⁶

Projekts “Izpratne par savstarpējiem posmiem ķēdē — starptautisko narkotiku apkaršanas pasākumu nevēlamās sekas ES” (projekta nosaukums - LINKSCH⁸⁷) sākās 2012. gada februārī, un tas apvieno septiņus partnerus no četrām valstīm, lai veicinātu vispusīgāku narkotiku apkaršanas politiku, kuras mērķis ir mazināt nevēlamās sekas. Visbeidzot līdz 2013. gadam tika ieviests Septītās pamatprogrammas finansētais Eiropas Pētniecības telpas tīkls (ERA-NET⁸⁸) nelegālo narkotiku jautājumos.

Tika norādīts, ka vairākas sociālās problēmas, tostarp vielu lietošana, pusaudžu grūtniecība un vardarbība, ir izplatītākas valstīs, kurās ir augsts sociālās un veselības aprūpes nevienlīdzības līmenis.⁸⁹ Daudzas Skandināvijas valstis, piemēram, Somija, iegulda daudz līdzekļu plašākā vides politikā, kas vērsta uz to, lai palielinātu sociālo iekļaušanu ģimenēs, skolās, vietējā kopienā un sabiedrībā kopumā, un kas veicina un palīdz uzturēt zemāku narkotiku lietošanas līmeni.

Konkrētu kaņepju atvasinājumu izplatīšanai un izmantošanai nepieciešama apliecība vai atļauja no valsts valdības, atkarībā no tā, kā šo zāļu vai vielu klasificē saskaņā ar valsts krimināltiesību un farmācijas likumu. Atļauja var būt pētniecības nolūkos (piem., Īrija un Apvienotā Karaliste), klīniskajiem pētījumiem, ierobežota medicīniskā lietojuma licence, vai vispārējās medicīnas izmantošanai.⁹⁰ Starptautiskais tiesiskais regulējums ir 1961. gada

⁸⁵ <http://paradiseproject.eu/>

⁸⁶ Wittchen, H. U., Jacobi, F., Rehm, J., Gustavsson, A., Svensson, M. (2011). *The size and burden of mental disorders and other disorders of the brain in Europe 2010*. (4.-25.p.). Izgūts no <https://www.ecnp.eu/~media/Files/ecnp/communication/reports/ECNP%20EBC%20Report.pdf>

⁸⁷ <http://linksch.gla.ac.uk/>

⁸⁸ <https://cordis.europa.eu/coordination/era-net.htm>

⁸⁹ Wilkinson, R. And Picket, K. (2010). *The spirit level: why equality is better for everyone*. London: Penguin., 61. p.

⁹⁰ Single Convention on Narcotic Drugs, (1961). Convention Art.39; Convention on Psychotropic Substances. Izgūts no https://www.unodc.org/pdf/convention_1971_en.pdf

Vienotā konvencija par narkotiskajām vielām un 1971.gada Konvencijas par psihotropajām vielām, ietver sevī faktiski minimālas aizlieguma prasības. Konvencijas parakstītām pusēm ir atļauts piemērot stingrākus likumus vai procedūras, kas, viņuprāt, ir nepieciešamas vai vēlamas, lai aizsargātu sabiedrības veselību un labklājību. Tiesību akti par medicīnisko kaņepju un to atvasinājumu var iedalīt divās kategorijās. Pirmkārt, sistēma, kas kontrolē vielas noziedzīgā apritē un, medicīnas sfērās - tās klasifikācija, ierobežo lietošanu un izplatīšanu. Otrkārt, pārbaudes, ir infrastruktūras un produkta sadales tiesiskais regulējums; aģentūru izveide, audzētāju licencēšana, un ārstu kontrole. ES dalībvalstis, kuras izmanto marihuānu klīniskajos pētījumos ir,- Vācija, Nīderlande, Somija, Apvienotā Karaliste, Beļģija, Francija un Spānija.⁹¹

Attiecībā uz kaņepju augiem un sveķiem, Nīderlande ir vienīgā valsts Eiropā, kura izveidoja valsts aģentūru, kā to prasa 1961. gada Konvencijai, par vairumtirdzniecības monopolu un tās krājumiem. Medicīnas Kaņepju holandiešu birojs (The Dutch Bureau of Medicinal Cannabis) stājās spēkā 2001. gada janvārī un tās monopols tika apstiprināts akta grozījumos kas stājās spēkā 2002. gada septembrī. Ir vērts manīt, ka Nīderlandes Medicīnas Kaņepju birojs ir reģistrēts Veselības Ministrijas, Farmācijas lietu un medicīnas tehnoloģiju departamentā, nevis narkoloģijas un garīgās veselības departamentā. Tas ir tāpēc, ka lietotājus, no holandiešu uzskatiem, būtu jāpielīdzina pacientiem, kuri lieto zāles (izrakstot medicīnas kaņepes kā zāles pacientam), nevis kā cilvēkus, kas ļaunprātīgi lieto nelegālās narkotikas.⁹²

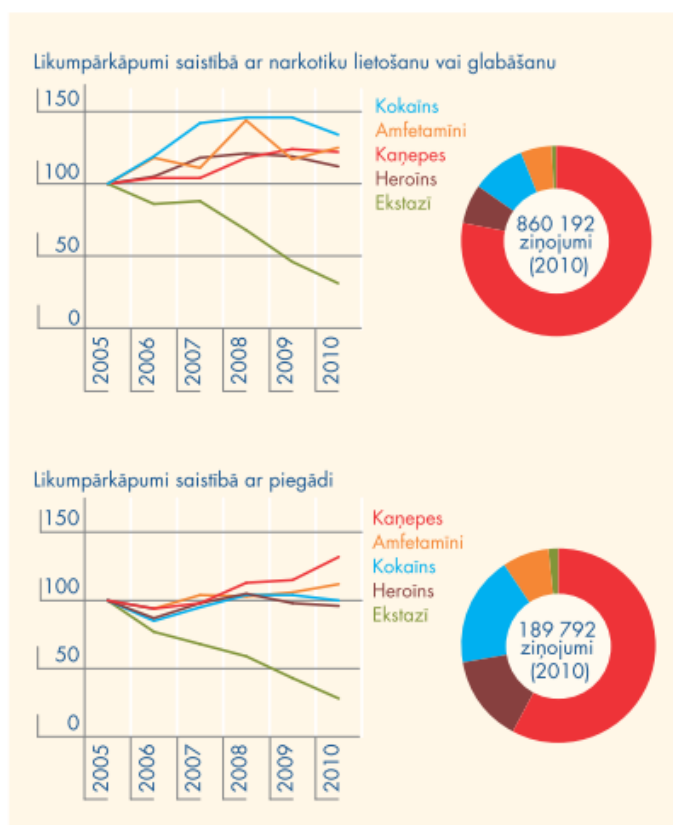
Narkotiku tiesību aktu izpilde ir būtiska valstu un ES narkotiku apkarošanas politikas daļa. Tā ietver dažādus intervences pasākumus, ko īsteno galvenokārt policija un tai līdzīgas iestādes (piemēram, muiža). Eiropas Komisija sagatavoja standartus narkotiku lietošanas profilaksei, narkomānijas ārstēšanai vai rehabilitācijai un kaitējuma mazināšanai Eiropā. Šie obligātie kvalitātes standarti darbojās trīs līmeņos: intervence, pakalpojums un sistēma, atbilstoši praktizējošo speciālistu, pakalpojumu pārvaldītāju un politikas plānotāju vajadzībām. Kā arī veicina pārkāpumu un noziegumu izmeklēšanu un tā procesu, nosakot

⁹¹ Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs. (EMCDDA). (2012). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. Luxemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs., 37.lpp

⁹² European Legal Database on Drugs. Medicinal cannabis and derivatives. (2002). *A legal analysis of the options, their limitations, and current practice in the EU*. Pieejams http://eldd.emcdda.org/databases/eldd_comparative_analyses.cfm

darba prioritātes narkotiku tiesību aktu izpildē, ko ierobežo juridiski un organizatoriski pienākumi⁹³.

Veicot pētījumus un datu apkopojumus par narkotiku tiesību aktu pārkāpumiem ir arī tiešs rādītājs, kas raksturo tiesībsardzības aktivitāti, jo tie attiecas uz vienprātīgiem noziegumiem, par kuriem iespējamie cietušie parasti neziņo. Bieži tos uzskata par narkotiku lietošanas un nelegālās tirdzniecības netiešiem rādītājiem, kaut arī tie attiecas tikai uz darbībām, kas nonākušas tiesībsardzības iestāžu uzmanības lokā. Kopumā paziņoto narkotiku tiesību pārkāpumu skaita pieauguma tendence kopš 2009. gada ir palēninājusies (sk. 2.5. att.).⁹⁴

2.5. att. Ziņojumi par likumpārkāpumiem saistībā ar narkotiku lietošanu vai glabāšanu un narkotiku piegādi ES dalībvalstīs — indeksētās tendences 2005.–2009. gadā un sadalījums pēc narkotiku veida ziņojumos par 2010. Gadu⁹⁵

Laikposmā no 2005. līdz 2010. gadam ar narkotiku lietošanu saistīto pārkāpumu skaits Eiropā palielinājās par 19%. Šajā analizē ir vērojamas dažas atšķirības starp valstīm, jo

⁹³ Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs. (EMCDDA). (2012). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. Luxemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs., 37.lpp

⁹⁴ Turpat,

⁹⁵ Turpat,

minētajā laikposmā ar narkotiku lietošanu saistīto pārkāpumu skaits palielinājās 18 valstīs un samazinājās 7 valstīs. Dati starp 2009.–2010. gadu liecina par vispārēju ar narkotiku lietošanu saistīto noziegumu samazināšanos. Pēc paziņotajām aplēsēm, ar narkotiku piegādi saistīto pārkāpumu skaits laikposmā no 2005. līdz 2010. gadam Eiropas Savienībā palielinājās par aptuveni 17%. Minētajā laikposmā 20 valstis ziņoja, ka ar narkotiku piegādi saistīto pārkāpumu skaits ir palielinājies, bet Igaunija, Nīderlande, Austrija, Polija un Vācija ziņoja par vispārēju samazinājumu.⁹⁶

No piesardzīgām aplēsēm izriet, ka aptuveni 83.2 miljoni eiropiešu jeb gandrīz viena ceturtdaļa visu iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 64 gadiem ir vismaz vienu reizi (lietošana dzīves laikā) lietojuši marihuānu. Lietošana biežāk tiek vērojama vecumā no 15 līdz 34 gadiem jeb 16.6 miljoniem iedzīvotāju, kas lietojuši kaņepju augus pēdējā gada laikā. Kaņepju lietošanas izplatība parasti lielāka ir vīriešu vidū nekā starp sievietēm, piemēram, no gados jauniešiem pieaugušajiem, kuri atzinuši, ka pagājušajā gadā lietojuši kaņepes, vīriešu un sieviešu attiecība bija attiecīgi no seši pret vienu Portugālē līdz gandrīz vienādam skaitam Norvēģijā.⁹⁷

Austrālijā, Kanādā un ASV iegūtie dati par kaņepju lietošanu gados jaunu pieaugušo iedzīvotāju vidū dzīves laikā un pēdējā gada laikā ir lielāki par vidējiem rādītājiem Eiropā un ir attiecīgi 32,5 % un 12,4 %.⁹⁸

Eiropa joprojām ir viens no pasaules lielākajiem patēriņa tirgiem kaņepju sveķu (*hasišs*) lietotājiem, lielākā daļa no kuriem tiek iegūts no Marokas. Pasaules divas lielākās ražotāju un eksportētājs valstīs kaņepju sveķu šķiet Afganistāna un Maroka, lai gan sveķus ražo arī eksportē, bet, iespējams, mazākā mērā no Indija, Libānas, Nepālas un Pakistānas.⁹⁹

⁹⁶ Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs. (EMCDDA). (2012). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. Luxemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs., 51.lpp

⁹⁷ EMCDDA (2015). *European Drug Report 2015: Trends and Developments*, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2015>

⁹⁸ Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs. (EMCDDA). (2012). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. Luxemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs., 56. lpp

⁹⁹ UNODC (2015e). *Peru: Monitoreo de Cultivos de Coca 2014*, United Nations Office on Drugs and Crime. Izgūts no https://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Peru/Peru_Informe_monitoreo_coca_2014_web.pdf

Kaņepju ekstrakti un augi (marihuāna) joprojām ir nelegālā narkotika, kuru visbiežāk piemin, ziņojot par narkotiku tiesību aktu pārkāpumiem Eiropā.¹⁰⁰ Lielākajā daļā Eiropas valstu pārkāpumu, kas saistīti ar marihuānu, veido 50–90% no visiem narkotiku tiesību aktu pārkāpumiem, par kuriem ir ziņots 2010. gadā.¹⁰¹

EMCDDA jaunāko datu pētījumi (2015) konstatē, ka nelegālo narkotiku tirgus apgroza ap EUR 24 miljardiem 2013.gadā (svārstās no EUR 21 miljardiem līdz EUR 31 miljardiem), konstatējot, ka marihuānas tirgus ir vislielākais, kas veido aptuveni 38% no kopējā narkotisko vielu apjoma.¹⁰²

Pirms turpināt datu apkopojumu ir nepieciešams veikt arī jēdzienu skaidrojumu. **Dekriminalizācija** ir likumdošanas atcelšana vai statūtu grozījums, kuru darbība iepriekš darbojās kā noziedzīgs darījums un pakļāvās kriminālvajāšanai.¹⁰³ Darbība vairs netiek uzskatīta par noziedzīgu darījumu, taču joprojām var tikt piemērotas sankcijas vai sods par nepakļaušanos likuma normām. Dekriminalizāciju visbiežāk attiecina likuma grozījumiem, sabiedrības viedokļa maiņas dēļ. Kā arī dekriminalizācijas akts savā ziņā ar laiku spēj padarīt darbību par legālu.¹⁰⁴ Savukārt **legalizācija** padara darbību legālu likuma priekšā un neparedz nekāda veida sodu par paveikto.¹⁰⁵

2.1. Marihuānas dekriminalizācijas ietekme un sekas ASV

Vispirms ir jāuzsver, ka marihuāna ir plaši izmantojama ASV iedzīvotāju starpā. No iedzīvotāju viedokļa, tas vairāk atgādina iedzīvotāju jaunības eksperimentālo modeli, nevis ilgstošu dzīvesveida stratēģiju. Savukārt strīdīgs jautājums ir dekriminalizācijas pretarguments par noziedzības pieaugumu, kas spēj palielināt krimināltiesību resursu nepieciešamību, lai apkarotu pieaugušo noziedzības līmeni. Šis viedoklis tiek balstīts uz faktu, ka liels indivīdu skaits, kurus kontrolē valsts audzinošā sistēma (cietums, probācijas,

¹⁰⁰ Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs. (EMCDDA). (2012). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. Luxemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs., 40.lpp

¹⁰¹ Turpat, 46. lpp

¹⁰² European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2016). *EU drug markets report. In-depth analysis*. (27-31.p.) Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/start/2016/drug-markets>

¹⁰³ The free dictionary. (2016). *Decriminalization*. Izgūts no <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/decriminalization>

¹⁰⁴ Difference between. (2016). *Difference between legalization and decriminalization*. Izgūts no <http://www.differencebetween.net/language/words-language/difference-between-legalization-and-decriminalization/>

¹⁰⁵ The free dictionary. (2016). *Legalization*. Izgūts no <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/legalization>

uzraudzībā esošie), lieto nelegālās narkotikas. Līdz ar to, seko loģisks atrisinājums “narkotiku lietošana izraisa noziegumus,” popularizējot noziedzīgu uzvedību. Šāda tipa arguments nav uz izpētes pierādījumiem balstīts, jo piena patēriņš var kļūt tieši par tādu pašu argumentu, atklājot, ka indivīds ir veicis noziedzīgu darbību pēc piena izdzeršanas. Problēmjaūtājuma pieņēmums ir arī daudzi citi faktori, kas saistīti ar noziedzīgu rīcību. Piemēram, demogrāfiskie faktori (vecums, dzimums), sociālekonomiskie faktori u.c. Pie tam, ASV ir dekriminalizejusi marihuānu (13 štatos) ar mērķi samazināt valsts izmaksas uz nelegālo narkotiku izmeklējumiem. Par marihuānas lietošanu un noziedzīgu uzvedību saistību ir maz pierādījumu. Marihuāna nav nedz smago narkotisko vielu lietošanas iemesls, nedz noziedzīgu darījumu izraisītājs vai arī smago narkotiku (*hard drugs*) izplatīšanas iemesls. To pierāda D. Boyum (ang. David Boyman) un M. Kleiman (ang. Mark Kleiman) apkopotajā pārskatā par Narkotiku kontroles politiku, kurā atklāj, ka no trīs nelegālo narkotiku veidiem – marihuāna, kokains un heroīns – marihuānai ir vismazākā ietekme radīt noziedzīgas darbības.¹⁰⁶

Kopš 1970.gada ir ievērojami palielinājies marihuānas lietotāju skaits, tomēr ASV 2003.gadā tas sastādīja tikai 5-6% no kopējo apcietināšanas un visiem kriminālnozieģuma skaita. Pie tam, pamatojoties uz gandrīz 26 miljonu lietotājiem, to saistība ar apcietinājumiem ir zema. Izkrystalizējot šo argumentu, marihuānas apcietināšanas koprocents un daļa no visiem apcietināmajiem nozieģumiem ir tikai minimāla ietekme uz valsts aparāta kriminālvajāšanu un ar to saistīto departamentu darba slodzi.¹⁰⁷

Laika gaitā, ASV ir vērojama sabiedrības attieksmes maiņa attiecībā par marihuānas legalizāciju. Pew Research Center, apkopojot vēsturiskos datus no General Social Survey (1973-2008) un Gallup pētījumiem (1969-1972), atklāja, kā ir mainījies sabiedrības viedoklis (sk. 2.6. att.). Respektīvi, apkopojot datus ar jaunāko Pew Research Center pētījumu, kurš veikts 2015.gada martā, konstatē, ka daudz vairāk amerikāņu pievērs savu uzmanību vispārējās narkotiku politikas labā. 69% amerikāņu uzskata, ka alkohols ir daudz kaitīgāks par marihuānu, turpretī 63% uzskata, ka, ja marihuāna būtu pieejama tāpat kā alkohols, laika gaitā alkohols tik un tā būtu kaitīgāks sabiedrībai nekā marihuāna. No otras puses 80% amerikāņu ir pārliecināti, ka padarot marihuānu legālu, tā palielina jauniešu tieksmi un vēlmi izmēģināt to un palielina viņu iespējas to arī izdarīt.¹⁰⁸

¹⁰⁶Austin, J. (2014). The decriminalization movement. Izgūts no <http://norml.org/component/zoo/category/rethinking-the-consequences-of-decriminalizing-marijuana>

¹⁰⁷Turpat,

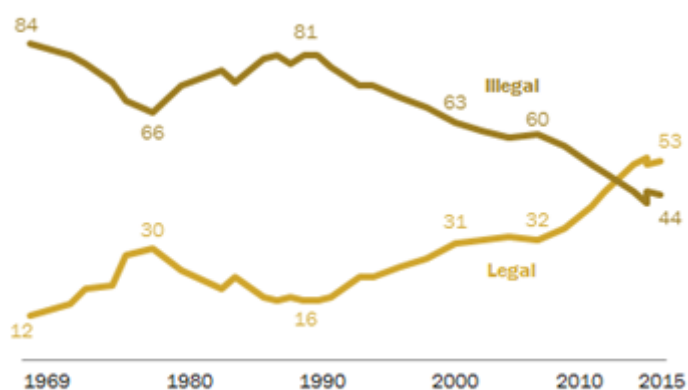
¹⁰⁸Pew Research Center. (2014). America's new drug policy landscape. Izgūts no <http://www.people-press.org/2014/04/02/section-2-views-of-marijuana-legalization-decriminalization-concerns/>

■ Legāla
 ■ Tikai medicīnas nolūkos dekriminalizēta
 ■ Dekriminalizēta
 ■ Tikai medicīniskos nolūkos
 ■ Nelegāla

2.6. att. Marihuānas lietojums ASV štatos¹⁰⁹

Četri ASV štati (Colorado, Washington, Oregon and Alaska) – kā arī Kolumbijas apgabals, ir panākuši marihuānas legalizāciju. Tikmēr, vēl 14 štatos, marihuāna tika dekriminalizēta nelielos daudzumos, kas iekļauj arī 23 štatus, kuros marihuāna tiek lietota medicīnas nolūkos (sk. 2.7. att.).¹¹⁰

2.7. att. ASV sabiedrības attieksmes maiņa laika gaitā¹¹¹

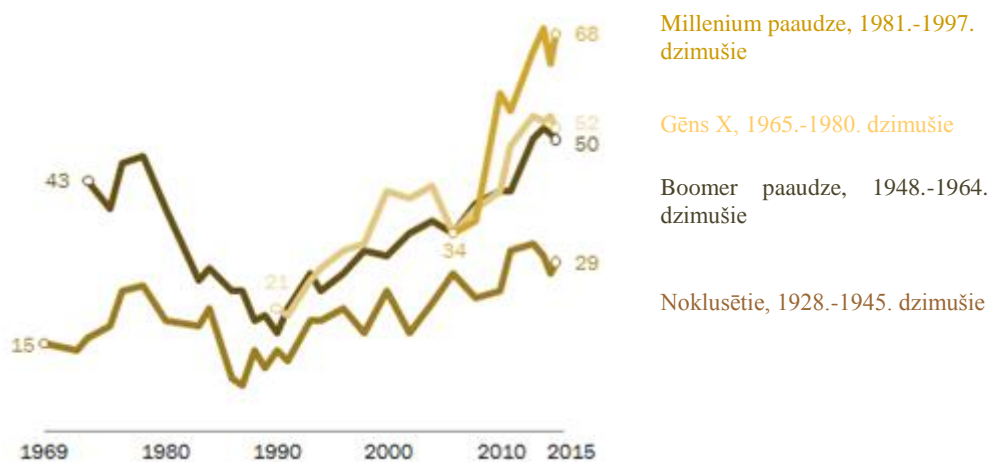
Marihuānas legalizācijas atbalsts strauji apsteidz opozīciju. 53% amerikāņu uz doto brīdi ir par marihuānas legalizāciju. Sabiedrības viedoklis ir mainījies kopš 1969.gada. Kad Gallup pētījums pirmo reizi uzdeva šādu jautājumu, tikai 12% amerikāņu bija labvēlīgi noskaņoti narkotiskās vielas legalizācijai. Liela daļa atzinumu parādījušies pēdējos gados, no

¹⁰⁹ Pew Research Center. (2015). *6 facts about marijuana*. Izgūts no <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/04/14/6-facts-about-marijuana/>

¹¹⁰ Turpat,

¹¹¹ Turpat,

2010. līdz 2013.gadam labvēlīgais nosakņojums pieauga par 11 punktiem, kas ir īpaši liels punktu skaits tik īsā laikā ņemot vērā, ka līdz 2010.gadam bija relatīvi nemainīgs (sk. 2.8. att.).¹¹²

2.8. att. Marihuānas atbalstītāju sabiedrības grupu dalījums¹¹³

Pētījums ir arī atklājis, ka neskatoties uz tik nozīmīgu attieksmes maiņu gadu garumā, ne visas sabiedrības grupas atbalsta marihuānas legalizāciju. Tikai 4 no 10 republikāņiem (39%) atbalsta šo ideju. Starp paaudzēm, 68% no *Millenium* jauniešiem pauž labvēlību marihuānas likumībai. Vecumā no 70 līdz 87 ir *Silent* grupa, kura neitrāli izpaužas par šo iniciatīvu vai arī neizpauž savu viedokli vispār. *Baby Boomers* paaudze, kuras aktivitāte bija tieši 1970.gadu laikā, ieņemot opozīciju 1980.gadā pauda drošu “Nē” – mūsdienās pārvērtās par 50% “Jā”.¹¹⁴

2.2. Marihuānas dekriminalizācijas ietekme un sekas Nīderlandē

Nīderlande kara laikā, atbalstīja visas reliģijas un dažādas nācijas, īstenojot demokrātijas un tolerances politiku. Ilgu laiku Nīderlandes tolerance pret citām kultūrām un reliģijām, kalpoja par imigrantu ierašanos pēc Otrā pasaules kara, (viesstrādnieki, no kolonijām u.c.) kā arī dažādu tautu pārstāvji tika mudināti saglabāt savu kultūru. Kad jau tika saprasts, ka imigranti paliks Nīderlandē uz pastāvīgu dzīvošanu, pilsonības nokārtošana bija pietiekoši viegla un asimilācijas spiediens zems, pie tam, daudzi pakalpojumi un dokumenti tika sniegti viņiem dzimtajā valodā. Toties no 1870 gada līdz Otrajam pasaules karam,

¹¹² Pew Research Center. (2015). *6 facts about marijuana*. Izgūts no <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/04/14/6-facts-about-marijuana/>

¹¹³ Turpat,

¹¹⁴ Turpat,

Nīderlandi vairāk pameta un emigrēja nekā iebrāuca. Valdība mudināja šo situāciju, jo baidījās, ka augsts dzimstības līmenis radīs bezdarbu, kā rezultātā vairāk nekā pusmiljons cilvēku emigrēja. 1984 un 2003.gadā, emigrācija pārsniedz imigrāciju. 1960.gadā Nīderlande sāka pieņemt viesstrādniekus no Dienvidēiropas un Dienvidslāvijas (Turcija, Maroka). Emigrācijas Nīderlandē turpinājās ekonomisku apsvērumu dēļ, bet arī augstā iedzīvotāju blīvuma dēļ un politiskajiem apsvērumiem. Atšķirībā no pārējām valstīm, Nīderlandē imigranti tiek dalīti nevis pēc pilsonības vai dzimšanas valsts, bet gan etniskās piederības. Nīderlandes valdība nošķir *alloctonen* and *autoctonen*. *Alloctonen* – personas, kuru viens no vecākiem dzimis ārpus Nīderlandes. *Alloctonen* veido pusi no Amsterdamas un Rotterdamas iedzīvotājiem. *Autoctonen* – no grieķu valodas pārņemts, kas apzīmē dzimto jeb šajā gadījumā, Nīderlandes iedzīvotāju. Ir manāma arī segregācijas veidošanās (diskriminācija), jo imigranti dzīvo mazās pilsētās un rajonos ar zemu *autoctonen* līmeni. Turki un marokāņi atrodas visnelabvēlīgākajā situācijā, zema līdzdalība darba tirgū, atkarība no pabalstiem, sasniedz zemu mācību rezultātus. Bezdarba līmenis starp turkiem ir 15.1% un marokāņiem 17.2%, vecumā no 15-64 gadiem, kas ir četras reizes lielāks nekā *autoctonen* starpā – 4.3%. Savukārt 30% no turku un marokāņu pārstāvjiem saņem sociālā nodrošinājuma pabalstu, salīdzinot ar 13% *autoctonen* Nīderlandes iedzīvotājiem. Aptuveni 112 000 līdz 163 000 cilvēki dzīvo Nīderlandē bez atļaujas, no kuriem 65 000 līdz 91 000 nav Eiropas valsts izcelsmes. Daļa no šīs iedzīvotāju grupas veido cilvēki, kas atstāja valsti pēc patvēruma pieteikumu noraidīšanas, citi ir ienākuši caur nelegāliem kanāliem ar tūrista vai darbinieka vīzu.¹¹⁵

Nīderlandes politika veicināja marihuānas dekriminalizāciju ar mērķi padarīt to par katra iedzīvotāja individuālo lēmumu (*individual possession*). Nīderlande saskatīja sakarību ar ASV alkohola aizliegumu 1919-1933.gados, kas radīja lielāku negatīvo ietekmi un paaugstināja noziedzības līmeni sabiedrībā, nevis izsauca pozitīvas sociālas pārmaiņas. *Soft drugs* Holandē (marihuāna, hašišs un hašiša eļļa, halociogēnās sēnes), ir likumīgas saskaņā ar "individuālo lietošanu". Saskaņā ar Opija Aktu (Opium Act) 1919 (1950.gada izmaiņas, marihuāna tika pievienota kā narkotiskā viela) ir atļauta marihuānas (*cannabis*) publiska smēķēšana, veicot iegādi atļautās un licencētās, speciāli tam paredzētās vietās, darbība netiek sodīta.¹¹⁶ Likums nošķir smagās narkotikas (heroīns, kokaīns un XTC) un vieglās narkotikas (hašišs un marihuāna). Narkotiku glabāšana ir pārkāpums, tomēr īpašumā var būt neliels

¹¹⁵Focus migration. (2006). Netherlands. Background information. Izgūts no <http://focus-migration.hwwi.de/The-Netherlands.2644.0.html?L=1>

¹¹⁶ Skelton, P. (2014). *Amsterdam drugs policy*. Izgūts no <http://www.amsterdam.info/drugs/>

daudzums vieglo narkotiku personīgai lietošanai. Pēc 1950.gada Opiju Akta (Opium Act) par narkotiku importēšanu un eksportēšanu paredzēts sods, kā arī narkotiku ražošana un pārdošana ir pretlikumīga. Kaņepes ir aizliegtas, izņemot lauksaimniecības vajadzībās izmantojamā veidā (piem., virves izgatavošanā).¹¹⁷

Tirdzniecības īstenošana publiskā vidē ir strikti kontrolēta un ierobežota (darījumu porcijas, tirdzniecība personām ar vecuma ierobežojumu, netiek ļauta reklāma). Nīderlande cenšas novērst narkomāniju, izmantojot izglītības pasākumus, rūpīgi uzraugot narkomānijas statistiku, cīnoties ar ļaunprātīgas narkotisko vielu izmantošanu sekām un veicinot veselības pasākumus, piemēram, bezmaksas *ecstasy* tablešu testēšanu, bezmaksas šļirču apmaiņas programmu. Ar narkomānijas apkarošanas un *soft drug* politiku, dati apliecina, ka vidējā 28 gadu jauniešu vidū ir tikai 16%, kuri ir kādreiz smēķējuši marihuānu.¹¹⁸

Vieglo narkotiku pārdošana *coffee shops* publiski nav likumīga, bet pieļaujama (*tolerated*). Nīderlande nevis meklēja psihofarmakoloģisko saikni starp marihuānu un smagajām narkotikām, bet gan socioloģisko pamatojumu kā “atdalīt tirgus”, lai atturēt *soft drugs* lietotājus no smago narkotiku saskarsmes un to dīleriem. Open Society Global Drug Policy Program¹¹⁹ ziņojums uzrāda datus, ka Nīderlandē uztur zemu HIV rādītāju starp cilvēkiem, kuri lieto narkotikas un salīdzinoši zemu marihuānas (*cannabis*) lietošanu jauniešu vidū. Nīderlandes politiķi ir izpratuši to, ka pērkot nelikumīgu marihuānu no tirgotāja liek tam saskarties ar iespēju iegādāties smagākas narkotikas. Saskaņā ar EMCDDA datiem, Zviedrijā 52% no marihuānas lietotājiem apgalvo, ka ir iespējams iegādāties arī smagākas narkotikas no viņu tirgotājiem, Nīderlandē – tikai 14%. Nīderlandes zemais rādītājs tiek skaidrots ar marihuānas pieejamību *coffee shops*. Šāda veida politikas īstenošanu, Nīderlande skaidro kā iespēju tikt galā ar vietējām grūtībām un šie veikali pārstāv noteiktu tirgus platformu. Ziņojums liecina, ka Nīderlandes marihuānas politikai ir mazs sakars ar veiksi, panākumiem, sabiedrības veselību vai krimināltiesībām, tas ir saistīts ar politiku.¹²⁰

Nīderlande, radīja *coffee shops* un publiskās vietas marihuānas smēķēšanai, lai cilvēks smēķētu drošā, viesmīlīgā vietā, stresa brīvā vidē, kur tiek īstenotas arī sociālās mācīšanās atbalsts, kontrole un pašregulācija. Tādējādi Nīderlande kalpo par piemēru, ļaujot

¹¹⁷ UKCIA. (1997). *Drugs policy in the Netherlands*. Izgūts no <http://www.ukcia.org/research/dutch.php>

¹¹⁸ Skelton, P. (2014). *Amsterdam drugs policy*. Izgūts no <http://www.amsterdam.info/drugs/>

¹¹⁹Grund, J.P., Brecksema J. (2013). *Coffee shops and compromise*. Izgūts no <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/coffee-shops-and-compromise-20130713.pdf>

¹²⁰Sempruch, K. (2013). *For safe and effective drug policy, look to the Dutch*. Izgūts no <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/safe-and-effective-drug-policy-look-dutch>

iedzīvotājiem izmantot *soft drugs* publiski un mazinot kriminālatbildību. No likumības viedokļa, Nīderlande nav legalizējusi marihuānas lietošanu, bet gan veicina toleranci un paplašina marihuānas lietošanas iespējas, ļaujot to īstenot speciāli licencētās vietās.¹²¹

Naudas izteiksmē, Nīderlande pārvada lielu naudas summu, īstenojot narkotikas politiku un, šī nauda arī tiek izlietota pilnvērtīgi. 2003.gadā, Nīderlandē tika iztērēti aptuveni 2184 miljoni EUR par narkotiku politiku kopumā, kas veido 0.5% no valsts IKP. 540 miljoni EUR tika novirzīti uz narkotikas profilaksi, ārstēšanu un aprūpes pakalpojumiem. Pārējie, 1646 miljoni EUR devās uz tiesībaizsardzības un ieslodzījumu saistītiem noziedzīgiem darījumiem, kas saistīti ar narkotikām. Tā saucamie *coffee shops* veido aptuveni 400 miljonu EUR nodokļos, kas ir īpaši ieguldīti atkarības profilaksei un ārstēšanai.¹²²

Atsaucoties uz vairāku pētnieku un sociologu viedokļiem par Nīderlandes marihuānas politiku, rodas labs iespaids šāda veida valsts pārvaldībai;- "Nīderlandes pieņemtā Narkotiku politikas pieredze sniedz labu iespēju mācīties, tas ir uzskatāms empīrisks pierādījums, ka marihuānas dekriminalizācija nepalielina marihuānas izplatību, kā arī jebkura cita veida nelikumīgu narkotiku izplatību."¹²³¹²⁴ "Kā arī līdz šim nav bijis dekriminalizācijas seku pierādījums par regulāru marihuānas lietošanas izplatību. Šie pierādījumi saskan ar jau iepriekš veiktiem pētījumiem ar identisku dekriminalizācijas situāciju Austrālijā un ASV."¹²⁵ "Kriminālsoda samazināšana sekmē minimālu ietekmi narkotiku lietošanā, vismaz ar marihuānas gadījumu."¹²⁶ "Pierādījumi liecina, ka liberalizācija nepalielina marihuānas lietošanas gadījumus un, ka pilnīgs tās aizliegums ir dārgs, neefektīvs un preventatīvs

¹²¹ Stop the Drug War. (2013). *With legalization looming, lessons from the Netherlands*. Izgūts no http://stopthedrugwar.org/chronicle/2013/jul/18/legalization_looming_lessons_net

¹²² Grajales, C. A. G. (2014). *The statistics of drug legalization*. Izgūts no <http://www.statisticsviews.com/details/feature/5914551/The-statistics-of-drug-legalization.html>

¹²³ MacCoun, R., Reuter, P. (2001). *Evaluating alternative cannabis regimes*. *British Journal of Psychiatry*. Izgūts no http://conium.org/~maccoun/BJP2001_CannabisRegimes.pdf

¹²⁴ National Drug and Alcohol Research Center. (1999). *Patterns of cannabis use in Australia*. Izgūts no <https://ndarc.med.unsw.edu.au/sites/default/files/ndarc/resources/T.R%20074.pdf>

¹²⁵ Donnelly, N. (1999). *Effects of the Cannabis Expiation Notice Scheme on Levels and Patterns of Cannabis Use in South Australia: Evidence from the National Drug Strategy Household Surveys 1985-1995*. Izgūts no http://www.academia.edu/2867353/Effects_of_the_Cannabis_Expiation_Notice_Scheme_on_Levels_and_Patterns_of_Cannabis_Use_in_South_Australia

¹²⁶ MacCoun, R., Reuter, P. (1997). *Interpreting Dutch cannabis policy: Reasoning by analogy in the legalization debate*. Izgūts no http://faculty.publicpolicy.umd.edu/sites/default/files/reuter/files/interpreting_dutch_cannabis_policy.pdf

pasākums.”¹²⁷ “Ir pierādīts, ka vairāk vai mazāk, brīva marihuānas personiskās lietošanas politika, iespēja pārdot un iegādāties publiski un likumīgi, Nīderlandē nav palielinājusi narkotiku lietošanas līmeni, kā arī nav radījusi augstākus rādītājus nekā citām valstīm, kuras īsteno represīvu politiku.”¹²⁸

2.3. Latvijas gadījums

1922.gadā, Latvija parakstīja Starptautiskā opiju (Opium Act 1919.) konvenciju, kas paredzēja opija izstrādājumu starpvalstu eksporta un importa ierobežošanu. Pēc PSRS sabrukšanas kaņepju izstrādājumu lietotāju skaits bija niecīgs, zem 2%. 1990.gados marihuānas popularitāte strauji pieauga, un, kopš neatkarības atgūšanas marihuānas tirgošana un izgatavošana, arī uzglabāšana kļuva par krimināli sodāmu rīcību, ko regulē 1961.gada ANO Vienotā konvencija par narkotiskajām vielām, ko Latvija parakstīja 1993.gadā.¹²⁹ Līdz ar to, marihuāna un hašišs kļuva par kaņepju izstrādājumu nelegālo vielu. Neskatoties uz to, statistikas dati liecina par progresiju marihuānas lietošanas un izmēģināšanu iedzīvotāju vidū, - 2003.gadā 10.6% vecumā no 15-64 gadiem, 2007.gadā – 12.1% un vecuma grupā no 15-34 gadiem tie ir 21.7%.¹³⁰ Marihuāna ir ietverta Labklājības ministrijas uzraudzībā esošo narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru sarakstā “Aizliegtās, sevišķi bīstamās narkotiskās vielas un tām pielīdzinātās psihotropās vielas.”¹³¹ Par marihuānas lietošanu vai uzglabāšanu var piespriest administratīvo sodu vai brīdinājumu par kriminālatbildību, var tikt piespriests cietumsods. Latvijā marihuānu medicīnā neizmanto sakarā ar marihuānas atrašanās narkotisko vielu I sarakstā.¹³² Arī Latvijas sabiedrība maina savu uzskatu un vērtību prioritātes līdz ar globalizāciju. Neskatoties uz 2003.gada publicēto rakstu www.tvnet.lv, par 73% iedzīvotāju pretnostāju vieglo narkotiku legalizēšanai, balstoties uz sabiedriskās domas

¹²⁷ Atkinson, A., McDonald, D. (1995). *Cannabis, the Law and Social Impacts in Australia. Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*. Izgūts no http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tandi_pdf/tandi048.pdf

¹²⁸ Netherlands Ministry of Health, Welfare and Sport. (1995). *Drugs: Policy in the Netherlands: Continuity and Change*. The Hague. Izgūts no <http://www.parl.gc.ca/content/sen/committee/371/ille/library/dolin1-e.htm>

¹²⁹ Latvijas Republikas Likums. (1993). *Latvijas Republikas augstākās padomes lēmums*. <http://likumi.lv/doc.php?id=60229&from=off>

¹³⁰ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2016). *Latvia country overview*. Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/countries/latvia>

¹³¹ Latvijas Republikas Likums. (2002). *Par krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību*. Izgūts no <http://likumi.lv/doc.php?mode=DOC&id=50539>

¹³² Latvijas Republikas Likums. (2016). *Krimināllikums*. Izgūts no <http://likumi.lv/doc.php?id=88966>

pētījumu centra "Latvijas fakti",¹³³ 2012.gadā www.manabalss.lv tika ieviesta marihuānas dekriminālizācijas iniciatīva un vākti paraksti, kas paredz pieņemt atbilstošus likumus un veikt likumu grozījumus, lai 18 gadus sasniegušas personas, par marihuānas audzēšanu, glabāšanu un pārnēsāšanu mazos apjomos nedraudētu pastāvošie ierobežojumi un kriminālatbildība.¹³⁴ 2015.gadā 24.martā iniciatīva sasniedza 10005 iedzīvotāju parakstus, kas nozīmē, ka iniciatīvu "Marihuānas dekriminālizācija" var iesniegt Saeimā.¹³⁵ Viktors Avotiņš, latviešu publicists, žurnālists un sabiedriskais darbinieks, savā rakstā "Degradācijas legalizācija"¹³⁶ publicētais www.nra.lv, visai negatīvi izsakās par šo iniciatīvu un neizprot sabiedrības vēlmi *degradēt* savu veselību. Tomēr arī no viņa viedokļa, var ņemt par labu sabiedriskā darbinieka personīgo dzīvesstāstu un pieredzi ar marihuānas lietošanu un tās *nepatiku*, kas izkristalizē potenciālo legālās marihuānas lietotājs nav ik katrs iedzīvotājs un tā nerada atkarību.

Salīdzinot situāciju Latvijā, narkotiku lietotāji parasti ir trūcīgāki, ar zemāku izglītības līmeni, bez darba, lielākām veselības problēmām, neieinteresētību par notikumiem sabiedrībā un sociālās atstumtības izjūtu. Kohortas pētījuma dati liecina, ka 68% respondentu ir vīrieši, vidējais vecums ir 31,8 gadi, un lielākā daļa respondentu ir vecumā no 25 līdz 34 gadiem (50%).¹³⁷ Kopumā narkotiku lietotāju izglītības līmenis ir zemāks nekā sabiedrībā kopumā, proti, 7% atzina, ka nav ieguvuši vidējo izglītību, 19% ieguvuši pamatizglītību, 11% nav ieguvuši vidējo izglītību, bet mācījušies arodividusskolā pēc pamatskolas pabeigšanas. Tikai 2% no respondentiem ieguvuši augstāko izglītību (sk. 2.9. att.).¹³⁸

¹³³ Tvnet.lv (2003). *Vairums Latvijas iedzīvotāju nepiekrīt marihuānas legalizēšanai*. Izgūts no http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/197319-vairums_latvijas_iedzivotaju_nepiekrit_marihuanas_legalizesanai

¹³⁴ Blaževič, D. (2012). *Marihuānas dekriminālizācija*. Izgūts no <https://manabalss.lv/marihu-nas-dekriminlizacija/show>

¹³⁵ Delfi.lv (2015). *Atbalsts marihuānas dekriminālizācijai pārsniedz "sliexsni," jālemj Saeimai*. Izgūts no <http://www.delfi.lv/news/national/politics/atbalsts-marihuanas-dekriminlizacijai-parsniedz-sliexsni-jalemj-saeimai.d?id=45736806>

¹³⁶ Avotiņš, V. (2015). *Degradācijas legalizācija*. Izgūts no <http://nra.lv/viedokli/viktors-avotins/143480-degradācijas-legalizācija.htm>

¹³⁷ Trapencieris, M., Zīle-Veisberga, A. (2011). *Alkohola lietošana ilgtermiņa metadona farmakoterapijas klientu vidū*. Nr. 3. Rīga: Veselības ekonomikas centrs

¹³⁸ Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs un Latvijas Republikas Veselības ministrijas Nacionālais Veselības Dienests. (2011). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Latvijā 2010.gadā*. Nacionālais ziņojums, REITOX, 73-74.lpp

	2007.	2008.	2009.	2010.
Nepabeigta pamata	9	8	7	7
Pamata	22	22	22	19
Nepabeigta vidējā/arodizglītība bez vidējās	13	14	12	11
Vidējā, Vidējā speciālā/profesionālā	50	52	54	56
Nepabeigta augstākā	4	3	4	5
Augstākā	2	1	1	2

2.9. att. Dati par vidējā Latvijas marihuānas lietotāja izglītības līmeni¹³⁹

Narkotisko vielu lietotāju nodarbinātības rādītāji ir zemi. Oficiāli strādājošo skaits starp problemātiskajiem narkotiku lietotājiem sastāda 21%, kas liecina, ka vairākums līdzekļus iegūst neoficiāli. Turklāt ievērojams skaits respondentu (20%) nav norādījuši nodarbošanos, kas apgrūtina iegūto datu interpretāciju. Salīdzinoši sievietes daudz biežāk norādījušas, ka nestrādā un nemācās, kā arī atzīmējušas citu variantu (sk. 2.10. att.).¹⁴⁰

	Vīrieši	Sievietes	Kopā
Oficiāls darbs, maksā nodokļus	31	15	21
Darbs pēc mutiskas vienošanās	30	24	26
Mācās	3	5	2
Nemācās, nestrādā	20	34	21
Cits variants	16	22	20

2.10. att. Dati par vidējā Latvijas marihuānas lietotāja nodarbinātību¹⁴¹

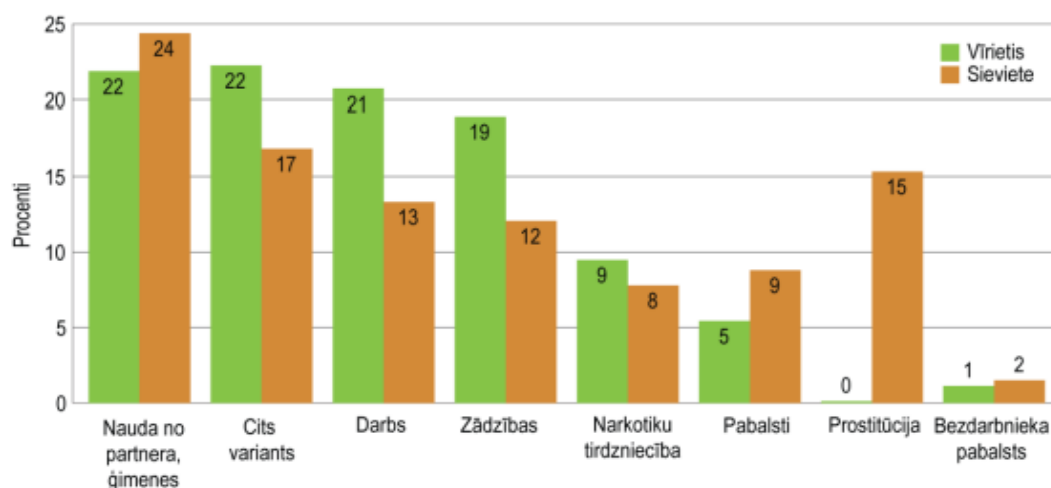
Nodarbinātība cieši saistīta ar ienākuma avotiem. Respondenti atzīmējuši vairākus ienākumu avotus, visbiežāk norādot, ka līdzekļi tiek iegūti no partnera un ģimenes (23%). Darba samaksu, kā ienākumu avotu minējuši 16% respondentu (sk. 2.11. att.).¹⁴²

¹³⁹ Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs un Latvijas Republikas Veselības ministrijas Nacionālais Veselības Dienests. (2011). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Latvijā 2010.gadā*. Nacionālais ziņojums, REITOX, 73-74.lpp

¹⁴⁰ Turpat,

¹⁴¹ Turpat,

¹⁴² Turpat,

2.11. att. Dati par vidējā Latvijas marihuānas lietotāja nodarbošanos¹⁴³

Vairāki respondenti atzīmējuši nodarbošanos, kas ir nelikumīga vai noziedzīga, proti, 15% norādījuši, ka līdzekļus iegūst zogot, 8% - ar narkotiku tirdzniecību un 15% sieviešu atzīmējušas, ka nodarbojas ar prostitūciju. Par ievērojamu saistību ar noziedzību liecina sniegtās atbildes par atrašanos ieslodzījumā, proti, 52% respondentu atzīmējuši, ka bijuši ieslodzījumā. 2010. gadā no tiem respondentiem, kas bijuši ieslodzījumā, 57% tur atradušies vienu reizi, 25% - divas reizes, 18% trīs vai vairāk reizes.¹⁴⁴

Sociālās reintegrācijas jautājums narkotisko vielu lietotājiem, kas iziet ārstēšanās kursu, nav izstrādāts. Sociālās atstumtības mazināšanas jautājums atrodas Labklājības ministrijas kompetencē. Līdz šim ir izstrādāta sociālās atstumtības mazināšanas stratēģija, tomēr tajā nav iekļauts jautājums par sociālās atstumtības risku mazināšanu cilvēkiem, kas ārstējas no atkarībām. Atsevišķi sociālās reintegrācijas jautājumi ir iekļauti ārstniecības programmās, kas atrodas Veselības ministrijas kompetencē. Programmas ietver motivāciju, psiholoģisko palīdzību, dzīves prasmju apguvi. Valsts noslēgusi līgumu ar četrām iestādēm, kas sniedz šos pakalpojumus. Papildus tam rehabilitācijas programmas piedāvā 3 kristīgās organizācijas un viena nevalstiskā organizācija, bet pēc sava principa šīs programmas atšķiras no valsts apmaksātajām programmām. Piemēram, pilngadīgajām personām rehabilitācija ilgst 12 mēnešus, bet kristīgajās organizācijās piedāvātās programmas var ilgt 2-3 gadus. Nav izstrādātas un pielietotas programmas narkotisko vielu lietotājiem. Pašvaldības piedāvā darba praktizēšanas programmas, kas paredz

¹⁴³ Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs un Latvijas Republikas Veselības ministrijas Nacionālais Veselības Dienests. (2011). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Latvijā 2010.gadā*. Nacionālais ziņojums, REITOX, 73-74.lpp

¹⁴⁴ Turpat,

mazkvalificētu fizisku darbu, par to maksājot mēneša stipendiju (Labklājības ministrija 2010). Darba praktizēšana ilgst ne ilgāk par pusgadu. Valsts garantē arī kvalifikācijas celšanas kursus bezdarbniekiem, tomēr abas programmas var izmantot tikai tie cilvēki, kas oficiāli reģistrējušies kā bezdarbnieki.¹⁴⁵

Marihuānas dekriminalizācijas iniciatīva portālā www.manabalss.lv, 2012.gada 23.janvārī uzsākta parakstu vākšana, ar mērķi atcelt sodu par neliela daudzuma marihuānas audzēšanu, glabāšanu, nēsāšanu un smēķēšanu, kas paredzēta personiskām vajadzībām personām, kuras ir sasniegušas 18 gadu vecumu. 2015.gada 24.martā, iniciatīva sasniedza 10 000 iedzīvotāju parakstus, kas ļauj iniciatīvu iesniegt Latvijas Republikas Saeimā. 2015.gada 18.maijā, iniciatīvas pārstāvis Donats Blaževičs uzsāka sabiedrības informēšanas kampaņu par marihuānas dekriminalizācijas ieguvumiem, publicējot 100 argumentus vietnē www.100argumenti.lv. Šīs publikācijas mērķis bija apkopot informāciju paredzēta amatpersonām un sabiedrībai, lai veidotu priekšstatu par marihuānas pozitīvajiem aspektiem un tās dekriminalizācijas ieguvumiem. 2015.gada 1.jūnijā, iniciatīva tika iesniegta Saeimā. Triju mēnešu laikā, Saeimas komisija izstrādāja ziņojumu par kolektīvā iesnieguma izvērtēšanu. 2015.gada 7.jūlijā Saeimas Mandātu sēdē, ētikas un iesniegumu komisija noraidīja kolektīvo “Marihuānas dekriminalizācija” iniciatīvu. Pēc iniciatīvas pārstāvjiem, komisija noraidīja iniciatīvu nepamatoti, neiedziļinoties sabiedrības argumentos un viedokļos. Neskatoties uz to, iniciatīvas pārstāvji turpina šīs iniciatīvas izstrādi un vēlas apsūdzēt Mandāta lēmumu.¹⁴⁶

Marihuānas priekšrocību un trūkumu debates var ilgt mūžīgi, kā jau par jebkuru tematu – būs vienas pārliecinātas puses nostāja pret otru. Stress, sociālās problēmas, vardarbība un nevienlīdzība stimulē šīs vielas popularitāti sabiedrībā. Narkotisko pārkāpumu tendence samazinās ES kopš 2009.gada, savukārt piegāde un izplatība pieauga par 17%. 1961.gada Narkotisko vielu Konvencija neaizliedz, bet gan ierobežo vielu lietošanu, kas savukārt liek domāt par katras valsts personīgo nostāju uz šo vielu *veto* stingrākām prasībām. Ir svarīgs arī sabiedrības viedoklis un gatavība notikumiem un/vai reformām. ASV 45 gadu laikā, sabiedrības attieksme no “Nē” pārtapa uz “Jā,” kā arī dekriminalizēja marihuānas lietošanu ar mērķi samazināt valsts izmaksas nelegālo narkotiku izmeklējumiem.

¹⁴⁵ Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs un Latvijas Republikas Veselības ministrijas Nacionālais Veselības Dienests. (2011). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Latvijā 2010.gadā*. Nacionālais ziņojums, REITOX, 73-74.lpp

¹⁴⁶ Blaževič, D. (2012). *Marihuānas dekriminalizācija*. Izgūts no <https://manabalss.lv/marihu-nas-dekriminalizacija/show>

Atgādināsim, ka marihuāna ieņem mūsdienās pirmo vietu pēc kopējās nelegālo narkotisko vielu apgrozījuma. Nīderlandes tolerances politika iegulda iegūtos nodokļus (no marihuānas tirdzniecības un licences) sabiedrības profilaksei un ārstēšanai. Sabiedrības emigrācija kara laikā piespieda Nīderlandi pieņemt tolerances un demokrātijas politiku, kas piesaistīs cilvēkus dzīvot labklājībā. Respektīvi demokrātiskā pieeja visām tautām palīdzēja valstij atkopties. Nīderlandē ieceļoja daudz viesstrādnieku, kuras veidoja marginālas ģimenes un dezorganizētu sabiedrību. Smago narkotiku (heroīna) izplatība bija postoša sabiedrībai. Valsts marihuānas dekriminalizēšana palīdzēja atdalīt tirgus no smago narkotiku lietošanas. Politikas pamatā nebija marihuānas legalizācija, bet gan kriminālsodības ierobežošana, savukārt parādījās *coffee shops* un pēc likuma normām (licences, pieļaujamais apjoms utt.) sodāmība nebija paredzēta.

Eiropas Savienības politika veicina marihuānas apkarošanu, katru gadu izstrādājot ziņojumu par pastāvošo situāciju, pieņem jaunas normas, direktīvas un stingrākas prasības šīs vielas ierobežošanai. Neskatoties uz to, pēc statistikas datiem, vidēji puse ES iedzīvotāju, kaut reizi dzīvē, ir mēģinājuši marihuānu. Respektīvi, loģikas ķēde nedarbojās;- stingrās likuma prasības nespēj pilnvērtīgi ierobežot šo tirgu, kā arī tas pierāda vielas pieejamību tajā. Veidojās arī pretruna starp likuma normām un reālo pasauli;- jo stingrāk regulē un apkaro, jo pieejamāka viela ir tirgū.

Latvija kā jaunattīstības valsts, iespējams atspoguļo Nīderlandes un ASV vēsturisko attīstību šajā ziņā. Uz doto brīdi, pēc statistikas datiem, marihuānas lietotāji ir tās personības, kurām ir zems izglītības līmenis, kuri izjūt sociālo atstumtību, nodarbojas ar nelikumīgām darbībām, un, visbiežāk, netika integrēti sabiedrībā (kas liek aizdomāties par personību marginalitāti). Respektīvi pēc Nīderlandes piemēra, kad heroīna izplatība kļuva pārāk plaša sliktas valsts labklājības dēļ, Latvijas iedzīvotāji izjūt sociālās dzīves trūkumus, tādējādi meklējot sevi un, atvieglo dzīvi caur apreibinošo vielu. Savukārt kopējais sabiedrības viedoklis nav gatavs pieņemt marihuānas dekriminalizāciju (pēc ASV piemēra, 1969.gada "Nē"), ASV šīs sabiedrības uzskatu maiņai bija nepieciešami 45 gadi, cik tas būs nepieciešams Latvijai prognozēt nav iespējams. Marihuānas aizlieguma pasākumi uzņēma vilni 60.-70.gados, kad var savilkt paralēles ar sociālo kustību attīstību.

2.4. Situācija Eiropas Savienībā

Cilvēki, kuriem ir ar kaņepju lietošanu saistītas problēmas un, kuri pieprasa ārstēšanos specializētās iestādēs,- veido plašas pacientu grupas. Vairums no tiem ir jauni vīrieši, vecumā ap 20 gadiem, un lielākā daļa no viņiem šo narkotiku sākuši lietot 16 vai 17 gadu vecumā.

Pacienti, kuri ārstējas no kaņepju lietošanas atkarības, izmanto atšķirīgus lietošanas modeļus nekā tie, kuri lieto citas vielas, turklāt ir ievērojamas atšķirības starp pacientiem, kuri ārstējas no kaņepju lietošanas. Plašākā skatījumā, 2004.gada EMCDDA ziņojumā par kaņepju lietošanas problēmām, izšķirt divas pacientu grupas: 1) gados jauni lietotāji, studenti, kuri lieto tikai kaņepes vai dažkārt arī kaņepes kopā ar alkoholu vai stimulantiem, šo grupu visbiežāk ārstēties nosūta ģimene vai skola 2) vairāku narkotiku lietotāji, gados vecāki un sociāli mazāk integrēti, kurus visbiežāk ārstēties nosūta justīcijas iestādes vai veselības aizsardzības un sociālie dienesti.¹⁴⁷ Eiropas ar narkotikām saistītas neatliekamas hospitalizācijas tīkls (Euro-DEN), kas uzrauga ar narkotikām saistītus neatliekamas hospitalizācijas gadījumus, ziņoja, ka no 10 % līdz 48 % (vidēji 16 %) no visiem ar narkotikām saistītajiem hospitalizācijas gadījumiem bijuši saistīti ar kaņepju lietošanu, lai gan 90 % no šiem gadījumiem bija konstatēta arī citu vielu klātbūtne. Visbiežāk tika konstatētas kaņepes kopā ar alkoholu, benzodiazepīniem un stimulantiem.¹⁴⁸ Palielinās arī sociālo un izglītības problēmu līmenis dažās valstīs, kaut gan dati šajā jomā ir nepietiekami. Ziņojuma pētījumi pierāda, ka nepieciešams izprast un vērst uzmanību uz kaņepju lietošanu jauniešu vidū un īpaši jāapsver šīs lietotāju grupas vajadzības. Sociāli nelabvēlīgās ģimenēs vai kopienās atkarība no kaņepēm vai to pārmērīga lietošana var sarežģīt personīgās problēmas, kaitējot izglītības vai nodarbinātības iespējām. Uz 2004.gadu, tas, kādā mērā kaņepju lietotāji saskaras ar problēmām, un to problēmu raksturs, kuras var konstatēt, nebija skaidri izprotamas.¹⁴⁹

Visas kaņepju lietošanas kopējo rādītāju pārmaiņas Eiropā jāaplūko neviendabīgas ainas kontekstā valstu līmenī; piemēram, dažas valstis pastāvīgi ziņo par zemu un stabilu izplatības līmeni, kamēr kaņepju lietošana daudzās Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs ievērojami palielinās. Tendences jāaplūko arī dažādu lietošanas veidu kontekstā, jo ar kaitējumu visbiežāk saista regulāru un ilgtermiņa lietošanu.¹⁵⁰ Arī jaunie dati liecina par

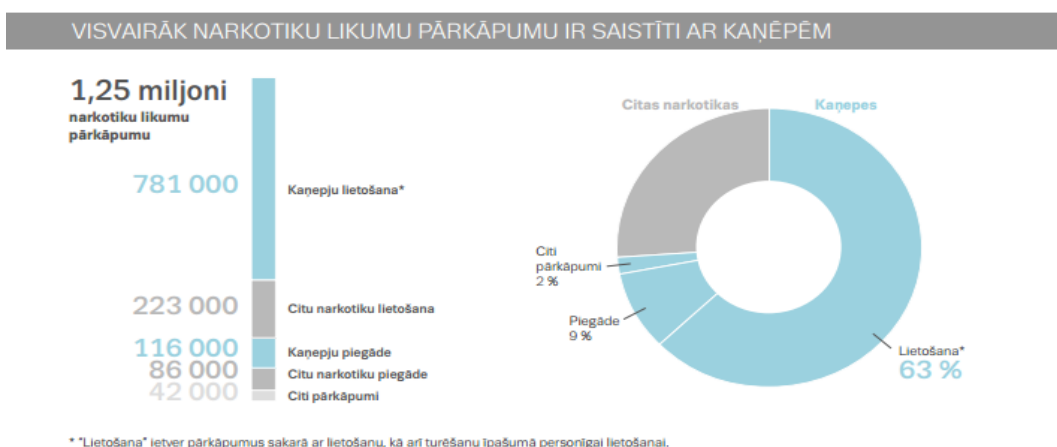
¹⁴⁷ EMCDDA. (2004). *Cannabis problems in context – understanding the increase in European treatment demands*. (91.-92.p.). Izgūts no http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/307/se12004_2-lv_69845.pdf

¹⁴⁸ EMCDDA. (2015). *Eiropas ziņojums par narkotikām. Tendences un aktualitātes*.(42.lpp.). Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/974/TDAT15001LVN.pdf>

¹⁴⁹ EMCDDA. (2004). *Cannabis problems in context – understanding the increase in European treatment demands*. (91.-92.p.). Izgūts no http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/307/se12004_2-lv_69845.pdf

¹⁵⁰ EMCDDA. (2015). *Eiropas ziņojums par narkotikām. Tendences un aktualitātes*. (12.lpp.). Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/974/TDAT15001LVN.pdf>

kaņepju pieaugošo nozīmi narkotiku atkarības ārstēšanas sistēmās Eiropā, palielinoties ar kaņepēm saistītu problēmu ārstēšanas pieprasījumu skaitam (sk. 2.12. att.).¹⁵¹

2.12. att. Narkotiku likumu pārkāpumu statistika¹⁵²

Pētnieki ir mēģinājuši noskaidrot, kāpēc daži kaņepju lietotāji kļūst atkarīgi, bet citi — ne. Viens no secinājumiem, ka ar kaņepju lietošanas sākšanu saistītie faktori bieži vien atšķiras no tiem, kas izraisa problemātisku lietošanu un atkarību no kaņepēm. Daži ārēji faktori (vai vienaudži lieto narkotikas un vai kaņepes ir pieejamas) un arī personiski faktori (piemēram, pozitīva attieksme pret turpmāku narkotiku lietošanu) ir saistīti tieši ar kaņepju lietošanas sākšanu.¹⁵³ Daži citi faktori atšķirīgās pakāpēs arī ir saistīti gan ar kaņepju lietošanas sākšanu, gan ar atkarību no kaņepēm. To vidū jāmin ģenētiski faktori, individuāli faktori, piemēram, piederība vīriešu dzimumam, garīgās veselības traucējumi un citu vielu lietošana (alkohols, tabaka u. c.). Ģimenes faktori, piemēram, sliktas attiecības ar māti un bērnība bez abiem vecākiem, arī ir saistīti ar kaņepju lietošanas sākšanu, bet vecāku laulības šķiršana vai izšķiršanās, kā arī vecāku nāve pirms 15 gadu vecuma sasniegšanas ir saistīta ar atkarību no kaņepēm.¹⁵⁴ Faktori, kas saistīti ar atkarības veidošanos, ir kaņepju lietošanas, ilglaicīgas lietošanas un agrīnas sākšanas intensīva vai riskanta ievirze. Personas, kas izjutušas pozitīvu iedarbību (piemēram, laimes sajūta, smiekli), sākot lietot kaņepes agrīnā vecumā (14–16 gados), vēlāk dzīvē ir īpaši pakļautas kaņepju atkarības riskam. Tāpat ar atkarības pakāpenisku iestāšanos ir saistīti arī dažādi psiholoģiskās un garīgās veselības faktori (tostarp

¹⁵¹ EMCDDA. (2015). *Eiropas ziņojums par narkotikām. Tendences un aktualitātes*. (11.lpp.). Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/974/TDAT15001LVN.pdf>

¹⁵² Turpat, 12. lpp

¹⁵³ Iversen L. L., (2000). *The Science of Marijuana*. London: Oxford University Press, 154. p.

¹⁵⁴ Turpat,

zems pašnovērtējums, slikta paškontrolē un nesavaldība), kā arī sociāli ekonomiskie faktori (tostarp zems sociāli ekonomiskais statuss un slikta finanšu situācija).¹⁵⁵

Pētījumi ir atklājuši, ka cilvēkiem ar garīgās veselības traucējumiem, jo īpaši šizofrēniju, ir lielāks risks uzsākt intensīvu kaņepju lietošanu. Un ir skaidri pierādījumi, ka kaņepju lietošana var nelabvēlīgi ietekmēt tos, kam ir nosliece uz garīgās veselības problēmām. Narkotiku apkarošanas dienestos ir ierasts redzēt pusaudžus, kam ir problēmas ar kaņepju lietošanu un kuriem ir garīgās veselības problēmas.¹⁵⁶

2004.gada EMCDDA aptuvenie dati liecina, ka to pieaugušo īpatsvars, kuri kaņepes lieto intensīvi, varētu būt no 0,5 % līdz 2 %, un šādu jauniešu īpatsvars varētu būt no 1 % līdz 3 %.¹⁵⁷ Deviņpadsmit valstīs, par kurām ir pieejami dati, primāro kaņepju lietotāju, kas uzsāk ārstēšanos, skaits un proporcija laikā no 2002. līdz 2007. gadam ir pieaugusi no 19 000 līdz 34 000 (no 25 % līdz 31 %).¹⁵⁸ 2008. gadā kaņepes bija primārā narkotika, aptuveni 21 % ārstēšanas gadījumu (apmēram 85 000 pacientu), par ko ziņoja 27 valstis, tādēļ tā bija otra visbiežāk pieminētā narkotika pēc heroīna.¹⁵⁹ Pēc ESPAD 2011.gada ziņojuma datiem, gandrīz trešdaļa (29 %) valstu skolēnu uzskata, ka kaņepes ir (samērā vai ļoti) viegli pieejamas.¹⁶⁰

Eiropas Savienības dati par attieksmi pret kaņepēm liecina, ka sabiedrības viedoklis par šo narkotiku joprojām ir izteikti pretējs. Tas veicina aktīvas sabiedrības debates, kuras nesēn pastiprinājās starptautisku aktualitāšu dēļ saistībā ar kaņepju pieejamību un lietošanas

¹⁵⁵ Coffey, C., Carlin, J. B., Lynskey, M., Li, N. and Patton, G. (2003). *Adolescent precursors of cannabis dependence: findings from the Victorian Adolescent Health Cohort Study*. British Journal of Psychiatry, 330.–336. p.

¹⁵⁶ Schroder R., Sellman D., Frampton C. un Deering D. (2008). *Profile of young people attending alcohol and other drug treatment services in Aotearoa*. New Zealand: clinical file search. Australian and New Zealand Journal of Psychiatry. 963.–968. p.

¹⁵⁷ EMCDDA. (2004). *Cannabis problems in context – understanding the increase in European treatment demands*. (91.-92.lpp.) Izgūts no http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/307/sel2004_lv_69845.pdf

¹⁵⁸ EMCDDA. (2009). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. (46.lpp.) Izgūts no http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/970/EMCDDA_AR2009_LV.pdf

¹⁵⁹ EMCDDA. (2010). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. (48.lpp) Izgūts no http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/926/EMCDDA_AR2010_LV_313894.pdf

¹⁶⁰ ESPAD. (2011). *Kopsavilkums. Atkarību izraisošu vielu lietošana skolēdu vidū 36 Eiropas valstīs*. (9.lpp.) Izgūts no http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/927/TD3012613LVC_399961.PDF

kontroli, proti, tāpēc, ka daļā Amerikas Savienoto Valstu un Latīņamerikā tika grozīts regulējums.¹⁶¹

Eiropas valstīs sākotnējās reakcijas uz jaunu psihoaktīvo vielu parādīšanos galvenokārt ir bijušas ar reglamentējošu raksturu, orientētas uz šo vielu piegādes novēršanu, izmantojot likumdošanas instrumentus. Tomēr arvien vairāk uzmanības tiek pievērsts mērķtiecīgas izglītības veidošanai un profilakses pasākumiem, kā arī speciālistu apmācības un informētības palielināšanas pasākumiem. Papildus tam pakalpojumu sniedzēji, kas strādā nakts dzīves un izklaides vietās, cenšas integrēt reakciju uz jaunām vielām jau iedibinātajās metodēs. Arī internets kļūst arvien nozīmīgāks kā platforma informācijas un konsultāciju sniegšanai. Viens risinājums ir izmantot “tiešsaistes palīdzības” intervences, lai sasniegtu jaunas mērķa grupas. Kā piemērus var minēt narkotiku lietotāju vadītas iniciatīvas, piemēram, forumus un tīmekļa žurnālus (blogus), kas lietotājam sniedz informāciju par aizsardzību un padomus. Dažos gadījumos šie intervences pasākumi ir bijuši saistīti ar narkotiku testēšanas un zāļu pārbaudes pakalpojumiem, pēc tam tiešsaistē izplatot ziņojumu par rezultātiem un kaitējuma samazināšanu.¹⁶²

Politikas galvenais mērķis ir narkotiku lietošanas un ar narkotikām saistīto problēmu jauniešu vidū profilakse, un tā ir arī viens no pīlāriem Eiropas narkotiku apkarošanas stratēģijā 2013.–2020. gadam. Narkotiku lietošanas profilakse ietver dažādas metodes. Vides un universālā stratēģija ir paredzēta visām grupām, selektīva profilakse ir orientēta uz neaizsargātām grupām, kas var būt vairāk pakļautas ar narkotiku lietošanu saistītu problēmu riskam, bet indicētā profilakse koncentrējas uz apdraudētajām personām. Dažām profilakses metodēm, ko var ieviest skolas vidē, ir spēcīga pierādījumu bāze. Attiecībā uz profilakses īstenošanu specifiskām neaizsargātām grupām, ziņots, ka vispieejamākās metodes ir tās, kas orientētas uz ģimenēm ar narkomānijas problēmām, intervences īstenošanu attiecībā uz skolēniem ar sociālām un mācību problēmām, kā arī nepilngadīgiem likumpārkāpējiem. Šīs programmas novērtējums liecina par atkārtotu likumpārkāpumu rādītāju samazināšanos.¹⁶³

Eiropas pētījumi novērtē daudzpusējās ģimenes terapijas (INCANT) efektivitāti, motivācijas veicināšanu, kognitīvās uzvedības terapiju un psihosociālo problēmu risināšanu

¹⁶¹ EMCDDA. (2015). *Eiropas ziņojums par narkotikām. Tendences un aktualitātes*. (13. lpp.). Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/974/TDAT15001LVN.pdf>

¹⁶² Turpat, 63.lpp

¹⁶³ Turpat, 64.lpp

(CANDIS), kā arī ārstēšanu internetā.¹⁶⁴ 2010.gadā, Nīderlandē, tiek novērtēti jauni ģimenes motivēšanas ieviešanas pasākumi kaņepju lietotājiem, kuriem nesēn sākusies šizofrēnija. Šīs ieviešanas mērķis ir mazināt kaņepju lietošanu, paplašinot medikamentu atbilstību un uzlabojot vecāku un bērnu attiecības šajā grupā. Pirmie rezultāti, kas iegūti pēc trim mēnešiem, apliecināja kaņepju lietošanas būtisku samazināšanos, salīdzinot ar parasto psiholoģisko izglītību.¹⁶⁵

EMCDDA kopīgi ar valstu ekspertiem ir izstrādājis vispārēju pamatjautājumu kopumu (Eiropas modeļaptauju jeb EMQ), ko izmanto pieaugušo iedzīvotāju apsekojumos. Tas ir ieviests lielākajā daļā ES dalībvalstu. Tomēr valstis vēl arvien izmanto atšķirīgu datu vākšanas metodiku un atsauces gadus, un nelielas atšķirības, jo īpaši starp valstīm, būtu jāvērtē piesardzīgi. Tā kā apsekojumi izmaksā dārgi, nav daudz valstu, kas vāc informāciju katru gadu, kaut gan daudzas vāc informāciju ik pēc diviem līdz četriem gadiem.¹⁶⁶

Vācijas eksperti pārskatīja literatūru un šajā jomā jau padarīto darbu un noteica četras kaņepju vērtēšanas skalas, kuras ir izmēģinātas iedzīvotāju paraugos Eiropā. Tās ir atkarības smaguma skala (SDS), marihuānas problemātiska lietošana (PUM), kaņepju ļaunprātīgas izmantošanas skrīninga tests (CAST) un slimību, kas saistītas ar kaņepju lietošanu, identificēšanas tests (CUDIT). Šajās skalās ir iekļauti četri līdz desmit jautājumi un to psihometriskās īpašības (piemēram, to spēja konsekventi un saskaņā ar vēlamu kaņepju atkarības vai problēmu koncepciju atšķirt gadījumus no tiem, kas tādi nav) lielākajā daļā gadījumu ir uzskatāmas par ļoti labām. Tomēr šajā jomā joprojām ir dažas grūtības tādēļ, ka trūkst vienprātības attiecībā uz to, kura sastāvdaļa (piemēram, atkarība, ļaunprātīga izmantošana, ar lietošanu saistītas problēmas) vai sastāvdaļu kopums ir jāanalizē, lai novērtētu kaņepju lietošanas problemātiskās formas.¹⁶⁷

Secinājumi

EMCDDA pētījumu un dokumentāciju apskats laika periodā no 2004.g. līdz 2015.g., sniedz ieskatu, kādā veidā attīstās narkotisko vielu izpēte, problēmas ar kurām saskaras un to

¹⁶⁴ EMCDDA. (2010). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. (52. lpp). Izgūts no http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/926/EMCDDA_AR2010_LV_313894.pdf

¹⁶⁵ Turpat, 50.lpp

¹⁶⁶ EMCDDA. (2009). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. (40. lpp). Izgūts no http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/970/EMCDDA_AR2009_LV.pdf

¹⁶⁷ Piontek D., Kraus L. un Klempova D. (2008). *Short scales to assess cannabis-related problems: a review of psychometric properties. Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*. Izgūts no <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2636780/>

apkarošanas pasākumu tendences. Pirmo marihuānas pastāvošās situācijas un tendences kopsavilkums radīja mērķtiecīgu Eiropas Savienības dalībvalstu pozīciju par sabiedrības veselības aizsardzību ar apkarot marihuānas lietošanu apkaršanu Eiropā. Laika gaitā, tika izprastas sabiedrības sociālās problēmas tādi kā marihuānas lietošanas aizsākumi. Šie pētījumi arī radīja virkni neparedzētu aizspriedumu un problemātiku precīzu datu apkopošanai un analīzei, piem., vienprātības trūkums vienotā ES sistēmā, dārga datu apsekojumu un to vākšanas dažādība dalībvalstīs. EMCDDA 2010.gada ziņojumā jau pārejot no kvantitatīvās analīzes parādās arī sabiedrības kvalitatīvās analīzes tendences, proti, lietošanas un atkarības iemesli tiek analizēti ne tikai no tirdzniecības un noziegumu līmeņa, bet arī no sabiedrības emocionāliem un izglītības faktoriem. Respektīvi parādās, pētījumi un apkopotie pētnieku dati par indivīdu atkarības iemesliem, to lietošanas sākšanas paradumiem, kā arī to likumsakarību meklējumi. Pēdējo gadu ASV tendences par marihuānas regulējumu un uzskatu maiņu attiecībā pret marihuānas lietošanas paradumiem sūta jaunu vilni uz Eiropu. No 2014.gada Eiropā notiek spraigas debates sakarā ar marihuānas tirdzniecības, lietošanas un uzglabāšanas regulējumu iespējamiem grozījumiem, tādējādi notiek sabiedrības sacelšanās pret pastāvošo kārtību un tieksme mainīt to pēc saviem ieskatiem, ņemot par paraugu citas valstis un tajās pastāvošo regulējumu. Ņemot vērā nelegālo narkotisko vielu (lielākajos gadījumos, - marihuānas) ārstēšanās izmaksu palielināšanos, tendences atspoguļo arī vielas izplatības palielināšanos, to pieejamību, kā arī ilgtermiņa negatīvās sekas (nepieciešamā ārstēšanās). ES meklējot zelta vidusceļu narkotisko vielu apkarošanas seku mazināšanai, cenšas sasniegt jauniešu grupu ejot līdzi ar tehnoloģiju attīstībai, popularizējot informatīvus ziņojumus, palīdzību un narkotisko vielu seku atspoguļošanu interneta vietnēs un, sniedzot palīdzību tiešsaistē. Analizējot pastāvošo situāciju, var redzēt divus pretpolus: ES ar narkotisko vielu apkarošanas politiku un pretpasākumiem, no otras puses,- sabiedrība ar vēlmi paplašināt šo vielu pieejamību demokrātiskos apstākļos. Respektīvi notiek cīņa starp likumu un darbību un nav nojausmas kas gūs uzvaru. Neskatoties uz to, darba mērķis ir izprast, kas ir šīs sabiedrības darbības aizsākuma izraisošais faktors un aicinājums. Vai šo darbību var pielīdzināt masu kustībai, sabiedrības reakcijai vai kopējai uzskatu maiņas tendencei. Turpmāk, darba ietvaros, tiks pielīdzināta Marihuānas iniciatīvas ES izskatīšana sociālās kustības rāmjos, parādībās un analīzē, lai meklētu kopīgās un/vai atšķirīgās pazīmes, izkristalizējot iniciatīvas tendenci.

3. MARIHUĀNAS DEKRIMINALIZĀCIJAS EIROPAS SAVIENĪBAS PILSONU INICIATĪVA KĀ SOCIĀLĀ KUSTĪBA

3.1. Eiropas Pilsoņu Iniciatīva

Eiropas pilsoņu iniciatīva *Weed like to talk* tika iesniegta Eiropas komisijā 20.11.2013., ar mērķi pieņemt kopēju politiku attiecībā uz marihuānas kontroli un regulēšanu par tās ražošanu, izmantošanu un tirdzniecību, nodrošinot tādā veidā vienlīdzību likuma priekšā un visu ES iedzīvotāju ne diskrimināciju, aizsargāt patērētājus un uzraudzīt veselības drošību. Konstatējot, EPI oficiālajā mājaslapā iniciatīvas pārstāvjus, salīdzināšanas analīzei trūkstošo datu un informācijas dēļ, tika atrasti visi dalībnieki, izmantojot *facebook* profila palīdzību, ar mērķi izveidot komunikāciju un padalīties EPI attīstības un izveides pieredzē. Pilsoņu komitejas pārstāvis Pierre Balas (Francija), vietnieks Bendix Fesefeldt (Vācija) un citi locekļi Delia Toja de la Muela (Spānija), Pieter David Verdam (Nīderlande), Gaelle van Berwaer (Beļģija), Miriam Tardell (Zviedrija), Marta Lorimer (Itālija).¹⁶⁸ No septiņiem pārstāvjiem uz komunikāciju izgāja tikai divi. Viens no tiem bija Marta Lorimer (Itālija), paziņojot par savu līdzdalības neesamību un, ka piedalīšanās iniciatīvā bija tikai formāla. Šāda veida atbilde rada aizdomas un šaubas par iniciatīvas profesionalitāti un mērķtiecību. Savukārt iniciatīvas komitejas pārstāvis Pierre Balas (Francija) sniedza detalizētāku informāciju par EPI marihuānas dekriminalizācijas stratēģiju.

Izrādās, ka EPI *Weed like to talk* ir Parīzes Universitātes, Eiropas ārlietu zinātnes (European Affairs), Eiropas Pilsoņu Iniciatīvas kursa ietvaros praktiskā simulācija, kas pārtapa par P. Balasa maģistra darbu par Eiropas Pilsoņu Iniciatīvas darbību, izveidi un praktisko gaitu. Studiju procesā bija nepieciešams izveidot iniciatīvu, par kuru studenti paši vēlējās cīnīties Eiropas parlamentā. Tikai četrām iniciatīvām izdevās sasniegt pirmos EPI procedūras soļus un, tikai divām iniciatīvām, izdevās tikt tālāk līdz parakstu vākšanai, *Weed like to talk* bija viena no viņām (skat. 3.1. att.).

¹⁶⁸ <http://weedliketotalk.wix.com/wltd>

3.1. att. ECI *Weed like to talk* logo¹⁶⁹

ECI *Weed like to talk* pārstāvis P. Balas jau ir pieredzējis publisku kampaņu par labu marihuānas legalizācijai Kolorādo Universitātē, Boulder (ASV) 2011.-2012.gadā. Šis temats pēc P. Balas šķita nozīmīgs sakarā ar iespējām praktiski novērot un izstrādāt izmaiņas tiesību aktos par marihuānu gan ES, gan globālā attīstībā. Proti, otrreizēja iespēju saskarties ar šo tematu P. Balas izrādīja interesi arī studējot Parīzes Universitātē, kur ES EPI kursa ietvaros tika piešķirta šāda iespēja.

Komandas biedri tika izvēlēti saskaņā ar iespēju pārstāvēt iniciatīvu starptautiski. Komisija izskatīja dokumentus, kas apliecināja pilnu komandas dalībnieku dzīvojamās adreses, tautību, dzimšanas datumus u.c. datus, lai pārliecinātos, par septiņu dažādu tautību pilsoņiem, kas dzīvo dažādās septiņās valstīs. Sešus dažādas nacionalitātes studentus ieinteresēt dalībai iniciatīvā *Weed like to talk*, izrādījās apgrūtināti, neskatoties uz Parīzes studentu dažādo nacionalitāti. Pirmkārt, izvēlētā temata dēļ, daudzi jutās neērti saskaroties ar marihuānas tēmu, kas varētu traucēt viņu turpmākās karjeras attīstībai, slihta iespaida dēļ. Citi savukārt, uzskatīja, ka šis projekts nekad nerasniegs Komisijas apstiprinājumu. Otrkārt, EPI popularitātes trūkums,- dalībniekiem ir jāizskaidro EPI stratēģiju un taktiku, pirms iepazīstina ar pašu projektu.

Pirms EPI *Weed like to talk* iesniegšanas bija nepieciešams pārliecināties par Konsolidācijas līguma darbību Eiropas Savienībā un iniciatīvas atbilstību. Konsolidācijas līguma izpētes gaitā tika meklēti un apkopoti P. Balas marihuānas dekriminalizācijas prettiesiskās rīcības atbilstību.¹⁷⁰ Tika izskatīti līgumi par ES darbību un iekļauti arī veselības

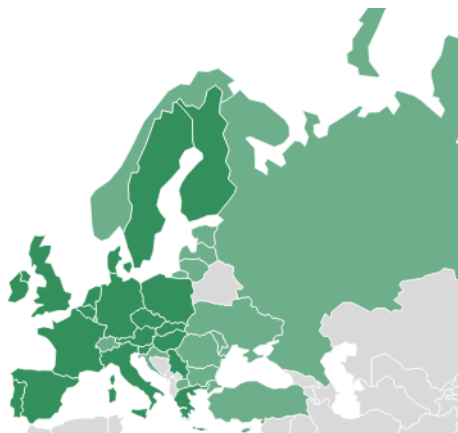
¹⁶⁹ Balas, P. (2014). *Weed Like to Talk – An ECI from the Practical Side*. (Maģistra darbs). Paris: University of Paris, faculty of European Affairs

¹⁷⁰ Consolidated versions of the treaty on European Union. (2012). Consolidated version of the treaty on the functioning of the European Union preamble. Izgūts no <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

aizsardzības jomas panti.¹⁷¹ ES strikti nepārvalda un nenosaka visas veselības jomas aizsardzības principus. Pārsvarā tiek traktēts ar “Savienība papildina.. Savienība veicina..” Galvenokārt radot valsts prerogatīvu,¹⁷² kas savukārt neaizliedz marihuānas regulējuma izmaiņas. P. Balas, radīja priekšstatu par iespēju izveidot tāda veida EPI lūgumu, kas nāktu par labu marihuānas dekriminalizācijai. Patērētāju aizsardzība ir visbūtiskākais marihuānas dekriminalizācijas EPI izstrādes procesa jautājums. Tā kā, marihuānas patēriņš vairumā dalībvalstu ir nelikumīgs un sanitārās kontroles dēļ, patērētāji nevar zināt ko viņi lieto.¹⁷³

Iniciatīva nespēja savākt nepieciešamo atbalsta skaitu gada laikā un 20.11.2014. tika slēgta un arhivēta Eiropas pilsoņu iniciatīvas oficiālā reģistra arhīvā. Iniciatīvas mājaslapā¹⁷⁴ ir izvietota pamatinformācija par iniciatīvas mērķiem un dalībniekiem, kā arī tiek atjaunota aktuālā informācija par marihuānu, statistiku un regulām.

Apkopojot datus, nāca klajā arī citas marihuānas dekriminalizācijas atbalstītāju mājaslapas. Piemēram, *Sensi Seeds*,¹⁷⁵ atspoguļo plašāku ar marihuānu saistītu saturu. Pie tam, mājaslapā ir iespējams iegādāties preces ar uzņēmuma logotipu kā arī marihuānas dažādas selekciju sēklas. Piegāde tiek veikta vairākās Eiropas Savienības valstīs (sk. 3.1 att.).

3.1. att. Marihuānas sēklu piegāde caur *Sensi Seeds*¹⁷⁶

¹⁷¹ Consolidated versions of the treaty on European Union. (2012). Consolidated version of the treaty on the functioning of the European Union preamble. Izgūts no <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

¹⁷² Izņēmumu tiesība, priekšrocība valsts orgānam vai amatpersonai. Izgūts no <http://www.vardnica.lv/svesvardu-vardnica/p/prerogativa>

¹⁷³ Consolidated versions of the treaty on European Union. (2012). Consolidated version of the treaty on the functioning of the European Union preamble. Article 167. Izgūts no <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

¹⁷⁴ http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/obsolete/conditions_not_fulfilled

¹⁷⁵ <https://sensiseeds.com/en/blog/calling-europeans-sign-weed-like-talk-petition/>

¹⁷⁶ <https://sensiseeds.com/faq/country.asp>

Sēklas ir iespējams piegādāt tajās valstīs, kuras atzīmētas tumši zaļā, gaiši zaļā – ir pieejama daļēja produkcijas piegāde (kas noprotams ir uzņēmuma preces nevis sēklas), pelēkajā krāsā valstīm nav iespējams saņemt nekāda veida sūtījumus no *Sensi Seeds*. *Sensi Seeds* izplatītāji ir Nīderlande. Lielbritānijā pastāv līdzīgas izcelsmes mājaslapa, kura arī atbalsta EPI par marihuānas dekriminalizāciju. NORML UK – kuras sauklis ir “*Working to reform cannabis laws*”¹⁷⁷ (par marihuānas likuma reformām). Bezpeļņas organizācija strādā ar pētījumiem par dažādu marihuānas veidu ieguvumiem un to izmantošanas priekšrocībām.

3.2. Marihuānas dekriminalizācijas iniciatīva sociālās kustības perspektīvā

Marihuānas dekriminalizācijas iniciatīva tiek analizēta izmantojot gadījuma metodi. Gadījuma analīze socioloģijā ir salīdzinoši jauna pētījuma metode, kura vairāk tika pielietota Lielbritānijā nekā Ziemeļamerikā. Šī pētniecības stratēģija ļauj veikt dalībnieku novērošanu, padziļināti veikt interviju, izmeklēt praktiski aktivitātes kā rezultātā pētnieks iegūst empīriski zināšanas par situācijas sociālo vidi. Gadījuma analīze nav tikai aprakstošs raksturs, tas iekļauj padziļinātu skatījumu gadījuma mikro-līmenī un, tam nevajadzētu ignorēt arī salīdzinošo analīzi.¹⁷⁸ Tā ir pētniecības stratēģija, kas vērsta uz pastāvošās dinamikas atsevišķo iestatījumu sapratni. Analīzi ir piemērojuši tādi autori kā P. Selznicks¹⁷⁹, G. Allisons¹⁸⁰ un A. Pettingrews¹⁸¹. Gadījuma analīze var ietvert vienu vai vairāku gadījumu pētījumus, kā arī vairāku līmeņu analīzes, kā arī apvienot datu vākšanas metodes, piem., intervijas, anketas, novērojumus. Pierādījumi var būt gan kvalitatīvi, gan kvantitatīvi. Šo metodi var izmantot, lai nodrošināt aprakstu, veikt teorijas testu, kā arī, lai izveidot jaunu teoriju. Datu atlasei ir ļoti svarīga nozīme, lai izveidotu teoriju no gadījuma izpētes. Datu analīze – datu apjoms (pētījuma problēma var būt beztermiņa), pētnieks analīzes procesā var tikt galā ar milzīgo datu apjomu, veidojot ieskatu vairākos gadījumos. Viena no taktikām ir izvēlēties gadījumu pāri un uzskaitīt to līdzības un atšķirības. Analīzes galvenā ideja ir tāda, ka pētnieks pastāvīgi salīdzina teoriju un datus ar mērķi veidot empīriski pamatotu teoriju. Hipotēze ir divdaļīgs process, kas iesaista definīciju un pierādījumu izveidi. Tas notiek, veidojot pastāvīgu salīdzinājumu starp datiem un konstruē uzkrātos pierādījumus, sapludinot

¹⁷⁷ <http://norml-uk.org/>

¹⁷⁸ Crossley, M., Vulliamy, G. (1984). *Case-Study Research Methods and Comparative Education*. Izgūts no http://www.jstor.org/stable/3098564?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents

¹⁷⁹ Selznick, P. (1949). *TVA and the grass roots*. Berkeley, CA: University of California Press.

¹⁸⁰ Allison, G. (1971). *Essence of decision*. Boston: Little, Brown.

¹⁸¹ Pettigrew, A. (1973). *The politics of organizational decision making*. London: Tavistock.

avotus par labu vienai definīcijai. Izstrādātā teorija no gadījumu izpētes noteikti ietver sevī novitāti un empīrisku derīgumu jauniem pētījumiem.¹⁸²

EPI analīze tiek strukturēta pēc pieejamās informācijas par EPI *Weed like to talk* salīdzinājumā ar teorijā apskatīto sociālo kustību cēloņiem un raksturlielumiem. Sociālo kustību mērķis, kustības aktivitāšu vai epizožu biežums (atkārtojamība), darbības teritorija, izmantojamās darbības (aktivitātes), komunikācijas līdzekļi un kustības popularizēšanas līdzekļi, kustības līderis un tā biedri/ atbalstītāji, kustību rašanās iemesls un tā izraisošie faktori, labvēlīgie priekšnoteikumi. Nobeigumā, EPI tiks pielīdzināta arī sociālo kustību stadijām, lai izprast iniciatīvas darbības ciklu. EPI *Weed like to talk* analīzes identifikācija:

Pētījuma problēma: Marihuānas dekriminalizācijas Eiropas Pilsoņu Iniciatīva Eiropas Savienībā kā sociālās kustības parādība 21. gadsimtā.

Izmantotie un analizētie avoti: sociālo kustību teorijas, Eiropas Savienības narkomānijas uzraudzības ziņojumi un pētījumi, Eiropas Pilsoņu Iniciatīvas – marihuānas dekriminalizācija – komitejas pārstāvja maģistra darba ziņojums.

Rezultāta mērķis (hipotēze): Marihuānas dekriminalizācijas iniciatīva Eiropas Savienībā ir jaunās sociālās kustības parādība.

Dalībnieku skaits: iniciatīvas septiņi pārstāvji.

Mērķis, prognozējamā izmaiņu kvalitāte: veicināt izmaiņas sociālajā dzīvē. Tomēr šeit, ir arī apakšmērķis – izveidot EPI un iziet cauri tās stadijām, izzinot to kā simulāciju.

Pastāvēšanas laiks: viens gads.

Darbības stratēģija: par kultūras vienlīdzību.

Pēc Funkcionālās sociālās kustību analīzes EPI *Weed like to talk* neeksistēja kopējas vērtību, normu un principu sistēmas, vienotas ideoloģijas vai pasaules uzskata, nav konkrētas stratēģijas vai taktikas. Nav identificēti līdzekļi un tikai daļēji ir identificētas metodes (komunikācija caur tīmekļa vietni). Nav fokusētas vadības ideju bāzes, teorijas un darbības. Netika piesaistītas nozares organizācijas kustības stratēģisko un taktisko mērķu realizācijai.¹⁸³

Pēc Organizatoriskās sociālās kustību analīzes netiek identificēti kustības intelektuāļu, aģitatoru, aktīvistu, praktiķu, nav biedru iedalījuma. Ir atbalstītāji, tā kā tika apkopotī paraksti gan mājaslapā, gan sociālos medijos.

Turpmāk, tiek analizēta EPI *Weed like to talk* darbība pēc sociālo kustību perspektīvas ar mērķi rast līdzības un atšķirības.

¹⁸² Eisenhardt, K. M. (1989). *Building Theories from Case Study Research*. Izgūts no http://www.jstor.org/stable/258557?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents

¹⁸³ Vai arī dati nav pieejami

1. Gan sociālās kustības, gan iniciatīvas mērķis ir demokrātija un vienlīdzība.

Apkopojot sociālo kustību teorijas, dažādu autoru, teorētiķu un sociologu analīzi, visu kustību pamatā ir demokrātijas un vienlīdzības veicināšana un, savu tiesību un iespēju aizstāvība. Šeit, sabiedrības panākumi ir būt uzklausītam, apvienojoties kolektīvā un radot konfliktu ar valsts aparātu. EPI *Weed like to talk* rada konfliktu gan starp iniciatīvas atbalstītājiem un valdību, gan veidojot opozīcijas atbalstītājus. Ideoloģiju uztur atbalstītāju ticība mainīt pastāvošo situāciju jeb šeit, dekriminalizēt marihuānu, kas no teorētiskās bāzes atspoguļo kolektīvās uzvedības pazīmes (*feasibility*) – izskaidrojot uztveri, jūtas, papildinot uzskatu un emociju saistību. Šeit, darbību var panākt tikai pateicoties kolektīvai darbībai (nepieciešamo atbalsta parakstu skaita sasniegšana). Kas rezultātā tiks veicinātas strukturālas pārmaiņas. Sociālo kustību mērķis ir veikt ilgstošas sociālās izmaiņas, mainīt pastāvošo kārtību un ieskicēt alternatīvo sistēmu. ECI marihuānas dekriminalizācijā ir skaidrs definējams mērķis, tomēr trūkst skaidras stratēģijas, vērtību identificēšanas un kopēju interešu un aktivitāšu veidošanās.

2. Teritorija

Sociālās kustības uztur masveida ideoloģiju, kas atbilst arī marihuānas dekriminalizācijas procesam. Respektīvi, process aizskar ne vienu valsti, bet gan visas ES 28 dalībvalstis ar 28 nācijām un tautām. Globāli runājot, marihuānas dekriminalizācijas jautājums ir aktuāls arī ārpus ES robežām, Izraēlā, ASV u.c. Pēc E. Djurkgeims, fiziskais savienojums kā sociālai kustībai šeit, ir ierobežotā teritorijā (ES), kas sasniedz morālo blīvumu sabiedrībā.

3. Līdzekļi, komunikācija un plašsaziņa, popularizēšana

EPI *Weed like to talk* kolektīvs izmantoja masu informācijas līdzekļus (internetu, tīmekļa vietnes, sociālos portālus (facebook, twitter)), presi un politikas iestādes iniciatīvas popularizēšanai. Koncentrējoties uz sociālo normu jautājumiem jeb pieejamo aktuālo informāciju par marihuānas dekriminalizāciju ārpus ES un to pasākumiem, kā arī zinātnieku atklājumiem un pierādījumiem par marihuānas labvēlību veselības nozarē.

Parakstu vākšana tika veicināta interneta vidē. P. Balas atzīstas par nepietiekamiem resursiem komandas pārvaldībā, tādiem kā finansiālo līdzekļu trūkums, loģistikas un laiks trūkums. Parakstīt iniciatīvu bija iespējams tīmekļa vietnē: <https://ec.europa.eu/citizens-initiative/REQ-ECI-2013-000023/public/> (nav pieejama, sk. 3.2. att.).¹⁸⁴

¹⁸⁴ Balas, P. (2014). *Weed Like to Talk – An ECI from the Practical Side* (Maģistra darbs). Paris: University of Paris, faculty of European Affairs

Weed like to talk
Online Collection System

Please select language
English (en)

Home View conformity certificate Statements of support collected online View privacy statement

Proposed European Citizens' Initiative:
Weed like to talk

Click here to support this Initiative
[Support](#)

Subject matter:
A European solution to a European issue : legalizing cannabis. The ECI Weed like to talk aims at making the EU adopt a common policy on the control and regulation of cannabis production, use and sale.

Main objectives:
There is currently a heterogeneous legal map as regards cannabis policies in the EU. The question of coherence and discrimination is worth asking. A common policy on the control and regulation of cannabis production, use and sale would: (a) ensure equality before the law and non-discrimination of all EU citizens; (b) protect consumers and monitor health security; (c) end cannabis trafficking. Let's leap toward the legalization of cannabis and the harmonization of national legislations across the EU.

Information on this proposed initiative is available in the following languages:
[English](#)

European Commission registration number:
ECI(2013)000008

Date of registration:
20/11/2013

Web address of this proposed citizens' initiative in the European Commission's register:
<http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/ongoing/details/2013/000008/en>

Names of registered contact persons:
FESEFELDT Bendix, BALAS Pierre

E-mail addresses of registered contact persons:
bendix.fesefeldt@sciencespo.fr, pierre.balas@sciencespo.fr

Names of the other registered organisations:
TOJA DE LA MUELA Daria, VERDAM Pieter David, VAN BERWAER Gaelle, TARDIELL Miriam, LORIMER Marta

Website of this proposed citizens' initiative (if any):
<http://weedliketotalk.wix.com/wlts>

To support a European Citizens' Initiative, you must be an EU citizen (national of an EU member state) and be old enough to vote in European Parliament elections (18 except Austria where the voting age is 16).
For more information on the rules and conditions for the European Citizens' Initiative: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative>

Click here to support this Initiative
[Support](#)

Online Collection System 1.9.0 Amz: 03/03/2014

3.2. att. EPI *Weed like to talk* mājas lapa, piemērs¹⁸⁵

P. Balas savā maģistra darbā apraksta EPI parakstīšanas iespējas un kārtību, uzskatot, ka šī procedūra nav lietotājam draudzīga un skaidra. Lai veiktu savu parakstu ir jāiziet cauri trīs dažādām lapām, aizpildot personīgo informāciju, dzīves vietu, nepieciešams laiks, lai izlasīt EPI mērķus un pašu ziņojumu. Šāda veida parakstīšana aizņem ap piecām minūtēm. P. Balas salīdzina šo vietni ar vispasaules lielāko lūgumparaksta platforma [change.org](https://www.change.org/)¹⁸⁶, kurā šī procedūra aizņem tikai trīs minūtes (skat. 3.3. att.).

¹⁸⁵ Balas, P. (2014). *Weed Like to Talk – An ECI from the Practical Side* (Maģistra darbs). Paris: University of Paris, faculty of European Affairs

¹⁸⁶ <https://www.change.org/>

Petitioning Michael Gove ▾

Reconsider the changes to English Literature GCSE

 Petition by
Mary Stevens
Oxford, United Kingdom

Education Secretary Michael Gove is planning to make significant changes to English lessons. Gove's syllabus changes mean that classic US books will be removed from the GCSE syllabus and the focus will be on pre 20th century writers from England.

Do we teach literature written in English or the literature of England? Of *Mice and Men*, *To Kill a Mockingbird*...these books are commonly chosen by teachers because they are brilliantly written and contain themes which help all our students empathise; no matter what their ability and background.

I teach English in a comprehensive school and the key part of my job is enabling students to relate to texts in order to appreciate and learn from them. Even with the best teaching, you won't find many 15 year olds who will easily connect with Dickens and Shakespeare...most are alienated by the culture, the characters and the language.

Michael Gove says he hasn't "banned" any books. But by telling teachers we have to teach Romantic Poets, a 19th century novel, a Shakespeare play and a British text, he is narrowing the curriculum and taking choice away from teachers. With all the other demands on us, it will be hard for any teacher to teach more than these set texts and we simply don't believe these choices are the right ones for all students. We love literature and want to share that love. This syllabus risks building resentment and dislike of our literary heritage.

Please support this petition to let teachers choose from a wider range of texts or, if he persists in this strategy, make Gove visit real schools and try and teach his syllabus to our classes.

This is a syllabus which privileges the elite and deprives the disadvantaged.

Sign this petition
with 64,634 supporters

10,366 NEEDED

First Name

Last Name

Email

Street Address

City

United Kingdom ▾ [Inside U.S.?](#)

Post Code

Why is this important to you?
(Optional)

Sign >

Display my signature on Change.org

By signing, you accept Change.org's [terms of service](#) and [privacy policy](#).

Recent signatures

Jamie Sill KENDAL, GB 8m

Vicki Stracey CAMELFORD, GB 9m

Richard Monamara MANCHESTER, G22m

3.3. att. Change.org lūgumparakstu vākšanas platforma, piemērs¹⁸⁷

Change.org platforma balstās uz petīcijas izskaidrošanas un paraksta sniegšanas sistēmu vienā un tajā pašā lapā, kā arī atbalstītāja mazākas personīgās informācijas ievadišanas. Digitālās vides atšķirības ir viena no svarīgajām prioritātēm, ko EPI *Weed like to talk* uzskata par nepieciešamu, lai uzlabotu EPI parakstu vākšanas situāciju.

Papīra formāta parakstu vākšana netika iekļauta, pēc individuālo indivīdu lūguma, izņēmuma kārtā tāds pakalpojums tika organizēts, bet nebija pastāvīgi pieejams.

Komanda izveidoja arī *facebook* atbalsta lapu (<https://www.facebook.com/weedliketotalkEU>), kurā EPI savāca vairāk par 8 000 lietotāju "patika" skaitu. Šeit, komanda publiskoja preses rakstus par viņuprāt būtiskākajiem EPI argumentiem, arī amerikāņu rakstus par marihuānas dekriminalizāciju. Ziņoja par EPI progresu un notikumiem, savāko parakstu skaitu. *Facebook* idejas mērķis bija saglabāt EPI

¹⁸⁷ <https://www.change.org/>

darbību dzīvu, nosakot mērķi sasniegt 100 000 parakstus. Toties netika pievienoti atbalsta partneri vai organizācijas, kas atbalsta šo mērķi.

Twitter ziņu lasītājs ar pieeju @Weedliketotalk, sasniedz 445 tvītus (informācijas izplatīšanas iespēja) un 316 sekotājus (atbalstītāji, kas interesējas par iniciatīvas darbību) (pēc 2014.gada jūlija datiem).

Oficiālā iniciatīvas mājaslapa <http://weedliketotalk.wix.com/wlitt>. Mājaslapa saņēma kritiku par domēna neesamību un sliktu dizaina kvalitāti.¹⁸⁸

4. Taktika un stratēģija

EPI *Weed like to talk* taktika izmantoja trīs funkcijas: strukturēšanas funkcija (mājaslapu uzturēšana un popularizēšana, brīvprātīgo un atbalstītāju apvienošanai); sadarbības funkcija (caur *facebook* palīdzību, EPI atbalstītāji izplata informāciju); kartēšanas funkcija (*mapping*) (*facebook* tīmekļa vietnes izmantošana partneru sekošanai).¹⁸⁹

5. Līderis

Organizēti grupā, ar līderi priekšgalā. EPI *Weed like to talk* izveidotājs P. Balas nav īsti komandas līderis, bet gan simulācijas izveidotājs. Šajā gadījumā, iniciatīvas veiksmē varētu palielināties piemeklējot kustībai īstu līderi un atbalstītāju, kas veicinātu kustības attīstību.

6. Sociālo kustību izraisošie faktori: apkārtējā vide, dezorganizēta, neapmierināta sabiedrība. Sociālās kustības rašanās iemesls

Sociālās kustības rašanās kā reakcija uz pastāvošo kārtību (N. Smelzers) šeit, ir manāma sakarā ar Nīderlandē pieejamo marihuānas likuma grozījumu, marihuānas dekriminalizāciju ASV un marihuānas aizliegumu un soda kārtību ES.

Apkārtējās vides un kultūras izmaiņas jeb tendences veicina sociālās pārmaiņas un kļūst par to izraisošiem faktoriem. Marihuānas dekriminalizācija ASV, notiekošie procesi Kanādā, Izraēlā un Nīderlandē pierāda vielas pieejamību un lietošanu tirgū. Atvērtas ES robežas un citu tautu pārredzamība kā arī migrācijas iespējas paplašina sabiedrības redzesloku un uztur indivīdu attieksmes maiņas iespējamību. Tādējādi pati kultūra veicina indivīdu vērtību maiņu. EPI *Weed like to talk* izveidei bija nepieciešama komanda ar septiņu cilvēku līdzdalību no septiņām dažādām valstīm ar dažādu nacionalitāti. Šādi apvienojoties, komanda ir ne tikai dezorganizēta un margināla, bet arī plašākas sabiedrības aptvere un ar iespēju popularizēties masveidā. Neskatoties uz to, šeit, dalībnieki neizrādīja pietiekošu iniciatīvu un

¹⁸⁸ Balas, P. (2014). *Weed Like to Talk – An ECI from the Practical Side* (Maģistra darbs). Paris: University of Paris, faculty of European Affairs

¹⁸⁹ Turpat,

līdzdalību. Mēģinot atrast kopīgu sarunu ar visiem komandas dalībniekiem, atsaucās tikai EPI *Weed like to talk* pārstāvis P. Balas. Izkristalizējas secinājums par to, ka iniciatīva nebija īsti atbalstāma un neradīja kolektīvo kustību dēļ nepareizi atlasītiem dalībniekiem. Un, pat ja parakstu vākšanā atsaucās tiešām ieinteresēti biedri, kas ir neapmierināti ar pastāvošo kārtību – viņi netika iekļauti masveida pasākumos un aicināti uz kopīgam darbībām. Kā arī respektīvi pati EPI komandas pārstāvji nebija tā neapmierinātākā sabiedrības daļa ar pastāvošo marihuānas aizliegumu.

7. Sociālās kustības labvēlīgie priekšnoteikumi - iedzīvotāju migrācijas un kultūras tendences, mobilitātes ietekme un ģimenisko saišu zudums.

ES situācijā ar marihuānas dekriminalizācijas iniciatīvas attīstību kā cēloni, var manīt ES iedzīvotāju migrācijas ietekmi. Pateicoties masu medijiem un atvērtām robežām, sabiedrība spēj izziņāt citu valstu likumus un dzīves normas, kas rada neapmierinātību ar pašmāju pastāvošo kārtību. Pateicoties mobilitātei, – indivīdi jaunos dzīves apstākļos un pieņem jauno kultūru. Tiek mainīta indivīdu emocionālā apmierinātība. Šīs ģeogrāfiskās mobilitātes dēļ, rodas aizvien vairāk marginalitātes sabiedrībā – indivīdi ar divu tautu piederības sajūtu. Šie indivīdi, tāpat kā psiholoģisko un socioloģisko iemeslu dēļ, ir pakļauti narkotisko vielu lietojumam, respektīvi palielina marihuānas dekriminalizācijas atbalstītāju loku.

Kultūras tendences veicina uzvedības normu izmaiņas sabiedrības procesos, mainās sabiedrības raksturs, stils un dzīvesveids. Tendences attīstās pateicoties demokrātiskam valsts režīmam (mobilitātes iespaidā). Sabiedrība nav dezorganizēta uz doto brīdi (nav pazudusi, tā ir stabila ES), savukārt ir vērojama neliela sociālā neapmierinātība (sabiedrība izjūt neapmierinātību, kad redz kas ir viņu īpašumā un to, ko viņi varētu iegūt – Nīderlandē ir pieejama marihuāna bez likuma pārkāpumiem, bet Latvijā - nē) ar pastāvošiem dzīves apstākļiem un sociālo attiecību sistēmu. Toties EPI *Weed like to talk* nav veicinājusi neapmierinātās sabiedrības mijiedarbību un aģitējusi vai iedvesmojusi sabiedrībai pārliecību par kolektīvām darbībām un iespējām sasniegt iniciatīvas mērķus.

8. Trūkumi

Sociālās integrācijas dimensija kolektīvajā kustībā šeit, daudz neizpaudās. Pietrūkst kopējas domāšanas izveides, pasākumu un masveida debašu organizēšanas. EPI izveidotājs P. Balas arī komentēja iniciatīvas darbību un problēmas ar kurām saskārās, piem., finansiālā atbalsta trūkums, kas papildinājās ar laika un loģistikas trūkumu veicināt EPI. Demokrātiskā reforma (pēc M. Vēbera), veicina cilvēku uzskatu un viedokļa, interešu apvienošanās aktīvā darbībā, kas šeit zaudē spēku, jo laika, resursu un loģistikas trūkuma dēļ, liela daļa cilvēku

iespējams netika informēta par iniciatīvas iespējām un esamību, kā rezultātā arī nespēja apvienot kopējā darbībā. Iniciatīvas sākuma stadija atbilst sociālās kustības stadijai, tomēr ir vairākas nianšes, kas izzūd veiksmīgas kustības attīstībai, piem., kopēja atbalsta trūkums un tā neesamība, maza popularitāte, aktivitāšu neesamība, komandas laika trūkums veicināt un piesaistīt resursus no atbalstītājiem. Izskatīsim arī sociālo kustību stadijas marihuānas dekriminalizācijas iniciatīvas perspektīvā. Stadijas tiek numurētas precīzi atspoguļojot to secību no sociālo kustību teorētiskās bāzes. Tabulas kreisajā pusē īsi un kodolīgi minēti stadijas raksturlielumi un īpašības, notikumi, kas raksturīgi šajā procesā (izvērstam aprakstam skat. pirmo nodaļu, 1.6. apakšnodaļu “sociālās kustību stadijas”). Savukārt, tabulas labajā pusē, tiek atspoguļots EPI Weed like to talk raksturojums, kā arī salīdzinājums ar teorētisko bāzi pēc aktivitātēm, kuras tika veiktas vai arī neveiktas.

1. Uztraukuma stadija

Sociālās kustības raksturojums	EPI situācija
Izplatīta sociālās nevienlīdzības sajūta.	Kustība radās apvienojoties studentiem studiju simulācijā līdz ar to, nepievienojot īpašu vērtību kustības radīšanai.
Sociālas kustības mērķis veicināt izmaiņas pārvaldē.	Netika ieinteresēta kāda atbalsta organizācija (vai arī nav datu par to).
Kustības ideoloģijas rašanās.	Netika definēta precīza neapmierināta pret politisko rīcību, likuma pantu vai amatpersonu.
Neformāla saite starp kustības atbalstītājiem.	Darbības uzreiz tika organizētas veidot ECI, apvienojoties komandā (kuras sastāvā ir neaktīvi dalībnieki, kas padara kustību vāju).
Neapmierinātība ar politiķa darbību, pastāvošo sociālo kārtību..	Iztrūkst neformālā saite starp ideoloģijas atbalstītājiem.
Neveic nekādas konkrētas darbības.	
Darbības netiek organizētas un kolektīvas.	

2. Uzbudinājuma stadija

Sociālās kustības raksturojums

EPI situācija

Sabiedrības uztraukums fokusējas uz konkrētiem nosacījumiem vai objektiem.

Rodas motivācija aktīvai darbībai.

Kustības atbalstītāji pulcējas kopā un apspriež pastāvošo kārtību.

Parādās kustības aģitatori un līderi.

Neapmierināto kustību spēku virzīšana uz lēmumu pieņemšanu un aktīvām darbībām.

Izvirza konkrētas prasības.

Kolektīvās identitātes rašanās.

Marihuānas dekriminalizācija veicināja kopēju sajūtu patverot daļu ES sabiedrības. Fokusējoties uz valstu pieredzi marihuānas dekriminalizācijā un popularizējot šādu informāciju, sabiedrība pievērsās iniciatīvas atbalstīšanai.

Turpretī netika veidotas kopīgas atbalstītāju sapulces vai pasākumi, neveidojās masu ideoloģija par iniciatīvas atbalstīšanu un attīstību.

Trūka informācijas komunikācijas apmaiņas starp dalībniekiem un plašākas sabiedrības iekļaušanu kustībā.

Neparādījās kustības aģitatori.

Netika piesaistīti sociālie institūti.

Izkristalizējas secinājums par atbalstītāju intereses zuduma kustībai, jo netika veicinātas aktīvas darbības, bet gan tikai parakstu vākšana tīmekļa vietnē un informācijas publicēšana mājas lapā.

3. Formalizācijas stadija

Sociālās kustības raksturojums

EPI situācija

Kustības darbības tiek strukturētas mērķos.

Parādās dalībnieki, kuri sistematizē kustības aktivitātes un ideoloģiju.

Tiek atgādināti neapmierinātības iemesli.

Veicināta stratēģija.

Kustības dalībnieki iesaistās politiskās/ kultūras konfliktos.

Komanda netika organizēta un neformalizējās organizācijā. Iniciatīvas komandai būtu jāapvienojas un jāmeklē organizācijas, kuras atbalstītu marihuānas dekriminalizāciju un, piesaistot finansiālos resursus, dibināt nevalstisko organizāciju vai biedrību, kustības un iniciatīvas atbalstīšanai un turpinot popularizēt to, piesaistot aģitatorus un līderus.

4. Institucionalizācija stadija

Sociālās kustības raksturojums

EPI situācija

Izkristalizējas noteikta kultūra un tradīcijas. Spēcīgi agitatori un līderi. Izstrādāta kustības simbolika un kodeksi. Kustības beigu tuvošanās – mērķa sasniegšana vai formalizācija biedrībās, līderu darbība organizācijās.	Netika izveidotas iniciatīvas tradīcijas un atbalsts. Iniciatīva izbeidz pastāvēt ar nepietiekamu parakstu savākšanu noteiktā laika periodā un tika slēgta un arhivēta Eiropas pilsoņu iniciatīvas oficiālā reģistra arhīvā.
---	---

5. Sairšana

Sociālās kustības raksturojums

EPI situācija

Kustības pārvēršanās sociālā institūtā vai organizācijā. Dalībnieku darbības turpinājums līdzīgās nozarēs.	Pēc Sen-Simon un O. Konta secīgas iekarošana, kontrole un dominēšanas pieeja, pierāda, ka kustība nespēja progresēt un formēties savā labā, tādējādi fatāli tika iznīcināta.
---	--

Secinājumi

Sakarā ar Nīderlandē pieejamo marihuānas likuma grozījumu un marihuānas dekriminalizāciju ASV, mūsdienu demokrātiskais režīms rada sabiedrības reakciju uz pastāvošo marihuānas aizliegumu un soda kārtību ES. Uzskatu kultūra un modernās tendences veicina indivīdu vērtību maiņu. Pateicoties masu medijiem un vienotās ES atvērtām robežām, sabiedrība spēj izziņāt citu valstu likumus un dzīves normas, kas rada neapmierinātību ar pašmāju pastāvošo kārtību. Sabiedrības ģeogrāfiskā mobilitāte rada sabiedrību ar divu tautu piederības sajūtu, kas ir sensitīva dažādu kustību līdzdalībā. Kultūras tendences veicina uzvedības normu izmaiņas sabiedrības procesos, mainās sabiedrības raksturs, stils un dzīvesveids. Marihuānas dekriminalizācijas iniciatīvas attīstības cēloni viennozīmīgi var minēt ES iedzīvotāju migrāciju. Uz doto brīdi ES sabiedrība nav dezorganizēta, savukārt ir vērojama neliela sociālā neapmierinātība sakarā ar iespēju redzēt kas ir viņu īpašumā un to, ko viņi varētu iegūt.

Studiju procesā bija nepieciešams izveidot iniciatīvu, par kuru studenti paši vēlējas cīnīties Eiropas parlamentā. Marihuānas dekriminalizācijas tēma izrādījās tik aktuāla, ka

sasniegusi Eiropas Pilsoņu Iniciatīvas Komisijas atbalstu par tās publicēšanu. EPI *Weed like to talk* izveidei bija nepieciešama komanda ar septiņu cilvēku līdzdalību no septiņām dažādām valstīm ar dažādu nacionalitāti. Šādi apvienojoties, komanda ir ne tikai dezorganizēta un margināla, bet arī plašākas sabiedrības aptvere un ar iespēju popularizēties masveidā. Fiziskais savienojums ierobežotā un vienotā Eiropas Savienības teritorijā sasniedz morālo blīvumu sabiedrībā, palielinot jautājuma aktualitāti un debates, apvienojot marihuānas atbalstītājus tāpat kā tās oponentus.

Sociālās kustības pārstāvju personiska atteikšanās no līdzdalības aktivitātē, kuru paši ir izveidojuši rada aizdomas un šaubas par iniciatīvas profesionalitāti un mērķtiecību. Iniciatīva neradīja kolektīvo kustību dēļ nepareizi atlasītiem dalībniekiem. Proti, ja parakstu vākšanā atsaucās tiešām ieinteresēti biedri, kas ir neapmierināti ar pastāvošo kārtību – viņi netika iekļauti masveida pasākumos un aicināti uz kopīgam darbībām. Respektīvi, EPI komandas pārstāvji nebija neapmierinātākā sabiedrības daļa ar pastāvošo marihuānas aizliegumu. Iniciatīvas veiksmē varētu palielināties piemeklējot kustībai īstu līderi un atbalstītāju, kas veicinātu kustības attīstību. Demokrātiskā reforma veicina cilvēku uzskatu un viedokļa, interešu apvienošanu aktīvā darbībā, kas šeit zaudē spēku, jo resursu trūkuma dēļ, liela daļa cilvēku iespējams netika informēta par iniciatīvas iespējām un esamību, kā rezultātā arī nespēja apvienoties kopējā darbībā. EPI parakstīšanas iespējas un kārtība nav lietotājam draudzīga un skaidra, kas iespējams ir viena no barjerām parakstu vākšanā. Parakstu vākšanā viennozīmīgs trūkums bija tikai tiešsaistes atbalstīšanas iespējas. Papīra formāta parakstu vākšana netika iekļauta un nebija pastāvīgi pieejama.

Marihuānas dekriminalizācijas iniciatīvai neeksistēja kopējas vērtību, normu un principu sistēmas, vienotas ideoloģijas vai pasaules uzskata, netika pielietota konkrēta stratēģija vai taktika. Netika identificēti līdzekļi un tikai daļēji ir identificētas komunikāciju metodes. Vadības ideju bāzes, teorijas un darbības netika nofokusētas. Netika piesaistītas nozares organizācijas kustības stratēģisko un taktisko mērķu realizācijai. Komandai nebija identificēti kustības intelektuāļi, aģitatori, aktīvistu. Ir atbalstītāji, kuri netika iesaistīti iniciatīvas aktivitātēs. Finansiālo, loģistikas un laika resursi trūkums radīja nopietnas barjeras iniciatīvas attīstībā. Oficiālā iniciatīvas mājaslapa saņēma kritiku par domēna neesamību un sliktu dizaina kvalitāti. Sociālās integrācijas dimensija kolektīvajā kustībā marihuānas dekriminalizācijas iniciatīvas laikā, neizpaudās plaši. Iniciatīvas sākuma stadija atbilst sociālās kustības stadijai, tomēr ir vairākas nianšes, kas izzūd veiksmīgas kustības attīstībai. Sabiedrības atbalsta trūkums un tā neesamība, maza popularitāte, aktivitāšu neesamība, komandas laika trūkums veicināt un piesaistīt resursus no atbalstītājiem.

SECINĀJUMI

20.gs. ASV sabiedrība saņēma politisko atbalstu demokrātiskam režīmam un sabiedrības pilnveidošanās iespējam. Tikmēr, Eiropas sabiedrībai bija nepieciešams rīkot sacelšanās, protestus un uzturēt stingru opozīciju pret pastāvošo varu, lai sasniegtu ūdens lāses demokrātijas attīstībai. Sociologu uzmanību vērta sabiedrības un varas konfliktu attīstība, ko nozīmē sabiedrības rīcība pret valsts iekārtu un pie kādām sekām šāda uzvedība var nonākt. Politikas zinātnē joprojām nepastāv vienota sociālo kustību teorija. Savukārt gadu mijā tika pētītas kustību cēloņi, raksturīpašības un sekas. Sociālo kustību rašanās un pastāvēšanas iemesli ir meklējami gan demogrāfijas un vides izmaiņu rezultātā, tehnoloģiju attīstībā, kultūras tradīciju maiņā, sociālās dezorganizācijas un tās attīstības rezultātā.

Sociālo kustību parādība visbiežāk tiek novērota attīstības valstīs un nabadzība nemaz nav reformu un revolūciju galvenais iemesls. Kustības nevar pastāvēt bez valsts un valsts aparāta pret kuru tiek vērsta sabiedrības prasība. Respektīvi, sociālā kustība spēj pastāvēt tikai mijiedarbībā starp sabiedrību un valsti. Individū līdzdalība sociālās kustībās ir skaidrojami ar personīgās dzīves mikroklīmatu, statusu, apmierinātība ar dzīvi, ģimenes saites, viņa/-s mijiedarbība sociālā vidē, grupas atbalsta saņemšanā un piederībā. Marihuānas aizlieguma pasākumi uzņēma vilni 60.-70.gados, kas ir datējami ar sociālo kustību attīstību.

1961.gada Narkotisko vielu Konvencija neaizliedz, bet gan ierobežo vielu lietošanu. ASV sabiedrības attieksme 45 gadu laikā, no "Nē" pārtapa par "Jā" marihuānas dekriminalizācijai. Marihuānas dekriminalizācija tiek īstenota ar mērķi samazināt valsts izmaksas nelegālo narkotiku izmeklējumiem. Nīderlandes tolerances politika no marihuānas tirdzniecības un licencēm iegūtos nodokļus iegulda sabiedrības profilaksei un ārstēšanai. Valsts marihuānas dekriminalizēšana palīdzēja atdalīt tirgus no smago narkotiku (heroīna) lietošanas. Latvija kā jaunattīstības valsts ES, atspoguļo Nīderlandes un ASV marihuānas dekriminalizācijas vēsturisko attīstību. Pēc statistikas datiem, marihuānas lietotāji ir indivīdi, kurām ir zems izglītības līmenis, kuri izjūt sociālo atstumtību, nodarbojas ar nelikumīgām darbībām, un, visbiežāk, netika integrēti sabiedrībā.

Marihuānas labvēlīgais medicīnas paradums un kaitīgā ikdienas lietošana ir viens no vispretrunīgākajiem politikas jautājumiem Eiropas Savienībā. Marihuāna ieņem mūsdienās pirmo vietu pēc kopējās nelegālo narkotisko vielu apgrozījuma. Narkotisko pārkāpumu tendence ES samazinās kopš 2009. gada, savukārt piegāde un izplatība pieauga par 17%. Pēc statistikas datiem, vidēji puse ES iedzīvotāju, kaut reizi dzīvē, ir mēģinājuši marihuānu. ES

politika veicina marihuānas apkaršanu, katru gadu izstrādājot ziņojumu par pastāvošo situāciju, pieņem jaunas normas, direktīvas un stingrākas prasības šīs vielas ierobežošanai. Respektīvi, stingrās likuma prasības nespēj pilnvērtīgi ierobežot šo tirgu, kā arī izplatības tendences pierāda vielas pieejamību. Rodas pretruna starp pastāvošo ES narkotisko vielu apkaršanas politiku un sabiedrību ar vēlmi paplašināt marihuānas pieejamību demokrātiskos apstākļos. Pateicoties masu medijiem un vienotās ES atvērtām robežām, sabiedrība spēj izziņāt citu valstu likumus un dzīves normas, kas rada neapmierinātību ar pašmāju pastāvošo kārtību. Ģeogrāfiskā mobilitāte rada sabiedrību ar divu tautu piederības sajūtu. Kultūras tendences veicina uzvedības normu izmaiņas sabiedrības procesos, mainās sabiedrības raksturs, stils un dzīvesveids. Par marihuānas dekriminalizācijas iniciatīvas attīstības cēloni viennozīmīgi var minēt ES iedzīvotāju migrāciju. Uz doto brīdi ES sabiedrība nav dezorganizēta, savukārt ir vērojama neliela sociālā neapmierinātība sakarā ar iespēju redzēt kas ir viņu īpašumā un to, ko viņi varētu iegūt.

Marihuānas dekriminalizācijas EPI bija studiju procesā izveidotā praktiskā simulācija. Marihuānas dekriminalizācijas tēma izrādījās tik aktuāla, ka sasniegusi Eiropas Pilsuņu Iniciatīvas Komisijas atbalstu par tās publicēšanu. Iniciatīvas pārstāvju komanda, pateicoties EPI iesniegšanas prasībām, iekļāva septiņus dažādu ES valstu iedzīvotājus, kas radīja dezorganizētu un marginālu komandu. EPI komandas pārstāvji nebija neapmierinātākā sabiedrības daļa ar pastāvošo marihuānas aizliegumu, bet gan ieinteresētie tēmas aktualitātē. Rezumējot EPI darbību, kā vienu no iniciatīvas neveiksmēm ir nemotivēti atlasītie dalībnieki. Ieinteresēti biedri, netika iekļauti masveida pasākumos un aicināti uz kopīgam darbībām. Pasākumi un aktivitātes, debates kā tādas, netika rīkotas. Parakstu vākšanas trūkums ir tikai tiešsaistes atbalstīšanas iespējas. Papīra formāta parakstu vākšana netika iekļauta un nebija pastāvīgi pieejama. Komandai nebija identificēti kustības intelektuāļu, aģitatoru vai aktīvistu. Iniciatīvai neeksistēja kopējas vērtību, normu un principu sistēmas, vienotas ideoloģijas vai pasaules uzskata, netika pielietota konkrēta stratēģija vai taktika pēc sociālo kustību teorijas. Netika identificēti līdzekļi un tikai daļēji ir identificētas komunikāciju metodes. Netika piesaistītas nozares organizācijas kustības stratēģisko un taktisko mērķu realizācijai. Iniciatīvas sākuma stadija atbilst sociālās kustības stadijai, tomēr ir vairākas nianšes, kas izzūd veiksmīgas kustības attīstībai. Sabiedrības atbalsta trūkums un tā neesamība, maza popularitāte, aktivitāšu neesamība, komandas laika trūkums veicināt un piesaistīt resursus no atbalstītājiem. Iniciatīvas veiksmē varētu palielināties piemeklējot kustībai īstu līderi un piesaistot motivētus atbalstītāju, kas veicinātu kustības attīstību. Demokrātiskā reforma veicina cilvēku uzskatu un viedokļa, interešu apvienošanās aktīvā darbībā, kas šeit zaudē

spēku, jo resursu trūkuma dēļ, liela daļa cilvēku iespējams netika informēta par iniciatīvas iespējām un esamību, kā rezultātā arī nespēja apvienoties kopējā darbībā.

Lai sasniegtu pētījuma mērķi un atbildētu uz problēmjautājumiem, pārbaudītu izvirzīto hipotēzi, pētījuma laikā tika izpildīti vairāki **uzdevumi**. Pirmkārt, tika apkopota teorija par sociālo kustību un to praksi. Otrkārt, salīdzināta triju valstu (ASV, Nīderlandes un Latvijas) marihuānas legālā prakse, attīstība un vēsture. Treškārt, tika veikta praktiskā marihuānas legalizēšanas iniciatīvas salīdzināšana un pielīdzināšana jaunās sociālās kustības teorētiskiem cikliem. Darba **praktiskā nozīme** ir Eiropas Pilsoņu Iniciatīvas gadījuma aplūkošana, kā rezultātā var secināt mūsdienu sabiedrības tendences un uzskatu maiņas vektoru. Maģistra darba **Hipotēze** nav apstiprinājusies. Atbildot uz **pētniecības jautājumu**, vai marihuānas dekriminalizācijas Eiropas Savienības Pilsoņu iniciatīva ir sociālās kustības parādība, atbilde ir – nē, taču izpētes procesā tika konstatēts par EPI kā sociālās kustības rezultāts nevis cēlonis.

EPI *Weed like to talk* pēc vairākiem kritērijiem atpaliiek, lai to spētu definēt kā sociālo kustību. Savukārt iniciatīvu var definēt kā marihuānas dekriminalizācijas sociālās kustības rezultātu. **Darba mērķis** bija izskatīt marihuānas dekriminalizācijas iniciatīvu sociālās kustības perspektīvās un izprast, kas ir šī parādība uz doto brīdi. Rezumējot datus, šis mērķis ir sasniegts, jo tika konstatēts, ka EPI *Weed like to talk* pati par sevi nav sociālā kustība, savukārt tas ir marihuānas dekriminalizācijas kustības rezultāts. Izkristalizējas viedoklis par globālo marihuānas dekriminalizācijas izplatību kā sociālo kustību. Šī darba otrreizējā datu izmantošana noderēs turpmākās marihuānas dekriminalizācijas globālo tendenču izpētē.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

- Allison, G. (1971). *Essence of decision*. Boston: Little, Brown
- Arato, A., Cohen, L. J. (1995). *Civil Society and Political Theory*. London: THE MIT Press
- Balas, P. (2014). *Weed Like to Talk – An ECI from the Practical Side* (Maģistra darbs). Paris: University of Paris, faculty of European Affairs
- Barker, C. (2003). *Cultural Studies. Theory and practice*. Second edition. Oxford: SAGE publications Ltd
- Coffey, C., Carlin, J. B., Lynskey, M., Li, N. and Patton, G. (2003). *Adolescent precursors of cannabis dependence: findings from the Victorian Adolescent Health Cohort Study*. British Journal of Psychiatry
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design. Choosing among five approaches*. Third edition. California: SAGE publication Inc
- Currie, E. (1994). *Reckoning: Drugs, the cities, and the American future*. New York: Hill and Wang
- Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs un Latvijas Republikas Veselības ministrijas Nacionālais Veselības Dienests. (2011). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Latvijā 2010.gadā*. Nacionālais ziņojums, REITOX
- Goodwin, H., Jasper, M. J. (Ed.). (1987). *Social Movements. Critical concepts in sociology*. Volume 1. New York: Prentice-Hall
- Glasius, M., Levwis, D., and Seckinelgin, H. (Ed.). (2004). *Exploring social society. Political and cultural context*. London: Taylor and Francis group
- Gusfeld, J., Kriesberg, L. (Ed.). (1981). *Social Movements and Social Change: Perspectives of Linearity and Fluidity. Research in Social Movements, Conflict and Change.* , Vol.4, Greenwich: CT:JAI Press
- Hanson, G. R., Venturelli, P. J., and Fleckenstein, A. E. (2012). *Drugs and society* (11th ed.). Burlington: Jones & Bartlett
- Iversen L. L., (2000). *The Science of Marijuana*. London: Oxford University Press
- Joy, J. E. , Watson, S. J. , and J. A. Benson. (1999). *Marijuana and Medicine: Assessing The Science Base*. Washington : National Academy of Sciences Press
- Melanie, P. (2004). *The ascent of woman: a history of the suffragette movement and the ideas behind it*. London: Abacus

- Pettigrew, A. (1973). *The politics of organizational decision making*. London: Tavistock.
- Selznick, P. (1949). *TVA and the grass roots*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Schroder R., Sellman D., Frampton C. un Deering D. (2008). *Profile of young people attending alcohol and other drug treatment services in Aotearoa*. New Zealand: clinical file search. Australian and New Zealand Journal of Psychiatry
- Tarrow, S., (1998). *Power in movement*. Econd edition. Cambridge: Cambridge University Press
- Tonry, M. (2011). *Punishing race: A continuing American dilemma*. New York: Oxford University Press
- Trapencieris, M., Zīle-Veisberga, A. (2011). *Alkohola lietošana ilgtermiņa metadona farmakoterapijas klientu vidū. Nr. 3*. Rīga: Veselības ekonomikas centrs
- Tourine, A. (1981). *The Voice and the Eye. An Analysis of Social Movements*. Cambdridge: Cambridge University press
- Wilkinson, R. And Picket, K. (2010). *The spirit level: why equality is better for everyone*. London: Penguin
- Atkinson, A., McDonald, D. (1995). *Cannabis, the Law and Social Impacts in Australia. Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*. Izgūts no http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tandi_pdf/tandi048.pdf
- Asbridge, M., Hayden, J. A. and Cartwright, J. L. (2012). *Acute cannabis consumption and motor vehicle collision risk: systematic review of observational studies and meta-analysis*. Izgūts no <http://www.biblioteca.cij.gob.mx/articulos/Accidentes/Cannabis-MotorVehicleCollision.pdf>
- Avotiņš, V. (2015). *Degradācijas legalizācija*. Izgūts no <http://nra.lv/viedokli/viktors-avotins/143480-degradacijas-legalizacija.htm>
- Austin, J. (2014). *The decriminalization movement*. Izgūts no <http://norml.org/component/zoo/category/rethinking-the-consequences-of-decriminalizing-marijuana>
- Becker, H. S. (1953). *Becoming a Marihuana User*. *American Journal of Sociology*. Izgūts no <http://www.sfu.ca/~palys/Becker-1953-BecomingAMarihuanaUser.pdf>
- Blaževič, D. (2012). *Marihuānas dekriminalizācija*. Izgūts no <https://manabalss.lv/marihu-nas-dekriminaliz-cija/show>

Cannabaceae. (2011). In *Encyclopedia Britannica*. Izgūts no <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/92644/Cannabaceae>

Climbers. (2006). *Humulus lupulus*. Izgūts no <http://climbers.lsa.umich.edu/?p=465>

Crossley, M., Vulliamy, G. (1984). *Case-Study Research Methods and Comparative Education*. Izgūts no http://www.jstor.org/stable/3098564?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents

Consolidated versions of the treaty on European Union. (2012). Consolidated version of the treaty on the functioning of the European Union preamble. Izgūts no <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

Delfi.lv (2015). *Atbalsts marihuānas dekriminalizācijai pārsniedz "slieksni," jālemj Saeimai*. Izgūts no <http://www.delfi.lv/news/national/politics/atbalsts-marihuanas-dekriminalizacijai-parsniedz-slieksni-jalemj-saeimai.d?id=45736806>

Difference between. (2016). *Difference between legalization and decriminalization*. Izgūts no <http://www.differencebetween.net/language/words-language/difference-between-legalization-and-decriminalization/>

Donnelly, N. (1999). *Effects of the Cannabis Expiation Notice Scheme on Levels and Patterns of Cannabis Use in South Australia: Evidence from the National Drug Strategy Household Surveys 1985-1995*. Izgūts no http://www.academia.edu/2867353/Effects_of_the_Cannabis_Expiation_Notice_Scheme_on_Levels_and_Patterns_of_Cannabis_Use_in_South_Australia

Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs. (EMCDDA). (2012). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. Luxemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs., 40.lpp

Eisenhardt, K. M. (1989). *Building Theories from Case Study Research*. Izgūts no http://www.jstor.org/stable/258557?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents

ESPAD. (2011). *Kopsavilkums. Atkarību izraisošu vielu lietošana skolēdu vidū 36 Eiropas valstīs*. Izgūts no http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/927/TD3012613LVC_399961.PDF

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2015). *Eiropas ziņojums par narkotikām. Tendences un aktualitātes*. (42.lpp.). Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/974/TDAT15001LVN.pdf>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2009). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. Izgūts no http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/970/EMCDDA_AR2009_LV.pdf

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2010). *Situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā*. Izgūts no http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/926/EMCDDA_AR2010_LV_313894.pdf

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2004). *Cannabis problems in context – understanding the increase in European treatment demands*. Izgūts no http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/307/sel2004_2-lv_69845.pdf

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2015). *European Drug Report 2015: Trends and Developments, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*. Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2015>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2016). *EU drug markets report. In-depth analysis*. (36.-54.p.) Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/start/2016/drug-markets>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2010). *Annual report on the state of the drugs problem in Europe*. (15.-45.p.) Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/publications/annual-report/2010>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2008). *A cannabis reader: global issues and local experiences*. (35.-67. p.). Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/publications/annual-report/2008>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2016). *Latvia country overview*. Izgūts no <http://www.emcdda.europa.eu/countries/latvia>

European Legal Database on Drugs. Medicinal cannabis and derivatives. (2002). *A legal analysis of the options, their limitations, and current practice in the EU*. Pieejams http://eldd.emcdda.org/databases/eldd_comparative_analyses.cfm

Focus migration. (2006). Netherlands. Background information. Izgūts no <http://focus-migration.hwwi.de/The-Netherlands.2644.0.html?L=1>

Grajales, C. A. G. (2014). *The statistics of drug legalization*. Izgūts no <http://www.statisticsviews.com/details/feature/5914551/The-statistics-of-drug-legalization.html>

Grund, J.P., Breeksema J. (2013). *Coffee shops and compromise*. Izgūts no <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/coffee-shops-and-compromise-20130713.pdf>

- Hall, W. and Degenhardt, L. (2009). *Adverse health effects of non-medical cannabis use*. Izgūts no [http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736\(09\)61037-0.pdf](http://www.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140-6736(09)61037-0.pdf)
- Hanisch, C. (2006). *New intro to "Personal is political." Women and Social Movements in the United States, 1600-2000: The second wave and beyond. The personal is political.* (64.-83.p.) Izgūts no <http://scholar.alexanderstreet.com/pages/viewpage.action?pageId=2259>
- Herbs natura. (2011). *Superfoods today.* Izgūts no <http://www.herbsnatura.com/superfoods/hemp-benefits>
- Hoare, J. and Moon, D. (2010). *Drug misuse declared: findings from the 2009/10 British Crime Survey.* (60.-65.p.). Izgūts no https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/116321/hosb1310.pdf
- Konop. (2014). Канабис. Izgūts no <http://www.konop.bg/article/329/princ-charlz-preporychva-kanabis-za-stradashti-ot-mnojestvena-skleroza>
- Latvijas Republikas Likums. (1993). *Latvijas Republikas augstākās padomes lēmums.* Izgūts no <http://likumi.lv/doc.php?id=60229&from=off>
- Latvijas Republikas Likums. (2002). *Par krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību.* Izgūts no <http://likumi.lv/doc.php?mode=DOC&id=50539>
- Latvijas Republikas Likums. (2016). *Krimināllikums.* Izgūts no <http://likumi.lv/doc.php?id=88966>
- MacCoun, R., Reuter, P. (2001). *Evaluating alternative cannabis regimes. British Journal of Psychiatry.* Izgūts no http://conium.org/~maccoun/BJP2001_CannabisRegimes.pdf
- MacCoun, R., Reuter, P. (1997). *Interpreting Dutch cannabis policy: Reasoning by analogy in the legalization debate.* Izgūts no http://faculty.publicpolicy.umd.edu/sites/default/files/reuter/files/interpreting_dutch_cannabis_policy.pdf
- National Drug and Alcohol Research Center. (1999). *Patterns of cannabis use in Australia.* Izgūts no <https://ndarc.med.unsw.edu.au/sites/default/files/ndarc/resources/T.R%20074.pdf>
- National Institute on Drug abuse. (2014). *Medical cannabis.* Izgūts no http://eldd.emcdda.org/databases/eldd_comparative_analyses.cfm

Netherlands Ministry of Health, Welfare and Sport. (1995). *Drugs: Policy in the Netherlands: Continuity and Change*. The Hague. Izgūts no <http://www.parl.gc.ca/content/sen/committee/371/ille/library/dolin1-e.htm>

Pew Research Center. (2014). *America's new drug policy landscape*. Izgūts no <http://www.people-press.org/2014/04/02/section-2-views-of-marijuana-legalization-decriminalization-concerns/>

Pew Research Center. (2015). *6 facts about marijuana*. Izgūts no <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/04/14/6-facts-about-marijuana/>

Piontek D., Kraus L. un Klempova D. (2008). *Short scales to assess cannabis-related problems: a review of psychometric properties*. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*. Izgūts no <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2636780/>

Schmitz, A. (2012). *A primer on social problems*. Izgūts no <http://2012books.lardbucket.org/books/a-primer-on-social-problems/s10-04-explaining-drug-use.html>

Single Convention on Narcotic Drugs, (1961). Convention Art.39; Convention on Psychotropic Substances. Izgūts no https://www.unodc.org/pdf/convention_1971_en.pdf

Sempruch, K. (2013). *For safe and effective drug policy, look to the Dutch*. Izgūts no <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/safe-and-effective-drug-policy-look-dutch>

Skelton, P. (2014). *Amsterdam drugs policy*. Izgūts no <http://www.amsterdam.info/drugs/>

Stop the Drug War. (2013). *With legalization looming, lessons from the Netherlands*. Izgūts no http://stopthedrugwar.org/chronicle/2013/jul/18/legalization_looming_lessons_net

The free dictionary. (2016). *Decriminalization*. Izgūts no <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/decriminalization>

The free dictionary. (2016). *Legalization*. Izgūts no <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/legalization>

Tvnet.lv (2003). *Vairums Latvijas iedzīvotāju nepiekrīt marihuānas legalizēšanai*. Izgūts no http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/197319-vairums_latvijas_iedzivotaju_nepiekrit_marihuanas_legalizesanai

UKCIA. (1997). *Drugs policy in the Netherlands*. Izgūts no <http://www.ukcia.org/research/dutch.php>

UNODC (2015). *Peru: Monitoreo de Cultivos de Coca 2014, United Nations Office on Drugs and Crime*. Izgūts no https://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Peru/Peru_Informe_monitoreo_coca_2014_web.pdf

Zināšanas par tautas kustībām. (2016). Balticsea academy. Projekts ar Eiropas Kopienas atbalstu. (9-13.lpp). Izgūts no <http://www.baltic-sea-academy.net/documents.htm>

Wittchen, H. U., Jacobi, F., Rehm, J., Gustavsson, A., Svensson, M. (2011). *The size and burden of mental disorders and other disorders of the brain in Europe 2010*. (4.-25.p.).

Izgūts no <https://www.ecnp.eu/~media/Files/ecnp/communication/reports/ECNP%20EBC%20Report.pdf>

Смелзер, Н. (1994) *Социология*. Москва: Феникс. Izgūts no <http://scibook.net/obschaya-sotsiologiya-kniga/teorii-sotsialnyih-peremen-22048.html>

Гидденс, Э. (2005). *Социология*. Москва: Едиториал УРСС , Izgūts no <http://yanko.lib.ru/books/sociology/giddens-sociology-ru-a.htm>

Фролов , С. С. (1994). *Социология*. Учебник для высших учебных заведений. Москва: Наука, 54.с.

Maģistra darbs

„Marihuānas dekriminalizācijas Eiropas Savienībā kā sociālā kustība 21. gadsimtā”
izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (neskaitot titullapu, satura rādītāju, apzīmējumu sarakstu, izmantotās informācijas avotu sarakstu, pielikumus, dokumentāro lapu un zemspītras atsauces) ir 172 868 rakstu zīmes (ieskaitot intervālus).

Autors: _____ Karīna Černobrova

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: asociētais profesors Dr. sc. pol. Daunis Auers _____
_____.2016

Recenzents: docents Dr. sc. pol. Valts Kalniņš _____

Darbs iesniegts Politikas zinātnes nodaļā 25.05.2016

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inga Poļaka _____

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____.2016 prot. Nr.

Komisijas sekretārs: _____